

TOJ
DAC

The Turkish
Online Journal
of Design
Art and
Communication

The Turkish
Online Journal
of Design
Art and
Communication

JANUARY 2020

Volume 10 – Issue 1

DOI: 10.7456/11001100

ISSN: 2146-5193

Editor

Prof. Dr. Deniz YENGIN

www.tojdac.org

**ABOUT TOJDAC
(ISSN: 2146-5193)**

Design, art and communication are evaluated together since they are interdisciplinary fields. It is not possible to understand design as a mode of communication without considering design theories and design principles. The design works that do not have an artistic point of view and/or the art works that do not have design principles and design theories can not exist. In addition to these, art or design is known as a communication activity. As a result these three fields are intertwined and essential for one another.

Tojdac, which was first published after Visualist 2012 International Congress on Visual Culture at Istanbul Kültür University, is an online journal that publishes original research papers and solicits review articles on developments in these three fields. The scientific board consists of the Visualist 2012 scientific committees.

In this context, Tojdac is qualified as an “international peer-reviewed journal”. It is a peer-reviewed international journal published four times a year. Each volume has a different theme and a guest editor. Themes and subheads that are chosen under the main topic of “Design, Art and Communication” are determinants in choosing and publishing articles. The journal is indexed in Ulakbim, Crossref, Index Copernicus, Google Scholar, Cite Factor, Dergipark and Ebsco Host.

The aim of Tojdac is to create a source for academics and scientists who are doing research in the arts, design and communication that feature formally well-written quality works. And also create a source that will contribute and help develop the fields of study.

Accordingly, Tojdac’s intentions are on publishing articles and scientific works which are guided by a scientific quality sensibility.

Publisher

Istanbul Aydın University

ISSN: 2146-5193

Peer Review Process

The editorial board peruses the submitted material with regard to both form and content before sending it on to referees. They may also consider the views of the advisory board. After the deliberation of the editorial board, submitted material is sent to two referees. In order for any material to be published, at least two of the referees must approve it. The revision and improvement demanded by the referees must be implemented in order for an article to be published. Authors are informed within three months about the decision regarding the publication of their material. All the papers are controlled academically with the Turnitin program.

Open Access Policy

The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication (TOJDAC) adopted a policy of providing open access. This is an open access journal which means that all content is freely available without charge to the user or his/her institution. Users are allowed to read, download, copy, distribute, print, search, or link to the full texts of the articles in this journal without asking prior permission from the publisher or the author. This is in accordance with the [BOAI definition of open access](#).

Publication Charge

No publication charge or article processing charge is required. All accepted manuscripts will be published free of cost.

Publication Ethics

TOJDAC requires all authors to adhere to the ethical standards as prescribed by the Committee on Publication Ethics (COPE) which take privacy issues seriously and is committed to protecting your personal information.

Plagiarism Policy

All the papers submitted have to pass through an initial screening and will be checked through the Advanced Plagiarism Detection Software (CrossCheck by iThenticate)

Copyright

Copyright aims to protect the specific way the article has been written to describe a scientific research in detail. It is claimed that this is necessary in order to protect author's rights, and to regulate permissions for reprints or other use of the published research. TOJDAC have a copyright form which is required authors to sign over all of the rights when their article is ready for publication.

Waiver Policy

TOJDAC do not grants waivers to some authors who are unable to afford manuscript handling fee.

Copyright without Restrictions

The journal allows the author(s) to hold the copyright without restrictions and will retain publishing rights without restrictions.

The submitted papers are assumed to contain no proprietary material unprotected by patent or patent application; responsibility for technical content and for protection of proprietary material rests solely with the author(s) and their organizations and is not the responsibility of the TOJDAC or its Editorial Staff. The main (first/corresponding) author is responsible for ensuring that the article has been seen and approved by all the other authors. It is the responsibility of the author to obtain all necessary copyright release permissions for the use of any copyrighted materials in the manuscript prior to the submission.

What are my rights as author?

It is important to check the policy for the journal to which you are submitting or publishing to establish your rights as Author. TOJDAC's standard policies allow the following re-use rights:

The journal allow the author(s) to hold the copyright without restrictions.

The journal allow the author(s) to obtain publishing rights without restrictions.

You may do whatever you wish with the version of the article you submitted to the journal.

Once the article has been accepted for publication, you may post the accepted version of the article on your own personal website, your department's website or the repository of your institution without any restrictions.

You may not post the accepted version of the article in any repository other than those listed above (i.e. you may not deposit in the repository of another institution or a subject-matter repository) until 12 months after publication of the article in the journal.

You may use the published article for your own teaching needs or to supply on an individual basis to research colleagues, provided that such supply is not for commercial purposes.

You may use the article in a book authored or edited by you *_at any time after publication in the journal.

This does not apply to books where you are contributing a chapter to a book authored or edited by someone else.

You may not post the published article on a website or in a repository without permission from TOJDAC.

Indexing

TOJDAC is indexed in; CROSSREF, TÜBİTAK ULAKBİM, EBSCOHOST, INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL, GOOGLE SCHOLAR, ASOS INDEX, TURK EDUCATION INDEX, CITE FACTOR, DERGİPARK AKADEMİK, INFOBASE INDEX, AKADEMİK ARAŞTIRMALAR İNDEKSİ, OPEN ACCESS LIBRARY, ROAD INDEX, SCIENCE IMPACT FACTOR.

Call For Papers

TOJDAC will bring together academics and professionals coming from different fields to discuss their differing points of views on these questions related to “Design, Art and Communication”.

Main Topics of TOJDAC

- New Media (web 2.0, web 3.0, interactivity, convergence, virtuality, etc.)
- Digital Arts (cinema, television, photograph, illustration, kinetic, graphics, etc.)
- Digital Society (E-community, surveillance society, network society, etc.)
- Virtual Reality, Augmented Reality, Mixed Reality
- User Experience
- Cyber Culture
- Digital Content Marketing/Management
- Social Media Analytics (rating, monitoring)
- Visual Culture (digital advertising, visual semiotics and applications)
- Virtual Addiction
- Social Sciences

Language of TOJDAC

Turkish and English

Contact

İstanbul Aydın University
İstanbul - Turkey

e-mail: denizyengin@aydin.edu.tr

Tel: +90212 4441428

www.tojdac.org

The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication TOJDAC
ISSN: 2146-5193

Editor

Prof. Dr. Deniz YENGİN, İstanbul Aydın University, Turkey

Assistant Editor

Rsc.Asst. Tamer BAYRAK, İstanbul Aydın University, Turkey

Editorial Board

[Prof.Dr. Aysel Aziz](mailto:aysel.aziz@yeniyuzyil.edu.tr), İstanbul Yeni Yüzyıl University, Turkey, aysel.aziz@yeniyuzyil.edu.tr

[Prof.Dr. Atilla Girgin](mailto:atillagirgin@aydin.edu.tr), İstanbul Aydın University, Turkey, atillagirgin@aydin.edu.tr

Prof.Dr. Bülent Küçükeroğan, Hasan Kalyoncu University, Turkey

[Prof.Dr. Christine I. Ogan](mailto:ogan@indiana.edu), University of Indiana, U.S.A. ogan@indiana.edu

[Prof.Dr. Donald L. Shaw](mailto:donald.l.shaw@unc.edu), University of North Carolina, U.S.A.

[Prof.Dr. Douglas Kellner](mailto:kellner@ucla.edu), UCLA University, U.S.A. kellner@ucla.edu

Prof.Dr. Farouk Y. Seif, Antioch University, U.S.A.

[Prof.Dr. Filiz Balta Peltekoğlu](mailto:filiz@marmara.edu.tr), Marmara University, Turkey, filiz@marmara.edu.tr

[Prof.Dr. H.Hale Künüçen](mailto:kunucen@baskent.edu.tr), Başkent University, Turkey, kunucen@baskent.edu.tr

[Prof.Dr. Haluk Gürçen](mailto:haluk.gurgencomm.bau.edu.tr), Bahçeşehir University, Turkey, haluk.gurgencomm.bau.edu.tr

[Prof.Dr. Hülya Yengin](mailto:hulyayengin@aydin.edu.tr), İstanbul Aydın University, Turkey, hulyayengin@aydin.edu.tr

Prof.Dr. Jean-Marie Klinkenberg, Liege University, Belgium

Prof.Dr. Judith K. Litterst, St. Cloud State University, U.S.A.

[Prof.Dr. Lev Manovich](mailto:manovich.lev@gmail.com), University of California, U.S.A. manovich.lev@gmail.com

Prof.Dr. Lucie Bader Egloff, Zurich University, Switzerland

Prof.Dr. Korkmaz Alemdar, Atılım University, Turkey

[Prof.Dr. Nazife Güngör](mailto:nazifegungor@gmail.com), Üsküdar University, Turkey, nazifegungor@gmail.com

[Prof.Dr. Nurçay Türkoğlu](mailto:nurcayturkoglu@arel.edu.tr), Arel University, Turkey, nurcayturkoglu@arel.edu.tr

[Prof.Dr. Nilgün Tatal Cheviron](mailto:ntatal@gsu.edu.tr), Galatasaray University, Turkey, ntatal@gsu.edu.tr

[Prof.Dr. Hasan Saygin](mailto:hasansaygin@aydin.edu.tr), İstanbul Aydın University, Turkey, hasansaygin@aydin.edu.tr

[Prof.Dr. Maxwell E. McCombs](mailto:maxmcombs@utexas.edu), University of Texas, U.S.A. maxmcombs@utexas.edu

[Prof.Dr. Murat Özçen](mailto:mozgen@istanbul.edu.tr), İstanbul University, Turkey, mozgen@istanbul.edu.tr

[Prof.Dr. Mutlu Binark](mailto:mbinark@gmail.com), Başkent University, Turkey, mbinark@gmail.com

[Prof.Dr. Özden Çankaya](mailto:ozdencankaya@aydin.edu.tr), İstanbul Aydın University, Turkey, ozdencankaya@aydin.edu.tr

Prof.Dr. Rengin Küçükeroğan, Hasan Kalyoncu University, Turkey

[Prof.Dr. Selçuk Hünerli](mailto:shunerli@istanbul.edu.tr), İstanbul University, Turkey, shunerli@istanbul.edu.tr

[Prof.Dr. Suat Geçgin](mailto:gezgin@istanbul.edu.tr), İstanbul University, Turkey, gezgin@istanbul.edu.tr

Prof.Dr. Sung-do Kim, Korea University, South Korea

[Prof.Dr. Ümit Atabek](mailto:umit.atabek@yasar.edu.tr), Yaşar University, Turkey, umit.atabek@yasar.edu.tr

[Prof.Dr. Yasemin Giritli İnceoğlu](mailto:yasemin.giritli@incooglu.com), Galatasaray University, Turkey

[Prof.Dr. Zafer Ertürk](mailto:zafer.erturk@isikun.edu.tr), Işık University, Turkey, zafer.erturk@isikun.edu.tr

[Prof.Dr. Cem Sütçü](mailto:cemsutcu@yahoo.com), Marmara University, Turkey, cemsutcu@yahoo.com

Prof.Dr. Emel Karayel Bilbil, Marmara University, Turkey

Prof.Dr. Erhan Akyazı, Marmara University, Turkey

Prof.Dr. Güven Necati Büyükbaykal, İstanbul University, Turkey

Prof.Dr. Nesrin Özdençer Dönmez, Marmara University, Turkey

[Prof.Dr. Işıl Zeybek](mailto:i.zeybek@iku.edu.tr), İstanbul Kültür University, Turkey, i.zeybek@iku.edu.tr

[Prof.Dr. Mehmet Üstünipek](mailto:m.ustunipek@iku.edu.tr), İstanbul Kültür University, Turkey, m.ustunipek@iku.edu.tr

[Prof.Dr. Özer Kanburoğlu](mailto:ozerkankuroglu@aydin.edu.tr), İstanbul Aydın University, Turkey, ozerkankuroglu@aydin.edu.tr

[Prof.Dr. Banu Manav](mailto:banumanav@ayvansaray.edu.tr), Ayvansaray University, Turkey, banumanav@ayvansaray.edu.tr

[Prof.Dr. Gülay Usta](mailto:g.usta@iku.edu.tr), İstanbul Kültür University, Turkey, g.usta@iku.edu.tr

[Prof.Dr. Evrim Töre](mailto:e.tore@iku.edu.tr), İstanbul Kültür University, Turkey, e.tore@iku.edu.tr

[Prof.Dr. Deniz Yengin](mailto:denizyengin@aydin.edu.tr), İstanbul Aydın University, Turkey, denizyengin@aydin.edu.tr

Assoc.Prof.Dr. Necmi Emel Dilmen, Marmara University, Turkey
Assoc.Prof.Dr. Selin Tüzün Ateşalp, Marmara University, Turkey
Assoc.Prof.Dr. Fatime Neşe Kaplan İlhan, Marmara University, Turkey
Assoc.Prof.Dr. Müge Demir, Medipol University, Turkey
Assoc.Prof.Dr. Berrin Kalsın, Medipol University, Turkey
Assoc.Prof.Dr. And Algül, İstanbul Aydın University, Turkey, andalgul@aydin.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Tolga Kara, Marmara University, Turkey, tolgakara@marmara.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Çiğdem Aytekin, Marmara University, Turkey, cigdem.aytekin@marmara.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. İncilay Cangöz, Anadolu University, Turkey, icangoz@anadolu.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Nazan Haydari Pakkan, Bilgi University, Turkey nazan.haydari@bilgi.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Moldiyar Yergebekov, Süleyman Demirel University, Kazakhstan, moldiyar.yergebekov@sdu.edu.kz
Assoc.Prof.Dr. Ceyda Deneçli, Nişantaşı University, Turkey, ceyda.denecli@nisantasi.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Okan Ormanlı, İstanbul Aydın University, Turkey, okanormanli@aydin.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Ezgi Öykü Yıldız, İstanbul Kültür University, Turkey, e.yildiz@iku.edu.tr
Assoc.Prof.Dr. Rana Kutlu, İstanbul Kültür University, Turkey, r.kutlu@iku.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Arzu Eceoğlu, İstanbul Kültür University, Turkey, a.eceoglu@iku.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Perihan Taş Öz, İstanbul Kültür University, Turkey, p.tas@iku.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Gökmen Karadağ, İstanbul Aydın University, Turkey, gokmenkaradag@aydin.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Deniz Akçay, İstanbul Gelişim University, Turkey dakcay@gelisim.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Tuğçe Çevik, İstanbul Aydın University, Turkey tugcecevik@aydin.edu.tr
Assist.Prof.Dr. Adem Ayten, İstanbul Aydın University, Turkey
Assist.Prof.Dr. Ayten Övür, İstanbul Aydın University, Turkey
Assist.Prof.Dr. Ahmet Ağır, İstanbul University, Turkey
Lecturer İsmail Hakkı Polat, Kadir Has University, Turkey
Dr. Salvatore Scifo, Bournemouth University, UK

ÖNEMLİ: Dergide yayınlanan görüşler ve sorumluluk yazarlara aittir. Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz. Bütün makaleler Turnitin programı ile intihal yönüyle akademik anlamda kontrol edilmektedir.

IMPORTANT: All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors. The published contents in the articles can not be used without being cited. All the papers are controlled academically with the Turnitin program.

Editörün Mesajı

Sevgili TOJDAC Okuyucuları,

Bu sayıda Cilt 10, Sayı 1 yayınımızı sizlerle paylaşmaktan mutluluk duyuyoruz. Dergimizin yayınlanan bu sayısında kabul edilen 8 yazarın 6 makalesi bulunmaktadır.

Sevgili okurlar, daha detaylı bilgi almak, öneri ve görüşleriniz paylaşmak ya da eserlerinizi yayınlamak için gönderimlerinizi lütfen aşağıdaki e-posta adresine iletin. Bizlere TOJDAC Sekreterliği info@tojdac.org adresinden ulaşabilirsiniz.

İletişimde kalmak ve bir sonraki sayımızda buluşmak umudu ile.

Editör

Prof. Dr. Deniz YENGİN
İstanbul Aydın Üniversitesi İletişim Fakültesi
34295-İstanbul TÜRKİYE
Tel: 444 1 428
E-mail: denizyengin@aydin.edu.tr
URL: <http://www.tojdac.org>

Message from the Editor

Greetings Dear readers of TOJDAC,

We are happy to announce to you that our Volume 10, Issue 1 has been published. There are 6 articles from 8 authors published in this current issue.

Dear readers, you can receive further information and send your recommendations and remarks, or submit articles for consideration, please contact TOJDAC Secretariat at the below address or e-mail us to info@tojdac.org .

Hope to stay in touch and meeting in our next Issue.

Editor

Prof. Dr. Deniz YENGİN
İstanbul Aydın University – Faculty of Communication
34295-İstanbul TÜRKİYE
Tel: 444 1 428
E-mail: denizyengin@aydin.edu.tr
URL: <http://www.tojdac.org>

TABLE OF CONTENTS
January 2020 Volume 10 Issue 1
(10.7456/11001100)

RESEARCH ARTICLES

A SCREENING STUDY ABOUT DOCTORATE AND PROFICIENCY IN ARTS THESIS IN THE FIELD OF INTERIOR ARCHITECTURE <i>Adem VAROL</i> <i>Eda BALABAN VAROL</i>	1
EVALUATION OF TYPOLOGY OF LANDSCAPE ELEMENTS IN TERMS OF RURAL PLANNING <i>Esra ÖZHANCI</i>	16
EXAMINING OF THE CONCEPTS OF SPACE AND PLACE IN TERMS OF THEIR MEANING <i>Gülay USTA</i>	25
COLOR AND PATTERN AS SPATIAL AND CONCEPTUAL CONVECTION TOOLS IN INTERIOR DESIGN STUDIOS: A SURFACE DESIGN EXAMPLE <i>Güliz TAŞDEMİR</i> <i>Büşra GÜMÜŞAY ÖZBEK</i>	31
INVESTIGATION OF DATA COLONING IN SOCIAL MEDIA THROUGH FACEBOOK APPLICATION <i>İrem YENİCELER</i>	45
A RESEARCH ON FILM OF NEŞELİ HAYAT IN TURKISH CINEMA <i>Nergiz KARADAŞ</i>	58

DOI Numbers of TOJDAC
January 2020 Volume 10 Issue 1
(10.7456/11001100)

RESEARCH ARTICLES

- A SCREENING STUDY ABOUT DOCTORATE AND PROFICIENCY IN ARTS
THESIS IN THE FIELD OF INTERIOR ARCHITECTURE
Adem VAROL
Eda BALABAN VAROL 10.7456/11001100/001
- EVALUATION OF TYPOLOGY OF LANDSCAPE ELEMENTS IN TERMS OF
RURAL PLANNING
Esra ÖZHANCI 10.7456/1101100/002
- EXAMINING OF THE CONCEPTS OF SPACE AND PLACE IN TERMS OF THEIR
MEANING
Gülay USTA 10.7456/11001100/003
- COLOR AND PATTERN AS SPATIAL AND CONCEPTUAL CONVECTION
TOOLS IN INTERIOR DESIGN STUDIOS: A SURFACE DESIGN EXAMPLE
Güliz TAŞDEMİR
Büşra GÜMÜŞAY ÖZBEK 10.7456/11001100/004
- INVESTIGATION OF DATA COLONING IN SOCIAL MEDIA THROUGH
FACEBOOK APPLICATION
İrem YENİCELER 10.7456/11001100/005
- A RESEARCH ON FILM OF NEŞELİ HAYAT IN TURKISH CINEMA
Nergiz KARADAŞ 10.7456/11001100/006

İÇİNDEKİLER
Ocak 2020 Cilt 10 Sayı 1
(10.7456/11001100)

ARAŞTIRMA MAKALELERİ

İÇ MİMARLIK ALANINDA YAPILMIŞ DOKTORA / SANATTA YETERLİK TEZ ARAŞTIRMALARI ÜZERİNE BİR TARAMA ÇALIŞMASI <i>Adem VAROL</i> <i>Eda BALABAN VAROL</i>	1
PEYZAJ ELEMANLARININ KIRSAL PLANLAMA AÇISINDAN TİPOLOJİK DEĞERLENDİRMESİ <i>Esra ÖZHANCI</i>	16
MEKAN VE YER KAVRAMLARININ ANLAMSAL AÇIDAN İRDELENMESİ <i>Gülay USTA</i>	25
İÇ MEKÂN TASARIM STÜDYOSUNDA MEKÂNSAL VE KAVRAMSAL AKTARIM ARAÇLARI OLARAK RENK, ÖRÜNTÜ: YÜZEY ÇALIŞMASI ÖRNEĞİ <i>Güliz TAŞDEMİR</i> <i>Büşra GÜMÜŞAY ÖZBEK</i>	31
SOSYAL MEDYADA VERİ SÖMÜRGEÇİLİĞİNİN FACEBOOK UYGULAMASI ÜZERİNDEN İNCELENMESİ <i>İrem YENİCELER</i>	45
TÜRK SİNEMASINDA NEŞELİ HAYAT FİLMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA <i>Nergiz KARADAŞ</i>	58

İÇ MİMARLIK ALANINDA YAPILMIŞ DOKTORA / SANATTA YETERLİK TEZ ARAŞTIRMALARI ÜZERİNE BİR TARAMA ÇALIŞMASI

Adem VAROL

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türkiye

edimvar@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7586-2911>

Eda BALABAN VAROL

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türkiye

eddablbn@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5040-9352>

ÖZ

Bu çalışmada, Türkiye’de iç mimarlık bilim alanlarında yapılan sanatta yeterlik ve doktora tez çalışmalarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç bağlamında, YÖK Ulusal Tez Merkezi’ndeki iç mimarlık bilim alanında yazılmış sanatta yeterlik ve doktora tez çalışmaları ilk aşamada ulaşım iznine, türüne, yıllarına, yazıldığı üniversite ve enstitülere göre dağılımı analiz edilmiştir. İkinci aşamada ise tez çalışmalarının içeriği (yöntem, veri toplama araçları ve çalışma konuları), tezlerin künye bilgilerine (tür, yıl, üniversite, enstitü) göre sınıflandırılarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın yöntemi olarak betimsel tarama modeli seçilmiştir. Analiz sonucu elde edilen bulgular, iç mimarlık bilim alanının durumunu ve yönelimlerini açığa çıkarması bakımından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: İç Mimarlık, Lisansüstü Eğitim, Doktora, Sanatta Yeterlik.

A SCREENING STUDY ABOUT DOCTORATE AND PROFICIENCY IN ARTS THESIS IN THE FIELD OF INTERIOR ARCHITECTURE

ABSTRACT

In this study, aimed to investigate the doctorate and proficiency in arts thesis which was done in the field of interior architecture in Turkey. First stage, in the context of this purpose, doctorate and proficiency in arts thesis in the field of interior architecture which accessible from YÖK National Thesis Center were analyzed according to permission status, the types, the years, the university and the institute. In the second stage, the content of the thesis studies (methods, data collection tools and subjects) were evaluated by classifying the according to the information of the thesis (type, year, university and institute). Descriptive survey model was chosen as the method of study. The findings obtained from the analysis are important in terms of revealing the status and trends of the field of interior architecture.

Keywords: Interior Architecture, Graduate Education, Doctorate, Proficiency in Art.

GİRİŞ

Doktora/Sanatta Yeterlik eğitimi, lisans ve yüksek lisans eğitimini başarıyla tamamlayan bireylerin başvuruda bulunabildikleri; ve amacı bilim insanı yetiştirmek olan lisansüstü bir eğitim programıdır. Bu nedenle bu yüksek eğitim programının tamamlanması için yazılan Doktora/Sanatta yeterlik tezleri, her disiplin için en önemli veri kaynakları olmaktadır. Bu tezlerde kullanılan araştırma yöntemleri, seçilen araştırma alan ve sınırları disipline ait literatürü zenginleştirmektedir. Hem özgün bir konunun detaylı araştırılması gerekliliği hem de seçilen alanda etkin bir öğretim üyesinin disipline katılması, doktora tezlerinin disiplinler üzerindeki etkisini açığa çıkarmaktadır. Başka bir ifadeyle araştırma

tezleri, her disiplinin genişleyen sınırlarını, dönemsel yönelimlerini, kullanılan yöntemlerini ve öğretim üyesi adayının uzmanlık alanlarını özetleyen bir çerçeve sunmaktadır. Bu bağlamda tasarım disiplinlerinde yazılmış tezler de, uzmanlık alanlarının içeriğine ve hatta farklı alanlara katkı sağlayan bilimsel çalışmalar olarak ön plana çıkmaktadır. Çünkü tasarım disiplini bilim ve sanat alanlarını kapsadığından, bu bilimsel çalışmalar multidisipliner çalışmalar olarak kabul edilmektedir. Bunchanan da (2016: 139 ve 161), tasarımın farklı disiplinlerle ilişkisine dikkat çekmekte, içeriğinin güzel sanatlardan doğa bilimlerine hatta son zamanlarda gösterdiği eğilim ile sosyal bilimlere kadar uzandığını belirtmektedir. Ona göre, tasarım disiplinleri hem felsefe hem de pratiği kapsayabilen bir esnekliğe sahiptir. Bu nedenle tasarım disiplinlerinde yürütülen tezlerin, *teknik-sanat-kuram* üçlemi içinde tasarımın teorisini-pratiğini- yöntemini içeren bir kapsama sahip olduğu söylenebilir. Yapılan bu çalışmada, tasarım alanlarının bu geniş içeriği iç mimarlık disiplini sınırında irdelenmektedir.

İçmimarlık disiplini, mekanı biçimlendiren tasarım ve uygulamaya dair teknik bilgiyi içerirken; aynı zamanda tasarım kavramı (concept), tasarım teorisi, mekânın tarihi ve estetiğini içeren kuramsal yapıyı da içeren çok yönlü bir alandır. Bu nedenle iç mimarlık alanında yapılmış tezleri konu ve yöntem bakımından değerlendirebilmek için, öncelikle bu tasarım alanının tanımını ve kapsamını bilmek önemlidir. Kaçar'a (1998:56) göre iç mimarlık; insanların gereksinimlerini karşılamak amacıyla belirlenmiş mekânları pratik, estetik ve sembolik işlev açılarından ele alan, insanların fiziksel ve ruhsal özellikleri ve eylemlerine uygun olarak tasarlayan bir uzmanlık alanıdır. Tasarım alanları arasında içmimarlığın sınırı ve yetkinlik alanı iç mekândır. Kaptan'a (2013:95) göre iç mekân, "insan üretimi olan ve dışarıyla olan ilişkisi belirli boşluklarla kurulan, kapalı bir varoluşun içinde yer alan boşlukların oluşturmuş olduğu özdeksel yapı" olarak tanımlanmaktadır. Kaptan iç mekân kavramının sınırlarının "tanımlanmış bir bireyin mülkiyetinde olan ya da geçici kullanım izni alınmış bir bina içindeki iç mekân olabileceği gibi, herhangi bir kara, hava ve deniz taşıtının da içi" olabileceğine dikkat çekmektedir. Bu tanım iç mimarlık disiplininin sadece konut ile sınırlı kalmadığını farklı taşıtların ya da yapıların içi de olabildiğini belirtmektedir. Meslek bağlamında "bir tasarım ve uygulama disiplini olan içmimarlığa göre mekân; temelde bir üründür, tüketilen, üretilen, tasarlanan üç boyutlu bir hacimdir. Atölye üretimi ve kitle üretim tekniklerinin bir arada kullanılmasıyla oluşturulan bir örgütlenmedir" (Balaban, 2014:32).

Bir meslek alanını tanımlayan bu sınırlı tanımlar, bir anasanat /anabilim dalı olarak iç mimarlık disiplininin araştırma konusunu tanımlamak için yetersiz kalmaktadır. İçmimarlık disiplininin araştırma konusu olarak mekân, mesleki tanımları kapsamakla birlikte keskin sınırları olmayan, kentsel bir alandan mobilyanın tanımladığı bir alana kadar her ölçekte var olan, özdeksel ve tinsel her yönüyle araştırılan disiplin ötesi bir kavramdır. Yapılan bu çalışmada içmimarlığın geniş kapsamı göz önünde bulundurulduğundan, 2010 yılında 6 farklı iç mimarlık meslek ve eğitim¹ kuruluşunun hazırlamış olduğu "Interior Design Profession's Body of Knowledge" isimli çalışmada belirlenmiş alan sınıflarının çalışma sınırı olarak alınması uygun görülmüştür. Bu sınıflandırmada içmimarlığın tüm yaklaşımları 6 ana konu altında toplanmıştır (Şekil-1): İletişim, Tasarım Teorisi ve Süreci, Çevresel Gereksinimler, İç Mekan Konstrüksiyon- Yönetmelikler, Ürün ve Malzeme, Mesleki Pratik (2010:136-141).

¹ American Society of Interior Designers (ASID)- Council for Interior Design Accreditation (CIDA)- Interior Designers of Canada (IDC) - Interior Design Educators Council (IDEC) - International Interior Design Association (IIDA) - National Council for Interior Design Qualification (NCIDQ)

KATEGORI	İletişim	Tasarım Teorisi ve Süreç	İnsanın Çevre Gereksinimleri	İç mekan konstrüksiyon- kural-yönetmelikler	Ürün ve Malzeme	Mesleki Pratik
	Communication	Design Theory and Process	Human Environment Needs	Intr. Construction, Codes, and Regulations	Products and Materials	Professional Practice
BİLGİ ALANLARI	<ul style="list-style-type: none"> ▪İletişim ▪İnşaat Belgeleri ▪Eleştirel dinleme ▪Sunum ▪Eskiz ▪Gör.-Yazılı-Sözlü İletişim Teknikleri ▪Yazılı Kontrat 	<ul style="list-style-type: none"> ▪Akustik Tasarım İlkeleri ▪Renk-Işık İlkeleri ▪Renk Teorileri ▪Yaratıcı Düşünce ▪Kavram/Concept ▪Tasarım Süreci ▪Tasarım Teorisi ▪Mevcut Yapıların Değerlendirilmesi ▪Bulguya Dayalı Tasarım ▪Tasarım çözümlerinde tarihsel örnekler (sanat ve mimarlık akımları) ▪Doğal ve Yapay aydınlatma ilkeleri ▪Termik tasarım ilkeleri ▪Problem Çözme ▪Mekan Planlaması ▪Sürdürülebilirlik ▪Yönlendirme 	<ul style="list-style-type: none"> ▪Ticaret/ Aile Yapısı (Müşteri organizasyon Yapısı) ▪Ekolojik, sosyo-ekonomik ve kültürel koşulları ▪Küreselleşme ▪İnsan Faktörü ▪Aydınlatma/akustik/termal konfor/iç ortam hava kalitesi ▪Kullanıcının sağlığı ve refahı ▪Kullanım-sonrası değerlendirme ▪Araştırma (Kullanıcılara anket ve görüşme) ▪Çevre-İnsan davranışı etkileşimi ▪Evrensel Tasarım 	<ul style="list-style-type: none"> ▪Yapı İnşaatı ▪Yapı Sistemi ▪Yapıya dair hesaplamalar ▪Yasalar/Standartlar/ Yönetmelikler/ Erişebilirlik/ Sürdürülebilirlik ▪Kritik yol (İnşaat ve Montaj için sıralama-Tasarım aşamaları) ▪İç Mekan Konstrüksiyonu etkileyen yasalar/kodlar/standartlar/yönergeler ▪Can güvenliği ▪Yönetmelik/ düzenlemeler ▪Can güvenliği ve Yönetmeliklerin gerekliliklerini araştırmak 	<ul style="list-style-type: none"> ▪Yapının malzemeleri ve kaplamaları ▪Müşteri işleri (Özel üretim/ürün geliştirme ve üretim süreci) ▪Zemin, duvar ve tavan sistemleri ▪Mobilya, tesisat, donanım ve kaplama malzemeleri ▪Kurulum/Montaj ▪Dağıtım ve inşaat sistemleriyle malzemenin arayüzü:Bina sistem ve inşaatın bütünleşmesi ▪Performans kriteri ▪Ürün ve sistemlerin seçimi ve uygulamasının iç mekan hava kalitesine etkisi 	<ul style="list-style-type: none"> ▪Bütçe ve tahmini maliyet ▪İş geliştirme ▪Mesleki Pratik ▪Danışmanlara danışmak (akustik, aydınlatma, elektrik, tesisat ve HVAC danışmanları; emlak uzmanlar vb.) ▪İç mimarlığın modern topluma katkıları ▪Kabul edilmiş ve etik standartlar ▪Finansal Yönetim ▪Kontratın yasal yönleri ▪Mesleğin yasal olarak tanınması ▪Yükümlülükler ▪Disiplinlerarası işbirliği ▪Ofis düzenlemeleri ve prosedürleri ▪Mesleki Gelişim ▪Proje Yönetimi

Şekil 1. İçmimarlık disiplininin çalışma alanları (“Interior Design Profession’s Body of Knowledge” kaynaktan çevrilip şablonlaştırılmıştır).

Yapılan bu araştırma, iç mimarlık disiplininde yazılmış tezlerin konularını Şekil 1.’de yer alan kategorilere göre sınıflandırmayı; ayrıca bu tezlerde kullanılan yöntemleri ve veri toplama tekniklerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu tespit ile iç mimarlık alanlarının durumu, yönelimi ve gelişimi bilimsel yaklaşımla açığa çıkarılmaktadır. Yapılan çalışmanın önem derecesini görebilmek için bir literatür araştırması yapılmış; konu ile ilişkili yapılan çalışmalar irdelenmiştir. Bu literatür araştırmasının sonuçlarına göre, lisansüstü tez araştırmalarının içerik bakımından analiz edildiği çalışmaların daha çok sanat ve tasarım alanları dışındaki disiplinler tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Ancak az sayıda olsa da, sanat ve tasarım alanlarındaki lisansüstü tez araştırmalarının içerik analizine yönelik çalışmaların varlığından bahsetmek mümkündür. Bu çalışmalardan biri olan Gültekin ve Gültekin (2018)’in yaptığı araştırmada, grafik tasarım alanına yönelik tezlerin karşılaştırmalı sayısal analizleri yapılmaktadır. Bu analizlerde; tezlerin yayımlandıkları ülke, dil, yıl ve tez türlerini incelemektedir (Gültekin ve Gültekin, 2018). Bir diğer çalışma olan Anay vd. (2018)’nin mimarlık alanındaki araştırmasında ise, 1995-2014 yılları arasında yayımlanmış doktora tezleri; konu, içerik, malzeme, yöntem, kaynaklar ve alan dışı ilişkileri çerçevesinde değerlendirilmektedir (Anay, Özten, Anay ve Acar, 2018). Araştırma kapsamında irdelenen iç mimarlık alanında ise, lisansüstü tezlerin incelendiği araştırmaların daha genel bir çerçevede kaldığı; tezlerin yöntemlerinin, veri toplama araçlarının ve konularının birlikte değerlendirildiği detaylı bir çalışmanın yapılmamış olduğu görülmektedir. Örneğin; Onay vd. (2015)’nin yaptığı araştırmanın bulguları, Türkiye’de İçmimarlık alanındaki 10 yıllık dönemde gerçekleşen lisansüstü tezlerin sadece araştırma konuları üzerinde yoğunlaşmaktadır (Onay, Özkan ve Özgan, 2015). İçmimarlık alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelendiği bir başka çalışmada ise, özellikle 4 farklı üniversitede (Hacettepe, Marmara, Mimar Sinan ve İhsan Doğramacı Bilkent Üniversiteleri) yapılan lisansüstü tezlerin anahtar kelime varlığı / sayısı ve başlıklarının diğer bulgular (üniversiteler, enstitüler, anabilim dalı, yayın yılı, yayın durumu ve program) ile birlikte analiz edildiği görülmektedir (Aydıntuğ, 2018).

Sanatta yeterlik/ doktora eğitiminde yapılan tez araştırmalarının başlangıç aşamasında alınan en önemli kararlar; araştırmanın yöntemi, veri toplama araçları ve araştırmanın konusu olmaktadır. Bu bağlamda iç mimarlık alanındaki doktora çalışmalarında çalışılmayan ya da az yer verilmiş olan konuların, yöntemlerin ve veri toplama araçlarının saptanması, gelecekteki çalışmalara rehber olması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu tespiti yapabilmek için iç mimarlık alanındaki doktora tezlerinin detaylı analiz edildiği çalışmalara ihtiyaç vardır. Bu nedenle, diğer çalışmalardan farklı olarak yapılan bu çalışma, iç mimarlık alanında yapılmış doktora tezlerinin *künye bilgileri* (Yıl/ Tür/ Üniversite/ Enstitü) ve *içerik bilgilerini* (Konu /Araştırma Yöntemi/ Veri Toplama Taktikleri) birlikte analiz ederek ele alması açısından önem arz etmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışmada, yöntem olarak tarama modeli kullanılmaktadır. “Tarama araştırmalarının amacı genellikle araştırma konusu ile ilgili var olan durumun fotoğrafını çekerek bir betimleme yapmaktır” (Büyüköztürk vd., 2013:177). Ayrıca bu model betimsel tarama özelliği göstermektedir. Türkiye’deki üniversitelerde yazılmış olan tüm lisansüstü tez çalışmaları Yükseköğretim Kurulu (YÖK)’nun Ulusal Tez Merkezi veritabanında arşivlenmekte ve bu arşiv internet üzerinden erişime açılmaktadır. Yapılan bu çalışmada analiz edilen tezlere Ulusal Tez Merkezi veritabanından ulaşılmaktadır. YÖK Ulusal Tez veritabanında, İçmimari Tasarım Anabilim Dalı, İçmimarlık Anabilim Dalı, İçmimarlık Anasanat Dalı, İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı ve İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Anasanat Dalı bilim alanlarında yer alan sanatta yeterlik ve doktora tezleri ile araştırmanın kapsamı belirlenmektedir. Araştırma kapsamında ulaşılan sanatta yeterlik ve doktora tez çalışmalarının künyesinde bulunan *Yer Bilgisi* bölümünde, yukarıda sıralanan bilim dallarının yer alması çalışmanın bir diğer sınırlılığı olarak belirlenmektedir. Bu sınırın tanımlanmasında, Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi’i tarafından Ocak 2019 tarihine kadar yazılan tezlerin konu dağılımlarına dair saptadığı istatistik verileri göz önünde bulundurulmuştur (Url-1). Bu verilere bakıldığında *İçmimari ve Dekorasyon* konu başlığı altında 91 doktora ve 97 sanatta yeterlik olmak üzere toplam 188 tezin yazıldığı görülmektedir. Ancak bu tezlerin yer bilgisi incelendiğinde 37 tezin İçmimarlık Anabilim Dalı altında yazılmadığı; Mimarlık Anabilim Dalı, Mobilya ve Dekorasyon Eğitimi Anabilim Dalı, Endüstri Ürünleri Tasarımı Anabilim Dalı gibi yakın disiplinler altında yazıldığı sonucuna varılmıştır. Bu tezlerin disiplinlerarası konu içeriği nedeniyle, konu bölümünde farklı disiplinlerin ismine de yer verilmiştir. Yapılan bu çalışmada bu tezler kapsam dışı bırakılacak; sadece İçmimarlık Anabilim Dalı’nda yazılmış 151 tez esas alınarak, izinli olan 114 tezin analizi yapılacaktır. YÖK Ulusal Tez Merkezi’nden tez künyelerine erişim tarihi 2019 Nisan’dır. Bu araştırmada, bu tarihten önce veritabanında yayınlanmış sanatta yeterlik ve doktora tez çalışmaları incelenmektedir.

Veriler toplanma aşamasında, *içmimar*, *içmimari* ve *iç mimarlık* gibi anahtar kelimeler aracılığıyla YÖK’ün tanımladığı ‘İçmimari ve Dekorasyon’ konu başlığı altında yer alan doktora ve sanatta yeterlik tez araştırmalarına ulaşılmıştır. Süreç içinde ilk olarak YÖK Ulusal Tez Merkezi’ndeki taramalar sonucu ulaşılan tezler (izinli ve izinsiz olmak üzere) *teze ulaşım izni*’ne göre sınıflandırılmıştır. Ulaşılan izinli tezlere ait bilgiler, tezin künye bilgileri ve içerik bilgileri olarak iki sınıf altında değerlendirilmiştir. Bu yaklaşımla tezin künye bilgileri; *teze ulaşım izni*, *tezin türü*, *tezin yılı*, *tezin yazıldığı üniversite ve tezin yazıldığı enstitü* olarak belirlenmiştir. Tezin içerik bilgileri ise; *araştırma yöntemi*, *araştırmadaki veri toplama araçları*, *araştırmada çalışılan alan/konu* şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma bağlamında izinli olarak ulaşılabilen tezler künye bilgilerine göre (türlerine, yıllarına, yazıldığı üniversite ve enstitüye) analiz edilmiş; sonrasında ise tez içerik bilgilerinin, tezin künye bilgileri kapsamında tekrarlanma sıklıkları ve yüzdeleri hesaplanarak bir değerlendirme yapılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemine başvurulmuş, ortaya çıkan veriler yüzde ve sıklık kullanılarak, şekil ve tablolar üzerinden görselleştirilerek yorumlanmıştır. Seçilen verilerin analizi, kodlanması ve bulguları iki ayrı araştırmacı tarafından incelenmiş ve araştırmacılar arasında tutarlılık sağlanmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın veri toplama sürecinin ilk adımında, YÖK Ulusal Tez Merkezi'ndeki tezlerin toplamına ulaşılmıştır. Araştırmanın kapsamında verilen bilim alanlarının bütününe bakılmıştır. İzinli ve izinsiz birlikte toplam ulaşılabilir tez sayısı, bulgular bölümünün ilk kısmını oluşturmaktadır. Diğer bulguların analizleri ise *teze ulaşım izni* durumu izinli olanlar arasından seçilmiştir. Bulgular bölümü, *verilerin toplanması* bölümünde yer alan sınıflandırmalara göre başlıklandırılmıştır.

- İçmimarlık bilim alanlarında yapılan doktora ve sanatta yeterlik *tez araştırmalarının ulaşım iznine* göre bulguları

Tablo 1. İçmimarlık bilim alanlarında yapılan doktora ve sanatta yeterlik çalışmalarının ulaşım izinlerine ilişkin betimsel istatistik sonuçları

Teze Ulaşım İzni	Sıklık (s)	%
İzinli	114	75,49
İzinsiz	37	24,51
Toplam	151	100

Tablo 1'de görüldüğü gibi iç mimarlık bilim alanında yapılan tez araştırmalarının ulaşım izin durumu iki şekilde sınıflandırıldığı söylenebilir. Tarama sonucu ulaşılan toplam 151 tezin %75,49 gibi büyük bir oranının izinli tezler olduğu görülmektedir. İzinli olmayan tezlerin oranı ise %24,51 olarak tespit edilmektedir. Bu bağlamda bu araştırmada yapılan sonraki betimsel analizler, iç mimarlık bilim alanında yapılan bütün doktora ve sanatta yeterlik tez araştırmaları içerisindeki %75,49 oranındaki *izinli tezler* üzerinden yapılmaktadır.

- İçmimarlık bilim alanlarında yapılan doktora ve sanatta yeterlik *tez araştırmalarının türlerine* göre bulguları

Tablo 2. İçmimarlık bilim alanlarında yapılan doktora ve sanatta yeterlik çalışmalarının türlerine ilişkin betimsel istatistik sonuçları

Tez Türü	Sıklık (s)	%
Doktora	37	32,46
Sanatta Yeterlik	77	67,54
Toplam	114	100

*Toplam: 'Teze ulaşım izni' sınıflandırması içerisinde 'izinli' olan tez sayısı toplam 114 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 2'de iç mimarlık bilim alanlarında yapılan tezlerin doktora ve sanatta yeterlik olarak iki farklı türde yapıldığı görülmektedir. Tablo 2'deki tez türlerinin dağılımı incelendiğinde, izinli olan tezlerin %67,54 oranındaki bölümünün sanatta yeterlik programlarında yazıldığı anlaşılmaktadır. Doktora programlarında yapılan tez araştırmalarının ise, sanatta yeterlik programlarından az olarak, %32,46 oranında kaldığı görülmektedir.

- İçmimarlık bilim alanlarında yapılan doktora ve sanatta yeterlik *tez araştırmalarının yıllara* göre bulguları

Tablo 3. İçmimarlık bilim alanlarında yapılan doktora ve sanatta yeterlik çalışmalarının yıllarına ilişkin betimsel istatistik sonuçları

Tez Yılı	Sıklık (s)	%
1996-1997-1998	4	3,53
1999-2000-	2	1,75

2001		
2002-2003-2004	8	7,01
2005-2006-2007	18	15,79
2008-2009-2010	18	15,79
2011-2012-2013	27	23,68
2014-2015-2016	24	21,05
2017-2018-2019	13	11,40
Toplam	114	100

*Toplam: ‘Teze ulaşım izni’ sınıflandırması içerisinde ‘izinli’ olan tez sayısı toplam 114 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3’de verilen bilgiler, iç mimarlık bilim alanlarında yapılan doktora ve sanatta yeterlik tez araştırmalarından izinli olanların 3’er yıllık dönemler şeklinde, yıllara göre sıklık ve yüzdeler bilgilerini vermektedir. Tabloda görüldüğü üzere, iç mimarlık bilim alanlarında yazılmış doktora ve sanatta yeterlik tez araştırmalarından izinli olan ilk teze 1996 yılında ulaşılmaktadır. Verilen değerler, yapılan çalışmaların %23,68 oranıyla en çok 2011-2013 yıllarını kapsayan dönemde ortaya çıktığını göstermektedir. 2014-2016 dönemini kapsayan yıllar ise, %21,05 oranı ile en çok çalışma yapılan yıllar arasında yer almaktadır. En az yayınlanan izinli tez sayısı ise, %1,75 gibi çok düşük bir oranla 1999-2001 yıllarıdır. 1996-1998, 1999-2001 ve 2002-2004 dönemlerini kapsayan 9 yılda yayınlanan tezlerin toplam oranı ile son dönemi (2017-2019) kapsayan 3 yılda yayınlanan tezlerin oranı birbirine yakın olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan bu araştırmadaki verilere 2019 Nisan ayında ulaşılmıştır. Bu nedenle yapılan çalışmada 2019 Nisan öncesi yayınlanan tezlerin analizi yapılmaktadır.

- İçmimarlık bilim alanlarında yapılan doktora ve sanatta yeterlik tez araştırmalarının üniversitelere göre bulguları

Tablo 4. İçmimarlık bilim alanlarında yapılan doktora ve sanatta yeterlik çalışmalarının üniversitelere ilişkin betimsel istatistik sonuçları

Tezin Yazıldığı Üniversite	Sıklık (s)	%
Hacettepe	29	25,44
İhsan Doğramacı Bilkent	18	15,79
Mimar Sinan	56	49,12
Marmara	6	5,26
Anadolu	5	4,39
Toplam	114	100

*Toplam: ‘Teze ulaşım izni’ sınıflandırması içerisinde ‘izinli’ olan tez sayısı toplam 114 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4’deki verilerden, Türkiye’de iç mimarlık bilim alanlarında yapılmış doktora ve sanatta yeterlik tez çalışmalarının 5 farklı üniversitede gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bu üniversitelerden 1 tanesinin vakıf üniversitesi, diğer 4’ünün ise devlet üniversitesi olduğu görülmektedir. İçmimarlık bilim dallarında doktora ve sanatta yeterlik programlarında en fazla tezin yazıldığı üniversitenin %49,12 oranı ile Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi olduğu saptanmaktadır. Süreç içinde bu programlarda yazılmış izinli olan tezlerin yarısına yakını bu üniversitede yapıldığı anlaşılmaktadır. En

az doktora ve sanatta yeterlik tez çalışması ise, %4,39 oranıyla Anadolu Üniversitesi'nde yapıldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

- İçmimarlık bilim alanlarında yapılan doktora ve sanatta yeterlik *tez araştırmalarının enstitülere göre bulguları*

Tablo 5. İçmimarlık bilim alanlarında yapılan doktora ve sanatta yeterlik çalışmalarının enstitülere ilişkin betimsel istatistik sonuçları

Tezin Yazıldığı Enstitü	Sıklık (s)	%
Sosyal Bilimler	25	21,93
Güzel Sanatlar	25	21,93
Fen Bilimler	56	49,12
Ekonomi ve Sosyal Bilimler	8	7,02
Toplam	114	100

*Toplam: 'Teze ulaşım izni' sınıflandırması içerisinde 'izinli' olan tez sayısı toplam 114 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 5'in gösterdiği verilere göre, Türkiye'deki iç mimarlık bilim dallarında yazılmış doktora ve sanatta yeterlik tez çalışmalarının tek bir enstitü adı altında gerçekleşmediği ve 4 farklı enstitünün var olduğu saptanmaktadır. Bu enstitüler içerisinde yapılmış tez çalışmaları en çok %49,12 ile Fen Bilimleri Enstitüsü'nde gerçekleştiği görülmektedir. Ekonomi ve Sosyal Bilimler ise %7,02 oranı ile en az tezin yapıldığı enstitü olarak tespit edilmektedir.

- İçmimarlık bilim alanlarında yapılan doktora ve sanatta yeterlik *tez araştırma yöntemlerinin tezlerin künye bilgilerine göre bulguları*

Tablo 6. İçmimarlık bilim alanlarında yapılan doktora ve sanatta yeterlik çalışmalarındaki künye bilgilerinin tez araştırma yöntemlerine ilişkin betimsel istatistik sonuçları

		Nitel	Nicel	Karma
1996	S	1	3	0
1998	%	%1,31	%9,67	%0
1999	S	1	1	0
2001	%	%1,31	%3,22	%0
2002	S	7	1	0
2004	%	%9,21	%3,22	%0
2005	S	13	5	0
2007	%	%17,11	%16,13	%0
2008	S	13	3	2
2010	%	%17,11	%9,67	%28,57
2011	S	19	6	2
2013	%	%25	%19,35	%28,57
2014	S	13	10	1
2016	%	%17,11	%32,29	%14,29
2017	S	9	2	2
2019	%	%11,84	%6,45	%28,57
Toplam	114	76	31	7
	%100	%100	%100	%100
Sanatta Yeterlik	S	57	14	6
	%	%75	%45,16	%85,71

Doktora	S	19	17	1
	%	%25	%54,84	%14,29
Toplam	114	76	31	7
	%100	%100	%100	%100
Hacettepe	S	19	7	3
	%	%25	%22,58	%42,85
Bilkent	S	5	12	1
	%	%6,57	%38,73	%14,29
Mimar Sinan	S	45	8	3
	%	%59,23	%25,80	%42,85
Marmara	S	5	1	0
	%	%6,57	%3,22	%0
Anadolu	S	2	3	0
	%	%2,63	%9,67	%0
Toplam	114	76	31	7
	%100	%100	%100	%100
Sosyal Bil.	S	16	7	2
	%	%21,04	%22,58	%28,57
Güzel Sanatlar	S	11	12	2
	%	%14,47	%38,73	%28,57
Fen Bil.	S	45	8	3
	%	%59,23	%25,80	%42,85
Ekonomi ve Sosyal Bil.	S	4	4	0
	%	%5,26	%12,89	%0
Toplam	114	76	31	7
	%100	%100	%100	%100

*Toplam: 'Teze ulaşım izni' sınıflandırması içerisinde 'izinli' olan tez sayısı toplam 114 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 6'da saptanan verilere göre, yapılan çalışmalarda tercih edilen araştırma yöntemlerinin 76'sının (%66,67) nitel yöntemler, 31'inin (%27,19) nicel yöntemler, 7'sinin ise (%6,14) nitel ve nicel yöntemleri aynı anda içeren karma yöntem olduğu görülmektedir. Bu yöntemlerin yıllara göre dağılımına bakıldığında karma yöntemin 2008 yılına kadar hiçbir çalışmada tercih edilmediği anlaşılmaktadır. Nitel yöntemin en fazla tercih edildiği dönem 19 tez (%25) ile 2011-2013 yılları arasında; nicel yöntemin ise en fazla 10 tez (%32,29) ile 2014-2016 yılları olduğu saptanmaktadır. Araştırma türlerine göre bakıldığında, nitel yöntemlerin %75 oranı ile daha çok sanatta yeterlik tez çalışmalarında kullanıldığı; nicel yöntemlerin ise daha çok %54,84 gibi bir oranla doktora çalışmalarında tercih edildiği anlaşılmaktadır. Nitel ve nicel yöntemlerin bir arada tercih edildiği karma yöntemlerin büyük çoğunluğu %85,71 gibi bir oranla sanatta yeterlik çalışmalarında görülmektedir.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 45 tez (%59,23) ile nitel yöntemleri en çok tercih eden üniversite iken; nitel yöntemleri en az kullanan üniversite 2 tez (%2,63) ile Anadolu Üniversitesi'dir. Nicel yöntemleri en fazla kullanan üniversitelere bakıldığında, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi 12 tez (%38,73) ile ilk sırada yer almaktadır. Nicel yöntemleri en az tercih eden üniversite ise 1 tez (%3,22) ile Marmara Üniversitesi'dir. Anadolu Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi'nde bugüne kadar yapılan çalışmalarda karma yöntemin tercih edilmediği görülmektedir. İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesi'nde yapılan çalışmalar özelinde bakıldığında, burada yapılan çalışmaların ağırlıklı olarak nicel yöntemi tercih ettiği anlaşılmaktadır.

Enstitülere bakıldığında; nitel yöntemler %59,23 gibi büyük bir oranla daha çok fen bilimleri enstitülerinde; nicel yöntemler daha çok %38,73 oranla güzel sanatlar enstitülerinde; karma yöntemler ise daha çok %42,85 oranla yine fen bilimleri enstitülerinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Fen bilimleri enstitülerinde yazılan tezlerin toplamına bakıldığında ağırlık olarak nitel yöntemlerin tercih edildiği anlaşılmaktadır. Güzel sanatlar enstitülerinde yazılan tezlerin toplamına bakıldığında ise çalışmaların çoğunluğu nicel yöntemlerden oluştuğu görülmektedir.

- İçmimarlık bilim alanlarında yapılan doktora ve sanatta yeterlik tez araştırmalarındaki veri toplama araçlarının tezlerin künye bilgilerine göre bulguları

Tablo 7. İçmimarlık bilim alanlarında yapılan doktora ve sanatta yeterlik çalışmalarındaki künye bilgilerinin tez araştırmalarındaki veri toplama araçlarına ilişkin betimsel istatistik sonuçları

		Dök.	Anket	Deney	Gözle m	Anket +Den.	Görüş .	Anket + Göz.	Dok. +Gör üş.	Dök. +Gö z.
1996	S	1	1	1	0	0	0	0	0	0
1998	%	%1,78	%7,69	%9,09	%0	%0	%0	%0	%0	%0
1999	S	1	1	0	0	0	0	0	0	0
2001	%	%1,78	%7,69	%0	%0	%0	%0	%0	%0	%0
2002	S	3	1	0	4	0	0	0	0	0
2004	%	%5,35	%7,69	%0	%57,1 2	%0	%0	%0	%0	%0
2005	S	11	2	2	1	1	1	0	0	0
2007	%	%19,6 8	%15,3 8	%18,1 8	%14,2 8	%14,2 8	%25	%0	%0	%0
2008	S	12	1	0	1	2	0	2	0	0
2010	%	%21,4 2	%7,69	%0	%14,2 8	%28,5 7	%0	%50	%0	%0
2011	S	14	2	3	1	1	3	1	0	1
2013	%	%25	%15,3 8	%27,2 7	%14,2 8	%14,2 8	%75	%25	%0	%25
2014	S	9	4	4	0	2	0	0	2	2
2016	%	%16,0 7	%30,7 7	%36,3 6	%0	%28,5 7	%0	%0	%50	%50
2017	S	5	1	1	0	1	0	1	2	1
2019	%	%8,92	%7,69	%9,09	%0	%14,2 8	%0	%25	%50	%25
Toplam		110 %100	56 %100	13 %100	11 %100	7 %100	7 %100	4 %100	4 %100	4 %100
Sanatta Yeterlik	S %	42 %75	7 %53,8 5	3 %27,2 7	7 %100	4 %57,1 2	3 %75	4 %100	1 %25	3 %75
Doktora	S %	14 %25	6 %46,1 5	8 %72,7 3	0 %0	3 %42,8 8	1 %25	0 %0	3 %75	1 %25
Toplam		110 %100	56 %100	13 %100	11 %100	7 %100	7 %100	4 %100	4 %100	4 %100
Hacette pe	S %	9 %16,0 7	4 %30,7 7	3 %27,2 7	5 %71,4 3	1 %14,2 8	1 %25	2 %50	1 %25	2 %50

Bilkent	S	3	3	6	0	3	1	0	1	0
	%	%5,35	%23,08	%54,55	%0	%42,88	%25	%0	%25	%0
Mimar Sinan	S	39	6	1	2	1	1	2	2	1
	%	%69,66	%46,15	%9,09	%28,57	%14,28	%25	%50	%50	%25
Marmara	S	2	0	0	0	1	1	0	0	1
	%	%3,57	%0	%0	%0	%14,28	%25	%0	%0	%25
Anadolu	S	3	0	1	0	1	0	0	0	0
	%	%5,35	%0	%9,09	%0	%14,28	%0	%0	%0	%0
Toplam	110	56	13	11	7	7	4	4	4	4
	%100	%100	%100	%100	%100	%100	%100	%100	%100	%100
Sosyal Bil.	S	9	3	2	5	2	2	1	0	0
	%	%16,07	%23,08	%18,18	%71,43	%28,57	%50	%25	%0	%0
Güzel Sanatlar	S	5	4	4	0	3	1	1	2	3
	%	%8,92	%30,77	%36,36	%0	%42,88	%25	%25	%50	%75
Fen Bil.	S	38	6	2	2	1	1	2	2	1
	%	%69,66	%46,15	%18,18	%28,57	%14,28	%25	%50	%50	%25
Ekonomi ve Sosyal Bil.	S	4	0	3	0	1	0	0	0	0
	%	%5,35	%0	%27,27	%0	%14,28	%0	%0	%0	%0
Toplam	110	56	13	11	7	7	4	4	4	4
	%100	%100	%100	%100	%100	%100	%100	%100	%100	%100

*Toplam: İzinli ulaşılan 114 tez içerisindeki toplam 4 tez, veri toplama araçlarından her hangi birisi içerisinde sınıflandırılmadığından, Tablo.7’de bu 4 tez kapsam dışı bırakılarak, veriler 110 tez üzerinden analiz edilmiştir.

Tablo 7 incelendiğinde, çalışmada incelenen tezlerin yaklaşık yarısında (%49,12) nitel temelli veri toplama aracı olan dökümanların tercih edildiği görülmektedir. Bu veriler arasında en dikkat çekici nokta ise, dokümandan sonra en fazla tercih edilen veri toplama araçlarının nicel temelli veri toplama araçları olmasıdır. Nicel temelli veri toplama araçlarından olan anket ve/veya deneyin, çalışmada yer verilen toplam veri toplama araçları arasındaki oranı %27,19’ dur.

Tez çalışmalarındaki veri toplama araçlarının tez künye bilgilerine göre analiz edildiği Tablo 7’ ye göre, yıl bilgileri özelinde değerlendirme yapıldığında dökümanın en fazla kullanıldığı periyot 14 tez (%25) ile 2011-2013 yıllarıdır. Ayrıca dökümanın bütün periyot içerisinde en az bir defa da olsa tercih edildiği anlaşılmaktadır. Anket, deney ve anket ile deneyin birlikte kullanıldığı nicel veri toplama araçlarının sayısında günümüze yaklaştıkça artış olduğu görülmektedir. Nitel veri toplama araçlarından olan görüşme ise günümüze kadar sadece 2 farklı periyotta tercih edilmektedir. 2005-2007 yıllarını kapsayan periyotta 1 tezin (%25), 2011-2013 yıllarını kapsayan periyotta ise 3 tezin (%75) veri toplama araçlarından görüşme formunu tercih ettiği görülmektedir.

Veri toplama araçlarını, tez türlerine göre incelediğimizde dökümanın 42 tez (%75) ile büyük oranda sanatta yeterlik çalışmalarında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Nicel veri toplama araçlarından anket ve anket ile deneyin birlikte kullanıldığı yöntemlerin sayı ve oran olarak her iki araştırma türünde de

birbirine yakın oldukları görülmektedir. Anketin doktora çalışmalarında kullanım oranı %46,15; anket ile deneyin birlikte kullanıldığı çalışmaların doktoradaki oranı ise %42,88' dir. Diğer bir nicel veri toplama aracı olan deneyin ise, %72,73 kullanım oranı ile diğer nicel araçlara oranla daha çok doktora çalışmalarında tercih edildiği anlaşılmaktadır. Nitel özellik taşıyan doküman ve görüşme formunun birlikte kullanıldığı çalışmalar ise %75 gibi büyük bir oranla daha çok doktora tezlerinde kullanılmaktadır. Yine nitel özellik taşıyan gözlem ve karma olarak görülen anket ile gözlemin birlikte kullanıldığı veri toplama araçlarının doktora çalışmalarında bugüne kadar hiç kullanılmadığı tespit edilmektedir.

Üniversitelere göre veri toplama araçları tercihlerine bakıldığında; dökümanı en fazla kullanan üniversite 39 tez (%69,66) ile Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi' dir. Diğer nitel araçlardan olan gözleminde ise, 5 tez (%71,43) ile Hacettepe Üniversitesi'nin önde olduğu tespit edilmektedir. Nicel özellik taşıyan anket formunda 6 tez (%46,15) ile Mimar Sinan Üniversitesi; deneyde 6 tez (%54,55) ve ayrıca anket ile deneyin birlikte kullanıldığı 3 tez (%42,88) ile İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi ilk sırada yer almaktadır. Bulgulardaki en çarpıcı bilgi ise; Hacettepe Üniversitesi ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde gerçekleşen tezlerde kullanılmayan ya da tercih dışı bırakılan hiçbir veri toplama aracının olmamasıdır. Bu iki kurumda da bütün veri toplama araçları en az bir kez tez çalışmalarında tercih edilmiştir denilebilir.

Veri toplama araçlarını enstitüler özelinde incelediğimizde; fen bilimleri enstitülerinde gerçekleşen 38 çalışmada (%69,66) dokümanın ve 6 çalışmada (%46,15) ise anketin daha çok tercih edildiği görülmektedir. Anket ile deneyin birlikte kullanıldığı nicel yöntemleri ise 3 tez (%42,88) ile en çok güzel sanatlar enstitülerinin kullandığı anlaşılmaktadır. Yine güzel sanatlar enstitülerine bakıldığında, günümüze kadar nitel özellik taşıyan gözlemin hiçbir çalışmada kullanılmadığı tespit edilmektedir.

- İçmimarlık bilim alanlarında yapılan doktora ve sanatta yeterlik tez araştırmalarındaki konuların tezlerin künye bilgilerine göre bulguları

Tablo 8. İçmimarlık bilim alanlarında yapılan doktora ve sanatta yeterlik çalışmalarındaki künye bilgilerinin tez araştırmalarındaki konulara ilişkin betimsel istatistik sonuçları

		Tasarım Teori ve Süreç	Çevresel Gereksinimler	Ürün ve Malzeme	Mesleki Pratik	İletişim	İç mekan Konstrüksiyon ve Yönetmelikler
1996	S	2	1	1	1	0	0
1998	%	%3,84	%2,85	%7,69	%8,33	%0	%0
1999	S	1	0	0	0	1	0
2001	%	%1,92	%0	%0	%0	%50	%0
2002	S	3	2	1	1	1	0
2004	%	%5,76	%5,71	%7,69	%8,33	%50	%0
2005	S	7	4	4	3	0	0
2007	%	%13,46	%11,42	%30,76	%25	%0	%0
2008	S	8	5	1	4	0	0
2010	%	%15,38	%14,28	%7,69	%33,34	%0	%0
2011	S	16	7	2	2	0	0
2013	%	%28,88	%20	%15,38	%16,67	%0	%0
2014	S	12	8	3	1	0	0
2016	%	%23,07	%22,87	%23,07	%8,33	%0	%0
2017	S	4	8	1	0	0	0
2019	%	%7,69	%22,87	%7,69	%0	%0	%0
Toplam	114	52	35	13	12	2	0
	%10	%100	%100	%100	%100	%100	%100

Submit Date: 12.07.2019, Acceptance Date: 27.11.2019, DOI NO: 10.7456/11001100/001

11

Research Article - This article was checked by Turnitin

Copyright © The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication

0							
Sanatta	S	36	20	10	9	2	0
Yeterlik	%	%71,12	%57,15	%76,93	%75	%100	%0
Doktora	S	16	15	3	3	0	0
	%	%28,88	%42,85	%23,07	%25	%0	%0
Toplam	114	52	35	13	12	2	0
	%100	%100	%100	%100	%100	%100	%100
Hacettepe	S	11	10	3	5	0	0
	%	%21,17	%28,57	%23,07	%41,67	%0	%0
Bilkent	S	8	6	1	3	0	0
	%	%15,38	%17,14	%7,69	%25	%0	%0
Mimar Sinan	S	26	18	7	3	2	0
	%	%50	%51,44	%53,86	%25	%100	%0
Marmara	S	3	1	1	1	0	0
	%	%5,76	%2,85	%7,69	%8,33	%0	%0
Anadolu	S	4	0	1	0	0	0
	%	%7,69	%0	%7,69	%0	%0	%0
Toplam	114	52	35	13	12	2	0
	%100	%100	%100	%100	%100	%100	%100
Sosyal Bil.	S	12	7	2	4	0	0
	%	%23,07	%20	%15,38	%33,33	%	%0
Güzel Sanatlar	S	9	7	4	5	0	0
	%	%17,32	%20	%30,76	%41,67	%	%0
Fen Bil.	S	26	18	7	3	2	0
	%	%50	%51,44	%53,86	%25	%100	%0
Ekonomi ve Sosyal Bil.	S	5	3	0	0	0	0
	%	%9,61	%8,56	%0	%0	%0	%0
Toplam	114	52	35	13	12	2	0
	%100	%100	%100	%100	%100	%100	%100

*Toplam: ‘Teze ulaşım izni’ sınıflandırması içerisinde ‘izinli’ olan tez sayısı toplam 114 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 8’deki bulgular iç mimarlık bilim alanlarının konularının 6 başlık altında incelendiğini göstermektedir. Bu tabloda yer alan bu bilim alanlarından *tasarım teorisi ve süreç* ile *çevresel gereksinimler* konularının birlikte toplam oranının yaklaşık olarak tüm çalışma konuları arasında %75’e denk gelen bir büyüklüğe sahip olduğu görülmektedir. Bu bulgulardan yola çıkarak, ülkemizde yapılan iç mimarlık bilim alanlarındaki doktora ve sanatta yeterlik tez çalışmalarının çoğunlukla bu iki konu başlığı altında çalışıldığı söylenebilir. Tablodaki en çarpıcı bulgu ise, iç mekan konstrüksiyon ve yönetmelikler konusunun günümüze kadar hiçbir tez araştırmasında kullanılmamış olmasıdır.

Tez konularını, yine tezlerin künye bilgilerine göre analiz edildiği Tablo 8’e göre, 2017-2019 yıllarını kapsayan periyoda kadar sayı ve oran olarak konulardan tasarım teori ve sürecin daha çok çalışıldığı görülmektedir. Son periyot olan 2017-2019 yıllarını kapsayan üç yıllık süreçte ise, çevresel gereksinimler 8 tez (%22,87) ile en fazla kullanılan konulardır. Tasarım teorisi ve süreç konuları 16 tez (%28,88) ile 2011-2013, ürün ve malzeme konuları 4 tez (%30,76) ile en çok 2005-2007, mesleki pratik 4 tez (%33,34) ile en çok 2008-2010 yıllarını kapsayan periyotlarda kullanılmaktadır. İletişim konuları 1999-2001 ve 2002-2004 yıllarını kapsayan periyotlar dışında hiçbir yıl işlenmemiştir.

Konuları, araştırma türleri üzerinden okumak gerekirse; tasarım teori ve süreç konusu 36 tez (%71,12) ile en çok sanatta yeterlik çalışmalarında kullanılmaktadır. Diğer konuların da, doktora çalışmalarına kıyasla, sayı ve oran olarak daha çok sanatta yeterlik çalışmalarında araştırıldığı görülmektedir. Doktora çalışmalarında iletişim konusu ile iç mekan konstrüksiyon ve yönetmelikler konusunun hiç işlenmediği anlaşılmaktadır.

Üniversitelerdeki konular dağılımına göz atıldığında; Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi tasarım teori ve süreç konularında 26 tez (%50), çevresel gereksinimler konularında 18 tez (%51,44), ürün ve malzeme konularında 7 tez (%53,86) ve iletişim konularında ise 2 tez (%100) ile bu sıralanan konuları en fazla çalışan üniversitedir. Mesleki pratik konusunda ise 5 tez (%41,67) ile en fazla çalışan kurum Hacettepe Üniversitesi'dir. Anadolu Üniversitesi'nde bugüne kadar çevresel gereksinimler, mesleki pratik, iletişim ile iç mekan konstrüksiyon ve yönetmelikler konularının hiç çalışılmadığı tespit edilmektedir. Hacettepe, Marmara ve İhsan Doğramacı Bilkent Üniversiteleri'nde ise günümüze kadar iletişim ve iç mekan konstrüksiyon ve yönetmelikler konularını çalışılmadığı anlaşılmaktadır. Veri toplama araçlarını enstitüler özelinde incelediğimizde; mesleki pratik konusu ile iç mekan konstrüksiyon ve yönetmelikler konusu dışındaki diğer konularda yapılan tezlerin sayı ve oran olarak çoğunluğu fen bilimleri enstitülerinde gerçekleşmektedir. Mesleki pratik konusunu en fazla çalışan ise 5 tez (%41,67) ile güzel sanatlar enstitüleridir. Buna ek olarak; iletişim konusunu fen bilimleri enstitüsü dışındaki hiçbir enstitü tezlerinde kullanılmadığı anlaşılmaktadır.

SONUÇ

İçmimarlık disiplini farklı alanları ve farklı yaklaşımları kapsayan zengin bir alandır. Bu nedenle iç mimarlık alanı içinde araştırma yapmak isteyen bir araştırmacı diğer disiplinlerden faydalanmak, nitel ve nicel yöntemlere aynı derecede hakim olmak durumundadır. Yapılan bu araştırmada iç mimarlık disiplininde yazılmış doktora/sanatta yeterlik tezlerinin yıllara ve üniversite/enstitülere göre dağılımı saptanmış; araştırmacıların seçtiği konu, kullandığı yöntem ve veri toplama tekniklerinin sıklıkları belirlenmiştir. Araştırma sürecinde, iç mimarlık disiplini altında yazılan tezlerin içerikleriyle ilgili analizler izinli tezler üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'de iç mimarlık disiplininde, üniversitelerin tercihine bağlı olarak hem sanatta yeterlik hem de doktora programı bulunmaktadır. Bu araştırmada yazılmış tezlerin %32,46'sı doktora programında yazılmışken; %64,54'ü sanatta yeterlik programı altında yazılmıştır. İçmimarlık disiplininde sanatta yeterlik ve doktora programları arasındaki bu ikilem tartışmalı bir konudur. Bu bağlamda en çok tezin yazıldığı ilk iki üniversite olan Hacettepe Üniversitesi 2016 yılında, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ise 2010 yılında sanatta yeterlik programını doktora programına dönüştürmüştür. Bu nedenle gelecek yıllarda doktora tezlerinin bu oranı kapatılabileceği olasılığına dikkat çekmek gerekir.

İzinli tez sayılarının yıl bazında yoğunluklarını değerlendirebilmek için, 3'er yıllık bir sınıflandırma yapılmıştır. Yıl bazında istikrarlı bir artış olmasa da sürecin geneline bakıldığında, 2018 yılına doğru gelindikçe tez sayısında bir artış olduğu dikkat çekmektedir. Bu süreç içinde iç mimarlık disiplininde yazılmış doktora/sanatta yeterlik tezleri toplam 5 üniversitede tamamlanmıştır. Bu üniversiteler ikisi Ankara'da, diğer ikisi İstanbul ve biri Eskişehir olmak üzere üç büyükşehirde yer almaktadır. Ancak Yüksek Öğretim Kurumu Program Atlasının verilerine bakıldığında, iç mimarlık alanında 15 farklı şehirde toplam 58 *İç Mimarlık- İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı* lisans programının öğrenci aldığı görülmektedir (Url-2). Bu durum, iç mimarlık bilim alanlarında açılacak lisans-lisansüstü eğitim programı ve burada yer alacak akademisyen sayısında artışın olabileceğini göstermektedir.

Araştırmada ulaşılan bir diğer bulgu, üniversitelerin kararına bağlı olarak tezlerin farklı enstitülerde yazıldığı tespitidir. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nin en çok tez yazıldığı üniversite olması ve içmimarlığın bu üniversitede Fen Bilimleri Enstitüsü'nde yer alması nedeniyle, %49,12 oranıyla en çok tez Fen Bilimleri Enstitüsü'nde yazılmıştır. Diğer üniversitelerden farklı olarak Bilkent Üniversitesi'nde yazılan tezlerin Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Enstitüsü ve Sosyal Bilimler Enstitüsü olmak üzere üç farklı enstitü altında yazıldığı dikkat çekici bir durumdur.

Tezlerin dört farklı entitü altında yapılması, alanın mevcut durumunun açık bir şekilde tanımlanmasına engel olmaktadır. Çavuş ve Kaptan da (2019:83-84), yaptıkları bir çalışmada bu çelişkiye yer vermekte; tasarım alanlarının “ne fen, ne sosyal bilimler ne de güzel sanatlar alanlarıyla tam olarak uyuşmadığına” dikkat çekmektedir. Onlara göre bu sorunun çözümü, tasarım alanlarının ayrı bir enstitü altında tanımlanmasıdır. Bu şekilde tasarım alanlarının yer aldığı ayrı bir enstitünün kurulması, iç mimarlık alanındaki lisansüstü eğitimin tanımları ve sınırlılıkları hakkında ortak bir dilin sağlanmasına zemin oluşturacaktır. Bu ortak dil sanatta yetelik/ doktora programları ve anasanat/ anabilim dalları arasındaki ikilemi de ortadan kaldıracaktır.

İçmimarlık disiplininde yazılan doktora/sanatta yeterlik tezlerinde en çok nitel araştırma yöntemine başvurulduğu görülmektedir. Yıldırım ve Şimşek’e (2016:41) göre en genel yaklaşım ile nitel araştırma, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik” bir süreci tanımlamaktadır. Bu bağlamda, araştırma konusu insan ve insanın mekansal edimleri olan iç mimarlık disiplininde de nitel araştırmanın sıklıkla kullanıldığı söylenebilir. İzinli olan 114 tezin %27,19’nda nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırmalar, “en basit anlamda nicel verilerin toplanmasını ve analizini gerektiren çalışmalardır. Değişkenler arasındaki ilişkiler kanıtlanmaya çalışılır. Araştırmacının genelleme yapmak, tahminlerde bulunmak ve nedensellik ilişkisini açıklamak gibi amaçları vardır” (Büyükoztürk vd., 2013:12). İçmimarlık disiplininde nicel yöntem, mekan-insan etkileşiminde değişmeyen kriterlerin belirlenmesinde, tasarım süreç ve eğitiminde yeni verilerin üretilmesinde, ürün ve malzemenin özelliklerinin saptanmasında ve bu örnekler gibi nicel veriye dayalı araştırmalarda tercih edilmektedir. İçmimarlık alanında yazılmış tezlerin geri kalan %6,14’nde ise karma yöntem başvurulmuştur. Karma yöntem nitel ve nicel yöntemlerin bir arada kullanıldığı araştırma türüdür. Bu kapsamda araştırmacılar da konuları farklı yönleriyle ele almak için nitel ve nicel veri toplama araçlarını bir arada kullanmış; elde ettiği verilerin analizini bütüncül bir yaklaşımla değerlendirmiştir. Bu yöntemler altında en çok nitel temelli veri toplama aracı olan doküman analizi tercih edilmiştir.

İlgili tezlerin araştırma konuları, 2010 yılında hazırlanan “Interior Design Profession’s Body of Knowledge” çalışmasında tanımlanan iç mimarlık alan sınıflarıyla sınırlandırılmıştır. Bu kapsamda yazılmış tezlere bakıldığında, iç mekana dair yapı sistemlerini, hesaplamaları, kural ve yönetmelikleri içeren *İç Mekan Konstrüksiyon- Yönetmelikler* alanında yazılmış bir teze rastlanmamıştır. Mesleki bağlamda kritik bir öneme sahip bu alanın henüz araştırılmamış olması alan açısından önemli bir bulgudur. Bu alanda yapılacak çalışmalar akademiye katkı sağlamasının yanı sıra, iç mimarlık meslek alanının tanınırlığına ve gelişimine de yardımcı olacaktır.

Çalışmada tez içerik bilgilerinin, tezin künye bilgileri kapsamında analizi yapılmış; konu ile ilgili genel bir çerçeve sunulmak istenmiştir. Kullanılan yöntemin tez künye bilgilerine göre dağılımının incelendiği tablo 6’da dikkat çeken en önemli bulgu, enstitülerin yöntemleri kullanım sıklıklarının araştırıldığı bölüm olmuştur. Bu verilere göre, nicel yöntem güzel sanatlar enstitülerinde en fazla kullanılırken; nitel araştırma yöntemi en çok fen bilimleri enstitüsünde tercih edilmiştir. Bu durum daha önce sözü edilen alan içindeki çelişkiyi kanıtlar niteliktedir. Bu karışıklığı ortaya koyan benzer bir bulgu, veri toplama araçlarının tez künye bilgilerine göre dağılımının irdelendiği tablo 7’de de gözlemlenmektedir. Fen bilimleri enstitüsünde, nicel araştırmalarda sıklıkla kullanılan deney en az tercih edilirken; nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan doküman aracı en çok başvuru alanı veri toplama aracı olmuştur. Tablo 7’de dikkate değer bir diğer bulgu; birden fazla veri toplama aracının 2005 tarihinden sonra kullanılmaya başlanmasıdır. Bu tarihten sonra yapılan bazı araştırmalarda araştırmacılar, konuları iki farklı araçla incelenmek istemiş; farklı yaklaşımları alan literatürüne kazandırmışlardır. Bulgular bölümünün son analizi olan tablo 8’de ise, araştırma konularının tez künye bilgileri kapsamındaki dağılımlarına yer verilmektedir. 6 konu altında yapılan bu sınıflandırmada, 5 konu hakkında tezin yazıldığı Mimar Sinan Üniversitesi en çok konunun çalışıldığı üniversiteken; 2 konu hakkında tezin yazıldığı Anadolu Üniversitesi en az konunun çalışıldığı üniversite olmaktadır. Bu konu dağılımı içinde en çok *tasarım teorisi ve süreç* ile *çevre gereksinimleri* konularında Mimar

Sinan Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi'nde tez yazılmıştır. Bu durum üniversitelerin yönelimlerini ve eğilimlerini ortaya koymaktadır.

Özetle, araştırmanın verileri, çoğunlukla nitel araştırmaların yapıldığını, doküman analizinin en çok kullanılan veri toplama aracı olduğunu göstermekte; tamamlanmış çalışmalarda mesleğin uygulama sürecini, iletişimi, yönetmelik ve hesaplamaları, proje yönetimini, mesleki gelişimi içeren mesleğe yönelik alanların çalışılmadığını ortaya koymaktadır. Araştırmada genel çerçevenin çizildiği ikinci aşamada, tez içerik bilgileri tez künye bilgisinde yer alan her bilgi için ayrı ayrı analiz edilmiş; yıl, tür, üniversite ve enstitülerde yapılan tezlerin içeriklerinin dağılımı ortaya çıkarılmıştır. Bu analizdeki bilgiler, kurumların ve öğrencilerin güncel durumu değerlendirmesine, ve gelecekte yapılması düşünülen doktora/sanatta yeterlik çalışmalarının içeriğinin belirlenmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Anay, H., Özten, Ü., Anay, M. Ö. ve Acar, Y. (2018). “Türkiye’de Mimarlık/Mimari Tasarım Doktora Araştırmalarına Dair Bir İnceleme”, Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 8(3), s. 488-501.
- Aydıntuğ, E. (2018). “Türkiye’deki Üniversitelerde 1989-2017 Yıllarında İç Mimarlık Ve Çevre Tasarımı Alanında Yapılan Tez Çalışmalarının Konu Ve İçerik Açısından İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı, Ankara.
- Balaban, E. (2014). “İç Mekanın İç Mekan Değişkenleri Bağlamında Tinsel İrdelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İç Mimarlık Ana Sanat Dalı, Eskişehir.
- Buchanan, R. (2006). “Tasarım Odaklı Düşünmede Belahlı Sorunlar”, Cogito Dergisi, 83, s. 139-165, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F., (2013). “Bilimsel Araştırma Yöntemleri (14. Baskı)”, Ankara: Pegem Yayınları.
- Çavuş, Ö. K. ve Kaptan, B. (2019). “Bilgi Türleri Bağlamında Tasarım Bilgisi ve Türkiye’de Akademik Alandaki Yeri”, Online Journal of Art and Design, 7(1), s. 67-85.
- Gültekin, E. ve Gültekin, G. S. (2018). “Grafik Tasarım Kavramına İlişkin Yapılan Tezlerin Karşılaştırmalı Analizi: YÖK Tez Merkezi Ve OATD Veritabanlarının Kıyaslanması”, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18 (4), s. 2091-2102.
- Interior Design Profession’s Body of Knowledge. (2010). https://www.academia.edu/6180628/Interior_Design_Profession_s_Body_of_Knowledge. Erişim Tarihi: 12.04.2019.
- Kaçar, T. (1998). “İç Mimarlık ve Ülkemizdeki Yeri”, Anadolu Üniversitesi Sanat Dergisi, 8, s. 55-63.
- Kaptan, B. B. (2013). “Kültür ve İç Mimarlık”, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Onay, N. S., Özkan, T. ve Özgan, S. Y. (2015). “Türkiye’de İç Mimarlık Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin Başlıca Araştırma Alanları Ve Konular Bağlamında İrdelenmesi”, İÇLEK I Ulusal İç Mimarlık Lisansüstü Eğitim Kongresi. Url: https://www.researchgate.net/publication/325131349_Turkiye'de_Ic_Mimarlik_Alaninda_Yapilan_Lisansustu_Tezlerin_Baslica_Arastirma_Alanlari_ve_Konular_Baglaminda_Irdelenmesi. Erişim Tarihi: 29.04.2019.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (10.Basım)”, Ankara: Seçkin Yayınları.
- URL-1: Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi Konu Dağılımlarına Dair İstatistik Verileri. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/IstatistikBilgiler?islem=3>. Erişim Tarihi: 29.04.2019.
- URL-2: Yüksek Öğretim Kurumu Program Atlası. <https://yokatlas.yok.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 12.04.2019.
- URL-3: Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>. Erişim Tarihi: 12.04.2019.

EVALUATION OF TYPOLOGY OF LANDSCAPE ELEMENTS IN TERMS OF RURAL PLANNING

Esra ÖZHANCI

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Turkey

eozhanci@nevsehir.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0003-2789-6380>

ABSTRACT

Sustainable development is possible with a balance and harmony in social, economic and environmental terms. This harmony constitutes the trivet on which the landscape planning is established. Change and conversion is established on sound grounds with sustainable usage. A landscape is shaped as a result of the perceptions, needs and behaviors of its habitants, visitors and users. Assessing landscape elements located in different character areas with their typology is a method that facilitates perception studies. It will be possible to shape landscapes by placing ideas in a faster manner with typological generalizations on the structural elements of each character. In this study, simulations have been formed over different scenarios for the purpose of assessing rural area elements in a typological manner, and these images have been subjected to participant assessment with the Preference Experiment (PE). As a result, *linear, massive and scattered* elements were determined as the outstanding typology of Mountain Landscape; *curved and segmental* elements were determined as the outstanding typology of Water Front Landscape; and *linear, point and scattered* elements were determined as the outstanding typology of Plain Landscape.

Keywords: *Visual Landscape, Landscape Typology, Rural Area.*

PEYZAJ ELEMANLARININ KIRSAL PLANLAMA AÇISINDAN TİPOLOJİK DEĞERLENDİRMESİ

ÖZ

Sürdürülebilir gelişme sosyal, ekonomik ve çevresel açıdan denge ve uyum ile mümkündür. Bu uyum ise; peyzaj planlamanın üzerine inşa edildiği üçlü sacayağıdır. Değişim ve dönüşüm, sürdürülebilir kullanımlarla sağlıklı bir zemine oturur. Bir peyzaj, sakini ve ziyaretçisi ile kullanıcının algı, ihtiyaç ve davranışlarının sonucu olarak şekillenir. Farklı karakterdeki alanlarda yer alan peyzaj unsurlarını tipolojisi ile değerlendirmek, algı çalışmaları açısından kolaylık sağlayacak bir yöntemdir. Her karakterin yapısal unsurları üzerine, tipolojik genellemelerle daha hızlı fikir ortaya koyarak, peyzajları şekillendirmek mümkün hale gelecektir. Bu çalışmada; kırsal alan unsurlarının tipolojik olarak değerlendirilmesi amacıyla farklı senaryolar üzerinden simülasyonlar oluşturulmuş, bu görüntüler Tercih Deneyi (TD) ile katılımcı değerlendirmesine tabi tutulmuştur. Sonuç olarak; doğrusal, kitlesel ve dağınık unsurlar Dağ peyzajının öne çıkan unsurları olmuş, Su kıyısı peyzajında; kavisli, parçasal unsurlar öne çıkmış, Ova peyzajında ise; doğrusal, noktasal ve dağınık unsurlar peyzajın öne çıkan tipolojiler olmuştur.

Anahtar kelimeler: *Görsel Peyzaj, Peyzaj Tipolojisi, Kırsal Alan.*

INTRODUCTION

The population of the world is increasing in a fast pace with each passing day. United Nations foresees that the population of the world will reach 9,6 billion by the year 2050 (Anonymous, 2013a). In order to prevent future food crises, agricultural productivity must be increased with a sustainable, flexible

Submit Date: 16.07.2019, Acceptance Date: 29.10.2019, DOI NO: 10.7456/11001100/002

16

Research Article - This article was checked by Turnitin

Copyright © The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication

and convenient manner in order to ensure rural development and decrease poverty (Anonymous, 2014). Such an increase in the world population also brings increasing demands with it. In this context, the importance of agricultural areas and agricultural products is increasing day by day. In addition, agricultural landscapes receive an increasing value by the society because of their characteristics like being the landscape beauty and the habitat for bio-diversity, and due to their potentials in providing versatile benefits and values (Soy-Massoni et al., 2016). It is necessary to analyze this rising value correctly and evaluate all aspects of its components.

The conversion of natural ecosystems into agricultural areas or into urban areas or the use of ecosystems in various densities has converted more than 80% of the global surface area. Many studies have focused on how field conversions created agricultural areas and human-active landscapes, and the issues of characterizing the spatial change in agricultural landscapes have attracted less attention (Van der Zanden et al., 2016). The enlargement and intensifying strategies applied to increase agricultural yield and production must cover the demands, and increase the agricultural yield and total production. However, this situation decreases the quality of water, consumes the food in the soil, decreases the regeneration ability of local species and damages the ecosystem (Sato *et al.*, 2013). One of the aims of European Union Bio-diversity Strategy 2020 is establishing green infrastructure until 2020 and sustaining, developing it with ecosystems, and repairing at least 15% of the disrupted ecosystems (Anonymous, 2011). Sustainability of agricultural ecosystems and services is also an important part of this issue. The value of agricultural landscape refers to a whole with different components.

With rare cultural heritage and values, the land cover, land management and the structure of the land are central properties that make landscape different. Cultural landscape is a term, which was accepted as of 1990s in international community in protection status. All the elements like its being more complicated in structural terms, traditional and low-intensity landscape applications and historical elements contribute to the rare value of these landscapes (Van der Zanden et al., 2016). The European Landscape Agreement defines *landscape* as “*the area whose character is formed as a result of the action and the interaction between the natural and/or human factors, and is perceived by humans*” (Anonymous, 2000). The emphasis of the perception reveals again that the landscape perception area is a concept located in the very center of landscape assessment. As a matter of fact, many studies have been conducted in recent years on perception, and the results of this interaction have been based on a numerical basis. In the light of this information, the importance of the rural areas in terms of bio-diversity and ecosystem cannot be denied as well as for sustaining human life. Agricultural areas and activities, forests and natural vegetation, meadows and grasslands and animal husbandry are the basic elements of rural areas in our country. In this context, it is compulsory that these functions that are both inseparable and are contrary to each other are established on a sustainable balance.

Rural landscapes express aesthetical and recreational values for users. They are perceived and assessed in this manner. Aside from this, the preferences may vary according to family, environment, education, culture and similar personal characteristics (Brown and Daniel, 1987; Kaplan and Talbot, 1988; Hull and Revell 1989; Van Zanten et al., 2016). There are two main landscape aesthetics theories paradigms that are based on landscape assessment methods; “objective” paradigm (visual quality according to landscape features), “subjective” paradigm (the landscape quality “in the eye of the audience”). The analysis of the relations between the visual quality and structural features of the landscape is an active study field in which environmental perception research is what counts (Fuente de Val et al., 2006). Many methods (Paquette and Dammon, 2003; Arriaza et al., 2004; Turk, 2006; Rogge et al., 2007; Gruehn and Roth, 2008; Lokocz et al., 2011; Cloquell-Ballester et al., 2012) have been applied for visual landscape analysis and assessment until our present day .

Landscape perception and landscape preferences should be associated with both insiders and outsiders, landscape policies should be determined from the perspective of the various groups. In recent years,

the landscape parameters (forestation, heterogeneity, area usage density, etc.) of various areas have been assessed in terms of preference with Preference Studies based on perception and with expert approaches in the world (Arnberger & Eder, 2011; Vecchiato & Tempesta, 2013; Van Zanten et al., 2016). However, it is not correct to perform one single assessment for wide landscape areas; the assessments must be performed over regional landscape characters. In this context, it has been concluded that the urban area works at country and region scale are inadequate, and authentic landscape elements cannot be assessed in terms of typological distribution (point, linear, massive, scattered, curved, and segmental). The purpose in this study is to seek the answer to the question of which different landscape scenarios (represented with *point, linear, massive, scattered, curved, and segmental elements*) will influence the preference with the Preference Experiment (PE) in the sample case of Coruh Valley in terms of landscape character in similar valley types in the region and in the country.

MATERIAL AND METHOD

The material of the study consists of visual simulations that include different element variations. These simulations have been formed as based on the geographical characteristics of the Upper Coruh part of Coruh Valley, which constitute the ground for many hydroelectric power plants in recent years with important natural and cultural sources. Upper Coruh Valley is the part where the river runs through the cities of Erzurum-Bayburt(Turkey) (Figure 1). The valley is surrounded by Aras in the east, Eastern Black Sea and Yesilirmak in the west, and Fırat-Dicle basins on the south. The general area of the basin is 2.025.608 hectares (Anonymous, 2013b). It is presumed that the area was formerly covered with forests. In our present day, steppe formation is widespread in the area. The steppe in the area consists of bright flowered short plants with a very short lifespan. The forests in the area are located as small coppice forests especially in the mountainous areas where the Coruh Rivers starts to run (Özey, 1988). The forest areas consist of the unity of one or more of *Pinus sylvestris L.*, *Quercus sp.*, *Populus sp.*, *Juniperus sp.* In addition, there are also *Populus sp.* and *Salix sp.* species along the Coruh River.

Figure 1. Coruh valley

METHOD

The Preference Experiment (PE) was conducted with the images presented to the participants (Westerberg et al., 2010; Arnberger & Eder, 2011; Lokocz *et al.*, 2011; Cloquell-Ballester *et al.*, 2012; Vecchiato & Tempesta, 2013). Nine scenarios were characterized over 3 different rural landscape types for this purpose (Figure 2). The animal existence was also included in the study as one of these representation elements. The scale that was formed for this purpose is as follows;

For Mountainous Area Landscape; animal existence (no:1; yes:2), linear element (no:1; fence:2, tree-fence:3), massive element (vegetation, no:1, vegetation, yes:2), scattered element (vegetation, no:1; vegetation, yes:2).

For Plain Landscape; linear element (vegetation, no:1; vegetation, partly:2; vegetation wholly:3), curved element (road, no:1; road, yes:2), point element (no:1, one element:2; two elements:3), scattered element (bundle in agricultural area, no:1; bundle in agricultural area, yes:2).

For Water Front Landscape; curved element (road, no:1; road, yes:2), segmental element (agricultural area, no:1; agricultural area, yes:2), animal existence (no:1; yes:2), point element (no:1; yes:2).

The Experiment Group was formed by university students who were studying at various scientific departments. The Experiment Group, which had 95 participants, consisted of Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Engineering-Architecture Faculty, Metallurgy and Material Engineering, 2nd Grade students (n=30), and 4th Grade students (n=29); and Science-Literature Faculty, Sociology Department 3rd Grade students (n=36). The participants were given forms and were asked to state their demographic data and assess the images shown to them through projector (between 1-5 points). The images were shown for several times together and separately in order to make the participants view them in an accurate manner. The 'SPSS Statistics 22' statistical package program was used in the analyses in the study. The One Way Variance Analysis (ANOVA) was used in comparing the average values.

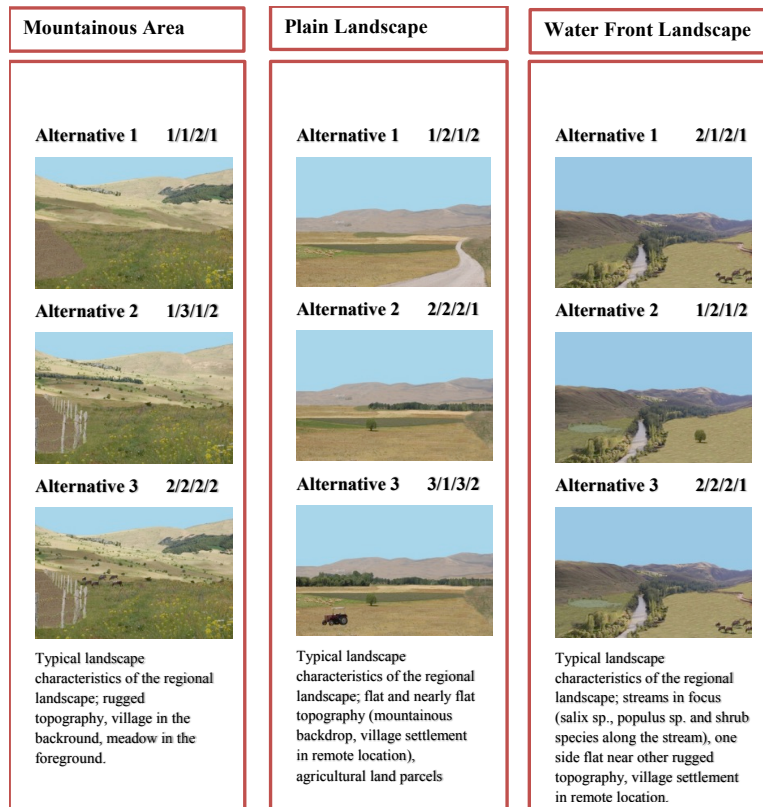

Figure 2. Landscape alternatives presented to participants (encoding, refers to the usage level of the elements.)

Findings

56,8% of the participants were male, and 49,5% were born in metropolitan city centers. 2,1% of them had an income at and over 5001 TL monthly in their families (Table 1).

Table 1. Personal characteristics of the participants

Demographic characteristics	Participants	Total(Frequency)	Total(%)
Gender	Male	54	56,8
	Female	41	43,2
Income	850-1500 TL	34	35,8
	1501-3000 TL	40	42,1
	3001 – 5000 TL	19	20,0
	≥5001 TL	2	2,1
Birthplace	Big town center	47	49,5
	Small town center	36	37,9
	Village	12	12,6

70,5% of the participants, who participated in the study, stated that they had rural area experiences, and it was observed that the majority of them (56,8%) did not have anything to do with farming (Table 2).

Table 2. The distribution of relationships participants with rural area

	Participants	Total(Frequency)	Total(%)
Rural areas experience	Yes	67	70,5
	No	28	29,5
Be interested in farming	Yes	41	43,2
	No	54	56,8

The average points of all scenarios that were prepared are given in Table 3. When the average points are considered it is observed that the images that received the highest points among the landscape types are D3, S3 and O3; and the image that received the lowest point is D1 (Figure 3).

Table 3. Mean and standard deviation for each image

Scene no	Mean(M)	Std. deviation	Variance	N
D1	1,93	1,044	1,090	95
D2	2,84	,903	,815	95
D3*	4,11	1,077	1,159	95
O1	2,46	1,382	1,911	95
O2	2,79	1,030	1,062	95
O3*	3,68	1,084	1,176	95
S1	3,42	1,225	1,502	95
S2	3,12	1,219	1,486	95
S3*	4,05	,961	,923	95

*highest rated images

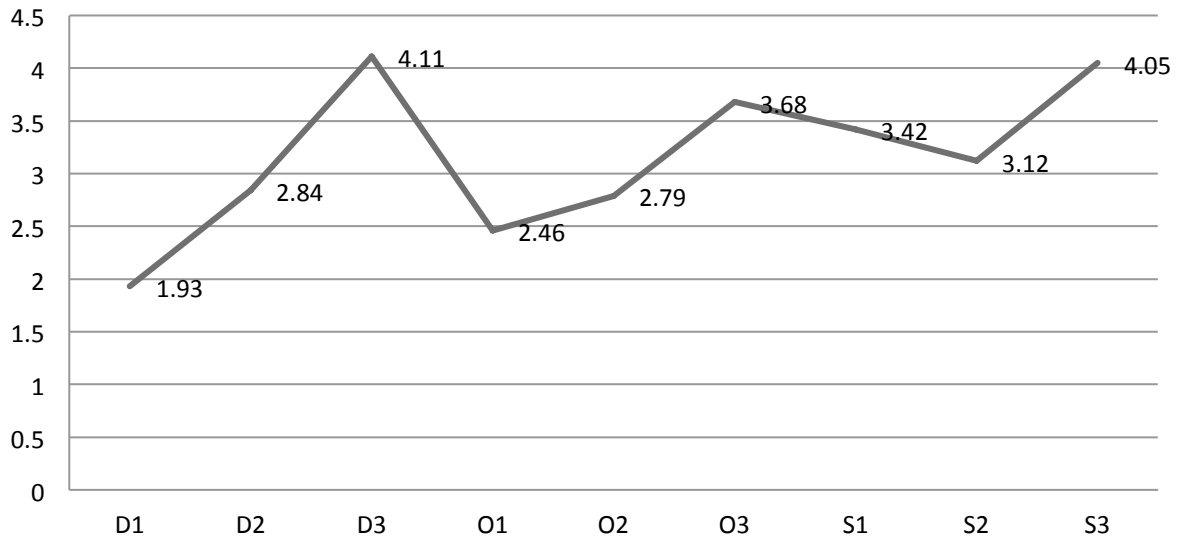

Figure 3. Histogram showing distribution scores received in analysis of the images

As a matter of fact, according to One Way Variance Analysis (ANOVA) results, the difference between the images have been found to be significant ($p < 0,001$) (Table 4).

Table 4. ANOVA test of images as the result of analysis between groups and within groups.

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	407,557	9	45,284	36,626	,000
Within Groups	1044,754	845	1,236		
Total	1452,311	854			

The codes that were given according to the usage levels of the elements in the scenarios with high points are given in Table 5. In this context, *linear*, *massive* and *scattered elements* are the ones that come to the forefront in Mountainous Landscape, and there is animal existence as well. In the Water Front Landscape, on the other hand, *curved and segmental elements* come to the forefront, and animal existence preserves its value. In Plain Landscape, the *linear*, *point* and *scattered elements* are the outstanding typologies.

Table 5. The codes that were given according to the usage levels of the elements (for high points scenario)

Mountainous Landscape 2222	Water Front Landscape 2221	Plain Landscape 3132
Animal Existence yes	Curved element road yes	Linear element vegetation wholly yes
Linear element fence yes	Segmental element agricultural area yes	Curved element road no
Massive element vegetation yes	Animal Existence yes	Point element two elements
Scattered element vegetation yes	Point element no	Scattered element bundle in agricultural area yes

CONCLUSION

Landscapes include elements whose numbers increase based on their size. It must not be underestimated that detailed studies must be conducted for wider landscape areas. In the present study, the typological assessment of the landscape of Upper Coruh Valley, which is a special landscape character area of Turkey, has been performed. Çoruh Valley is located within the borders of the Eastern Black Sea region of the Black Sea Region. Bayburt and Artvin city center, Pazaryolu, İspir, Yusufeli and Borçka district centers and many village settlements are located in the valley. At the base of the expanding valley around Bayburt, settlements have the opportunity to develop a wider area. Due to the increasing importance of the east and north-increasing height and slope of the progression through the Coruh, settlements are aligned in a narrower area in the bottom of the valley and slopes.

The mountainous and rugged topography has caused the settlements to show a scattered form. In the region where cereal production takes place in the first place (feed plants, tuberous plants, industrial plants and legumes, respectively), the economy is based on agriculture and animal husbandry. In some parts, undergrowth training and vegetable-fruit farming are also carried out. In this region where the industry is not developing, the support of agricultural landscape elements and rural character is a priority strategy in the region. In the light of all these results and observations, the prominent suggestions are listed below: Most of the participants not only urban users are individuals with experience in rural areas. However, since the participants did not have experience of local farming, their evaluations were merely the visual impact and scenic beauty of the landscape values. This situation is ideal for the identification of tourism and recreation-based visitor expectations. Undoubtedly, studies on the approach of farmers and breeders may point to different conclusions.

The Mountainous Typology, which came to the forefront in this study, also includes the massive and scattered vegetation as well as linear elements. In addition to these, animal existence is also present. The Mountainous Landscape show the landscape character in which animal breeding is a part of the landscape. In Mountainous Landscapes, massive and scattered vegetation must be preserved in existing areas, new areas must be opened, and the natural character of the area must be emphasized.

Submit Date: 16.07.2019, Acceptance Date: 29.10.2019, DOI NO: 10.7456/11001100/002

Water Front Landscape has shown a different typology in this study. While there are agricultural areas in the quality of *road* and *segmental element* as *curved element*, the animal existence preserved its place. In this landscape type, the point elements lost their importance. The natural form of vegetation in water and in waterfront showed integrity in curved elements, and segmental elements were a coherent factor in this harmony. In the waterfront, on the other hand, naturally-curved roads made with natural materials that are suitable to the natural structure of the area and agricultural product areas will be the works that support the authentic character of the landscapes.

In Plain Landscape; the *linear*, *point* and *scattered elements* were the outstanding typologies. Along the plain, the linear vegetation that follow the horizon line, the solitary tree and agricultural machinery, the point elements and the bundles located in the agricultural area seem to be the parts that complete the whole landscape in an accurate manner. Plain Landscape must be emphasized with clear lines. The character of the plain must be strengthened with trees that surround the landscape with linear design, solitary plants, agricultural machinery and production works.

While the rural development policies are set forth at country level, the national and environmental priorities must be defined at regional level. Each landscape must be assessed with its own internal dynamics and natural-cultural properties. A landscape planning that will be performed with the experiences and preferences of the farmers, who are the users of the rural areas, and of the visitors, who are the secondary actors in the process, may have a sustainable quality. The rural and cultural tissue, which is becoming extinct with each passing day with industrial and energy production interventions, may only be preserved with this way.

REFERENCES

- Anonymous, 2000. *European Landscape Convention. Explanatory Report*, 20.10.2000, Florence.
- Anonymous, 2011. *The Eu Biodiversity Strategy to 2020*. Publications Office of the European Union.
- Anonymous, 2013a. *World Population Prospects: the 2012 Revision*, <http://www.un.org/en/development/desa/news/population/un-report-world-population-projected-to-reach-9-6-billion-by-2050.html>, access date: 15.06.2016
- Anonymous, 2013b. *Yukarı Havza Sel Kontrolü Eylem Planı 2013-2017*. T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Ankara.
- Anonymous, 2014. *Agriculture Development, Food Security and Nutrition*. UNGA. A/69/279, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A%2069/279&Lang=E. access date: 15.06.2016.
- Arnberger, A., Eder, R., 2011. *Exploring the Heterogeneity of Rural Landscape Preferences: An Image-Based Latent Class Approach*. Landscape Research, Vol. 36, No. 1, 19–40, DOI: 10.1080/01426397.2010.536204.
- Arriaza, M., Canas-Ortega, J.F., Canas-Madueno, J.A., Ruiz-Aviles, P., 2004. *Assessing the Visual Quality of Rural Landscapes*. Landscape and Urban Planning, 69, 115-125. DOI: 10.1016/j.landurbplan.2003.10.029
- Brown, T., Daniel T.C., 1987. *Context Effects in Perceived Environmental Quality Assessment: Scene Selection And Landscape Quality Ratings*. Journal of Environmental Psychology, 7(3), 233-250.
- Cloquell-Ballester, V.A., Torres-Sibille, A.C., Cloquell-Ballester, V.A., Santamarina-Siurana, M.C., 2012. *Human alteration of the rural landscape: Variations in visual perception*. Environmental Impact Assessment Review 32, 50–60.
- Fuante de Val, G., Atauri A.J., Lucio J.V., 2006. Relationship Between Landscape Visual Attributes and Spatial Pattern Indices: A Test Study in Mediterranean- Climate Landscapes. Landscape and Planning, 77 (4), 393-407. DOI: 10.1016/j.landurbplan.2005.05.003
- Gruehn, D., Roth, M., 2008. *New Approaches in Visual Landscape Assessment and Modelling*. International Landscape Architecture Conference Proceedings, Jelgava, Latvia.

- Hull, R. B. IV, Revell G.R. B.,1989. *Cross-Cultural Comparison of Landscape Scenic Beauty Evaluations: A Case Study in Bali*. Journal of Environmental Psychology, 9(3), 177-191.
- Kaplan, R., Talbot J.F., 1988. *Ethnicity and Preference for Natural Settings: A Review and Recent Findings*. Landscape and Urban Planning, 15(1-2), 107-117.
- Lokocz, E., Ryan, R.L., Sadler, A.J., 2011. *Motivations for Land Protection and Stewardship: Exploring Place Attachment and Rural Landscape Character in Massachusetts*. Landscape and Urban Planning 99, 65–76.
- Özey, R.,1988. *Bayburt ve Çevresinin Coğrafi Özelliklerine Genel Bir Bakış*. Türk Tarihinde ve Kültüründe Bayburt Sempozyumu (23-25 Mayıs 1988), Ankara, s.437.
- Paquette, S., Damon, G., 2003. *Changing Ruralities, Changing Landscapes: Exploring Social Recomposition Using A Multi-Scale Approach*. Journal of Rural Studies, 19, 425-444. DOI: 10.1016/S0743-0167(03)00006-8
- Rogge, E., Nevens F., Gulinck, H., 2007. *Perception of Rural Landscapes in Flanders: Looking Beyond Aesthetics*. Landscape and Urban Planning, 82, 159–174. DOI: 10.1016/j.landurbplan.2007.02.006
- Sato, C.F., Wood, J.T., Stein, J.A., Crane, M., Okada, S., Michael, D.R., Kay, G.M., Florance, D., Seddon, J., Gibbons, P., Lindenmayer, D. B., 2013. *Natural Tree Regeneration in Agricultural Landscapes: The Implications of Intensification*. Agriculture, Ecosystems and Environment, 230, 98–104.
- Soy-Massoni E., Langemeyer J., Varga D., Sáez M., Pintó J., 2016. *The Importance of Ecosystem Services in Coastal Agricultural Landscapes: Case Study from the Costa Brava, Catalonia*. Ecosystem Services, 17, 43–52.
- Türk, Y.A., 2006. *A Method For Integrated Urban Planning and Design*. KTU Science Institute, , PhD Thesis.
- Van der Zanden, E.H., Levers, C., Verburg, P.H., Kuemmerle, T., 2016. *Representing Composition, Spatial Structure and Managementintensity of European Agricultural Landscapes: A New Typology*. Landscape and Urban Planning, 150, 36–49.
- Van Zanten B.T., Zasada I., Koetse M.J., Ungaro F., Häfner K., Verburg P.H., 2016. *A Comparative Approach to Assess the Contribution of Landscape Features to Aesthetic and Recreational Values in Agricultural Landscapes*. Ecosystem Services, 17, 87–98.
- Vecchiato, D., Tempesta T., 2013. *Valuing the Benefits of an Afforestation Project in A Peri-Urban Area with Choice Experiments*. Forest Policy and Economics, 26, 111–120, DOI: 10.1016/j.forpol.2012.10.001
- Westerberg V. H., Lifran R., Olsen S.B., 2010. *To Restore or Not? A Valuation of Social and Ecological Functions of the Marais des Baux Wetland in Southern France*. Ecological Economics, 69, 2383–2393.

MEKAN VE YER KAVRAMLARININ ANLAMSAL AÇIDAN İRDELENMESİ

Prof. Dr. Gülay USTA
İstanbul Kültür Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Türkiye
g.usta@iku.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-5262-6078>

ÖZ

İnsanlık tarihi boyunca var olan mekan yaratma sanatı olan mimarlığın esas nesnesi olan mekan kavramı irdelendiğinde farklı yaklaşımların olduğu dikkati çeker. Özellikle farklı disiplinlerdeki araştırmalarda mekan kavramı anlamsal açıdan farklı şekillerde ifade edilmektedir. Buradaki kavramsal farklılıkların çeşitlilik ve zenginlik olarak ele alınması doğru bir yaklaşımdır. Bu çalışma kapsamında mimarlık nesnesi olan mekan kavramının farklı bakış açılarına göre tanımları üzerinde durulmuş ve mekan- yer kavramları tartışmaya açılmıştır. Genel olarak bakıldığında, mekan kavramının soyut olarak algılanan bir boşluktan ibaret olabildiği, yer kavramının ise insan deneyimini barındıran mekanlar olduğu görüşü kabul gören bir yaklaşımdır. Yer kavramı irdelendiğinde ise “ev” kavramı ile en derin anlamı ortaya koyduğu görüşü hakimdir. İnsanlık tarihi boyunca tüm uygarlıklarda ve kültürlerde önemli bir yeri olan “ev” kavramının etimolojik olarak da önemli anlamsal değerler taşımaktadır. Özellikle Anadolu mimarisinde ev çeşitli atasözlerine, deyişlere konu olacak kadar derin anlamlar içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Mekan, Yer, Ev'in anlamı

EXAMINING OF THE CONCEPTS OF SPACE AND PLACE IN TERMS OF THEIR MEANING

ABSTRACT

When the concept of space, which is the main object of architecture, the art of creating spaces throughout the human history, is examined it is remarkable that there are different approaches. Especially in different disciplines, the concept of space is expressed in different ways in terms of semantics. It is the right approach to take these conceptual differences as diversity and wealth. In this study, the definitions of the concept of space that is an object of architecture according to different perspectives are emphasized and the concepts of space and place are discussed. In general, it is accepted that the concept of space can be an abstract space, and the concept of space is a place that holds human experiences. When the concept of place is examined, it is seen that the concept of “home” puts the deepest meaning. The concept of “home” which has an important part in all civilizations and cultures throughout human history has etymologically important semantic values. Especially in the Anatolian architecture home has a deep meaning that makes it the subject of several phrases and proverbs.

Keywords: Space, Place, House-home

GİRİŞ

Mekan, tüm sanat dallarında karşımıza çıkmaktadır. Fakat mimari dışındaki dallarda mekan asal öge değildir. Resimde asal öge çizgi, şiirde sözcükler, müzikte ise notalardır. Mimaride asal öge olmasının nedeni ise içinde insanı barındırıyor olmasıdır. Mekan yaratma sanatı olarak bilinen mimarlık ile ilgili görüşlerin belki de en önemlilerinden biri usta mimar Le Corbusier'e aittir. Corbusier öğrencileriyle yapmış olduğu söyleşide mimarlık ve şehirciliğin bireyin hizmetinde bir disiplin olduğunu belirterek, görevinin; insanların maddesel gereksinimleri ve düşünsel açıklıklarını özenli bir şekilde karşılamak olduğunu belirtmektedir (Corbusier, 1993). İnsanların maddesel ve düşünsel gereksinimlerini karşılayan ise mimarının nesnesi durumunda olan ve insan eylemlerinin gerçekleştiği alanlar olan mekanlardır. Mekan kavramı, mimarlık tarihi boyunca farklı disiplinlerde çeşitli araştırmalara konu

Submit Date: 19.07.2019, Acceptance Date: 18.11.2019, DOI NO: 10.7456/11001100/003

25

Research Article - This article was checked by Turnitin

Copyright © The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication

edinilmiş, farklı içerik ve söylemlerle tartışılmıştır. Mekanı ele alan her disiplin mekanı farklı amaçlarla kullandığı için farklı mekan tanımları yapılmıştır. Yapılan mekan tanımlarına bakıldığında; zaman zaman birbirine referans verdiği bazen de karşıt anlamlar içerdiği görülmektedir. Örneğin; Newton'a göre mekan içindeki cisimlerle karıştırılmaması gereken, içeriğinden bağımsız, mutlak bir uzay parçasıdır. Oysa çağdaşı Leibniz, karşıt bir görüş öne sürerek, mekanı içindeki cisimlerin ilintilerinden oluşan düzen olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla mekanın farklı bakış açılarına göre değerlendirilerek tanımlandığı görülmekte olup, sabit, değişmez bir mekan tanımından söz etmek yerine mekan tanımındaki farklılıkların çeşitlilik ve zenginlik olarak görülmesi gerekmektedir.

MEKAN KAVRAMININ ANLAMI

Mimariyi mekan yaratma sanatı olarak tanımlayan Zevi (2015), sadece mekânsal biçimi ele almayıp, daha çok bütünü mekânsal etkisini düşünmektedir. Bu etki mekânı sınırlayan yüzeylerin organizasyonu, aydınlatma ve hatta sembolik motiflerle belirlenmektedir. Newton'a göre mekan içinde bulunan cisimlerle karıştırmamak gerekir. İçeriğinden bağımsız olarak mutlak bir mekan, uzay vardır. Çağdaşı olan Leibniz'e göre karşıt bir görüşle mekan, cisimlerin herhangi bir durumu değil, onların birbirlerini izlemelerine olanak sağlayan durumlar dizisi, bir arada var olabilme olasılıklarının düzenidir, mekan bir varlık değil, ilintidir. Cisimlerin, varlıkların birbirlerine konumlarının teşkil ettiği ilintiler bütünü oluşturur ve varlıklar ortadan kalkar (Leibniz, 1961) (Usta,1994:23). Bugünkü bilimin mekan anlayışı da mekanı bir varlık- cisim olarak değil, bir ilintiler bütünü olarak kabul etmektedir. Mekanın ilişkiler bütününden oluşmasına örnek olarak Arnheim'in iki başlıkta ele aldığı mekan anlayışı verilebilir. Birinci yaklaşım; mekanı kendini kapsayan bir varlık, sonlu veya sonsuz bir boş araç olarak eşyalarla dolmaya hazır bir alan olarak düşünür. Mekan içinde var olduğu kümelenmede kendi içindeki nesnelere daha önce gelmektedir. İkinci yaklaşım ise eşyaların, öğelerin oluşturduğu mekandır. Fiziksel mekanı; içindeki öğeler, ölçülebilir uzaklıklar ve içindeki eşyaların karşılıklı ilişkileri belirlemektedir (Arnheim, 1977) (Usta,1994).

Gerçek anlamda bütün mekânsal yaratımlar her şeyden önce bir öznenin çevrenmesi ile oluşur. Mekanın öznesi olan insanın fiziksel olmasa da bir orta eksen oluşturması ve bu eksenin çevrenmesi ile oluşturulan mekânsal strüktürün yarattığı örgütlenme mimarlığın evriminde başlıca öge olan mekanı yaratır. Bu nedenledir ki, bir insan sanatı olarak mimarlık da uygulamalı sanatlardaki bütün disiplinlerden temelde farklıdır ve insanı çevreleyen bir durum ortaya koyar (Schmarsow, Fiedler, 2017).Aslında mekânsal yapı, kendi organizasyonuna sahip bir dış beden olarak algılanır ve geometrik mekanla karıştırılmaması gerekir. Özetle; mekanın öznesi olan birey varsa ve mekanı algılıyorsa, hissediyorsa o zaman mekandan söz edilebilir. Mekanın algılanması ve duyumsanması ile ilgili olarak ünlü yazar Goethe, "...güzel bir mekanın yarattığı coşkuyu, bizi oraya gözlerimiz bağlı götürmüş olsalar bile hissetmemiz gerekir.." demiştir. Burada mekanın duyumsanması, özünde dolaysız bir beden duygusunda kendini ortaya koymakta ve sadece görsel olarak algılanmasından daha çok tüm duyularla hissedilmesi anlamına gelmektedir. Tıpkı Pallasma "Tenin Gözleri" (2010) kitabında mimarlığın algılanmasında duyuların önemini ortaya koyarken, dokunma duyusunun algı ve deneyim üzerindeki etkisine vurgu yapması bu görüşü destekler niteliktedir. Burada göz merkezci anlayışa karşı bir tutum sergilenmekte, beden-mekan ilişkisinde tüm duyuların dokunma duyusunun bir uzantısı olduğu ifade edilir.

İnsanların gereksinimleri için oluşturulan biçimler olan mekânsal organizasyonlar, sadece dışarıdan bakılmak için değil içinde yaşamak için oluşturulmuştur. Mimari mekânsal yapılar tüm duyular, duygular yoluyla algılanır ve deneyimlenir. Tüm duygulara hitap eden mekan, dokunsal, kokusal, işitsel özelliklerinin yanında ışıksal özelliği ile de algılanır (Rasmussen, 2010). Mekanların algılanmasında ve deneyimlenmesinde ışık, önemli bir rol oynar. Aynı mekanda duvardaki açıklıkların boyutları, konumları değiştirildiğinde çok farklı mekânsal izlenimler ortaya çıkar ve mekan tasarımındaki ışık, bireye farklı deneyim ve izlenimler yaşatır. Mekan kavramı terminoloji açısından irdelendiğinde çeşitli terimlerle örtüştürüldüğü dikkati çeker. İngilizcede space kelimesi ile karşılık bulan kavram, Rasmussen'e göre Almandaki "Raum" kelimesinin karşılığıdır. Bu kelimenin İngilizcedeki karşılığı olan "room" kelimesi ile aynı içerikte olmadığını, "Raum- Gefühl" terimi ile

sınırları tanımlanmış bir boşluğun kavranması anlamına gelmektedir (Rasmussen, 2010). Burada mekan sözcüğü iki boyuttaki bir içerik olarak, boşluk sözcüğü ise mimari anlamda biçimlendirilmiş ve duyumsanan mekan anlamında kullanılmaktadır.

Modern düşüncede ise mekan söz konusu olduğunda sınırları algılanabilen, geometrik kurgusu olan mutlak mekan söz konusudur. Newton'un mutlak mekan anlayışındaki gibi genellikle fiziksel, geometrik, hacimsel, üç boyutlu nitelikleri dışındaki niteliklerinden soyutlanarak ifade edilir.

Oysa mekanlar, fiziksel, sosyal, psikolojik, felsefi, tarihsel, çevresel, ideolojik vb. gibi yaşamın birçok boyutu ile ilgili izler taşır ve yaşanmışlıkları barındırır. Bu nedenle Führ;

“Mimaride bir nesne vardır, yapı. O, bir mimar tarafından tasarlandığında sanal varoluşa kavuşur. İnşa edilince maddi varoluşa kavuşur. Fakat bu mimarın mevcut olduğu anlamına gelmez. Yapı, yalnızca tek bir an için değil, uzun bir estetik ve entelektüel görsel çalışmadan sonra onaylandıysa ve bir kullanıcı yapının tamamına kendisini yakın ve evde gibi duyumsuyorsa, bir yapıdır” (Führ, 2008:40).

Mekan kavramı ile ilgili tartışmalar “standart ölçme hesaplamaya uygun hacimsel boyutlarla ilgili bir yapı” ya da “çevrenin algılanmasını ve deneyimlenmesini sağlayan bir yapı” olarak anlamlandırılması şeklinde iki farklı anlayışı öne çıkarmaktadır. Bu durumu, ampirik ve rasyonalist mekan yaklaşımları arasındaki bir paradoks olarak ifade eden Tschumi 1975 ile 1991 yılları arasında kaleme aldığı makalelerinde biçim ve toplumsal değerler arasındaki karşıtlıklardan ve bunun yansımalarının mimarlıkta mekan ve kullanım arasında olduğundan söz eder (Tschumi,2018). Burada mekan ve olaylar arasındaki karşıtlık ve gerilimlerin (binalar ve kullanıcılar arasında, bedenlerin mekan içindeki hareketi arasındaki gerilimler vb) son derece zevk verici olduğunu mimarlıktaki gelişmelerin bu belirsizlikte yattığını belirtmektedir.

MEKANIN YER'E DÖNÜŞÜMÜ

Mekan kavramına ilişkin tartışmalar 1970'ler sonrasında varoluş, yer, hafıza kavramlarını türetmiş, sonrasında da “yer” kavramının öncül bir şekilde tartışılmasına yol açmıştır. Mekan ve yer kavramları irdelendiğinde Türkçede böyle bir kavramsal ayrımın olmadığı oysa İngilizcede “space” ve “place” olarak net bir ayrım dikkati çeker. Mekan ve yer kavramları üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında bazen mekan bazen de yer kavramının ön plana çıkarıldığı ya da yüceltiildiği dikkati çeker. Genellikle mimarlar, yazarlar, şairler estetik bir kavram olarak “yer hissini” kullanırlar ve onu tanımlamanın bir yolu olarak “yerin kişiliği” terimini kabul ederler. Mimarlık alanında yer teorileri özellikle Norberg-Schulz'un Heidegger ve Gestalt psikolojisi üzerine temellendirdiği Genius Loci- yerin ruhu kavramı ile popülerlik kazanmış ve 1960'li yılların başında “yer”, “yer hissi” (sense of place), “yerin ruhu” (geniş loci) gibi, yerle ilgili birçok kavram mimarlar tarafından yüceltmeye başlamıştır. Schulz, mekanı yere dönüştüren ilişkileri ve bağlamları karşıt olgular arasında oluşan gerilim ile açıklamakta ve insan - yer ilişkisini var olmanın kökenine dayandırmaktadır. Yer kavramının bir çeşit çevreye bağlanma ihtiyacından kaynaklandığını ifade etmektedir. Burada fenomenolojik bir yaklaşımla “yer hissi” ni uyandırmaya, “yerin bir ruhu” (genius loci) olduğunu hissettirmeye çalışılır (Schulz,1971). Aslında insan çevresinde olup bitenleri ve meydana gelenleri yerleşerek algılamaktadır. Schulz, yerin yapısal, psikolojik ve algısal ilintiler bütününe içerecek şekilde varoluşsal mekan kavramını ortaya koyar.

Heidegger, modern yaklaşımdaki boyutsal mekan anlayışına yer kavramı ile karşı çıkmıştır. Yer; dasein- varoluş (insanların dünyada bulunma /var olma biçimleri / yolları) ve dwelling- ikamet etme kavramları üzerinden açıklanır. Bu nedenle bir yerin konum gibi ölü değil, yaşantısal bir niteliğe sahip olduğunu, insanın varlığı ve deneyimi için bir kök salma biçimi temsil ettiğini savunur (Heidegger,2018). Bu anlayışa göre” mekanlar “ matematiksel olarak kavranan “mekan” la değil, insan deneyimi yoluyla kavranan “yer” ile varlık bulur. Heidegger ayrıca yer kavramını “ İnşa etmek İskan etmek Düşünmek” adlı yazısında farazi köprü argümanı üzerinden anlatır. “ ..yer, köprü olmadan önce zaten orada değildir, köprü olmadan önce ırmak boyunca bir şey tarafından işgal

edilebilecek birçok nokta vardır. Bunlardan biri bir yer olup çıkar, bunu da köprü sayesinde yapar. Dolayısıyla köprü orada durmak için önce bir yer tutmaz, aksine bir yer ancak köprü sayesinde meydana gelir.” (Sharr, 2013:54). Bu durum, Heidegger için iskanın inşa yoluyla yere kaydedildiği andır. İnşa etmek ve iskan etmek aslında bireyin dünyadaki varoluşunu temellendirmektedir. Köprü örneğindeki gibi bireyin çevreyle ve zamanla kurduğu ilişki üzerinden varoluşunu temellendiren bir özelliği olduğu ifade edilir. Mimarlık disiplini ile ilişkisi düşünüldüğünde ise Heidegger’in düşüncelerinin felsefe boyutunda kaldığı mimari pratik boyutunda ise etkisinin yansımadağı söylenebilir.

Yer, insanların ilişki kurdukları, değdikleri, bağlandıkları mekanlar, anlamlı konumlardır (Cresswell,2004). Yer, fiziksellikten, konumdan, topraktan başka bir şeye referans verir ve mekanla karşılaştırıldığında mekanın daha soyut bir kavram olduğu, mekanın bir alana, hacme sahip olduğu, yerlerin ise bunların arasındaki mekanlar olduğu kabul edilir. İlk olarak Edward Relph (1976) “place and placelessness” ile “yer” i alandan ya da bölgeden ayırır. Yer, özneliğin ve deneyimin vurgulandığı bir anlayıştır. Relph’ e göre “yer” ler pratiğe / eyleme dayalı bilgilerimizle kavranır. Lefebvre ise, pratikle oluşan mekan ile mutlak mekanı birbirinden ayırarak “toplumsal mekan” ile “yer” arasında ilişki kurmuştur. Mekan toplumsal olarak üretilir, algılanan, tasarlanan ve yaşanan mekan olarak üç boyutta irdelenebilir. Algılanan, tasarlanan ve yaşanan mekan üçlüsü mekan üretiminin üç farklı anını içerecek şekilde yeniden kavramlaştırılarak mekansal pratik, mekan temsilleri ve temsil mekanları olarak karşılık bulur (Lefebvre, 2014). Mekan aslında üç farklı boyutuyla toplumsal olarak üretilir. Mekansal pratikler, toplumun mekanını örten algılanan mekan ile doğrudan ilişkili, mekan temsilleri, soyut, tasarlanan mekandır ve temsil mekanları ise doğrudan yaşanan, gündelik yaşam içindeki mekanlardır. Algılanan, tasarlanan ve yaşanan mekanlar arasında durağan ve sabit bir ilişki yoktur., tarihsel olarak tanımlanmış özellikler ve içerikler sergiler.

Karşıt bir görüşle, yer ve mekan ilişkisi içinde gündelik pratikleri irdeleyen Micheal de Certeau (1984) yer ve mekan arasındaki kabul gören ayrımı tersine çevirir. Certeau için “ mekan eylemler tarafından üretilirken, yer, üzerinde eylemlerin meydana geldiği boş bir sistemdir”. Certeau’nun görüşlerini tartışan Auge, ise yer olmayan (non place) / yok yer kavramını ortaya atmıştır. Anlam ve aidiyet duygusu sağlamayan mekanlar olan hava alanları, tatil köyleri, alış-veriş merkezleri, metrolar gibi mekanları yer olmayan olarak tarif etmektedir (Auge, 2016). Bu mekanlarda ilişkiler; yabancılaşma, terk etme, yalnızlıkla tanımlanmaktadır. “Yer” ler ilişkisel, tarihsel ve kimlikle ilgili tanımlanırken, tarihsel ve kimlik olarak tanımlanamayan ve bireyin pratikteki deneyiminde ilişki kurmadığı mekanlardır. Sonuç olarak, mekan ve yer kavramları irdelendiğinde mekan’ın daha soyut, yayılmış, sınırları algılanabilir bir boşluk, yer’ in ise insanların deneyimleriyle ortaya çıkan, belirli anlamlar yüklenen mekanlar olduğu anlaşılabilir. Genellikle mekan, yerden farklı olarak, anlam içermeyen, herkes tarafından benzer algılanan ve ifade edilen alanlar, boşluklar olarak görülürken, bireyler mekana değdiğinde, mekanla ilişki kurduğunda ya da deneyim paylaştığında ve dolayısıyla mekana anlam yüklediklerinde mekan “yer” olarak adlandırılır, görüşü ağırlıktadır.

YER’İN EV OLARAK ANLAMSALLAŞMASI

İnsanlar için en önemli, en popüler yer ise “ ev” dir. Tuan (1991) a göre ev, insanların tutundukları ve köklendiklerini hissettikleri, anlamın ve itinanın merkezi olan “yer” dir (Adıgüzel Özbek, 2016). Heidegger’in dasein (varoluş) ve dwelling (ikamet etme) arasındaki ilişki ile tanımladığı “yer” algısının kök salmanın kaynağı olan “ev” ile karşılık bulduğu söylenebilir. Mimarlık tarihi boyunca ev, ya da konut her toplum için en öncül uğraş olmuştur. İnsanları dış ortamın olumsuzluklarından korumak, yaşam gereksinimlerini karşılamak ve yuva hissi yaratacak ortamlar yaratmak için ortaya çıkmış olan yapı türü ev’ dir. Aslında insanlık tarihi boyunca farklı kültürlerde ve coğrafyalarda farklı biçimlerde ve farklı anlamlarla karşımıza çıkan ev kavramının etimolojik olarak incelendiğinde eş anlamlısı diğer sözcüklere göre çok daha derin tarihsel ve kültürel anlamlar taşıdığı dikkati çeker. Terminolojik olarak irdelendiğinde ev sözcüğünün Türklerin kullandığı ilkyazı sistemi olan Göktürkler’e ait Orhun alfabesinde “eb” şeklinde kullanıldığı ve zamanla “b” ve “v” sesinin yer değiştirmesiyle ‘ev’ olarak kullanılmaya başlandığı ortaya çıkar. 4’ü sesli, 34’ü sessiz harften oluşan

Göktürk alfabesinde \times işareti ile temsil edilen ses “be” ya da “eb” diye okunur ve tek başına kullanıldığında ‘ev’ anlamına gelir. \times işareti, şekil olarak diyagonal olarak konumlanmış karenin kesişen iki kenarının yere doğru uzatılmasıyla elde edilmektedir. Böylece yerde tanımlı ve korunaklı bir alan oluşurken, adeta üstte kalan diyagonal kare ise bir insan başı gibi durmaktadır.

Kim bilir ‘Başını sokacak bir dam ‘ deyiimi belki de bu basit işaretin karşılığıdır.

Ayrıca “ev” sözcüğünün Göktürk alfabesinde bir ses olarak yer alması Türklerde eve verilen önemi işaret ederken, geleneksel Anadolu konut kültürünün zenginliğini de ortaya koymaktadır. Ayrıca evin arkitipi olan çadır’ı da simgelediğine dair görüşler de vardır. Ev’i var eden coğrafya, kültür, fiziksel çevre koşulları, inanç ve gelir düzeyleri vb. gibi farklı koşullar bulunmaktadır. Ancak farklı koşullarda farklı biçimsel ve mekansal özelliklere sahip olan evler birey ve aidiyet duygusu ile özgülleşir ve özerkleşir. Ünlü İngiliz yazar ve sanat eleştirmeni John Berger bu durumu şöyle tanımlamaktadır:

‘uygarlığın olmadığı yerde ev bir evle değil bir eylem ya da eylemler kümesi ile temsil edilir. Herkesinki kendine özgüdür. Bir zorunluluk duyulmadan seçilmiş eylemler kendi içlerinde geçici olabilirler belki, ama herhangi bir binadan daha kalıcı ve sağlam sığınaklar sunarlar. Ev o zaman bir mekan olmaktan çıkar, yaşanan bir hayatın anlatılmamış öyküsü olur, en can alıcı noktaysa, evin aslında insanın adından başka bir şey olmadığıdır. Birçok kişiye göre de insan adsızdır’ (Berger,2016:72). Aslında her kişi doğduğu andan itibaren kendisine bir “yer” edinir ve ilk yer ise bilincin ilk hatırladığı “ev” dir. Birey, çocukluk döneminde hatırladığı evine ilişkin hatıralarla dış dünya ile iletişim kurar. Bireyin ilk dünyası olan ev, diğer mekanları anlamayı sağlayan, deneyimin yoğun olduğu, en mahrem mekandır. Bireyin düşünceleri, anıları ve düşleri için en büyük bütünleştirici güçlerden biri olan evler sayesinde düşler kurulur ve anılar yerleşecek yerler bulurlar (Bachelard, 1994).

Botton da Mutluluğun Mimarisi kitabında eve ilişkin aktardığı düşüncelerde mekanın; insan yaşamı kadar yaşanmışlıkları da barındırdığını ve onlardan izler taşıdığıyla ilgili şöyle tesbit yapmıştır.

“...Bu evler yıllar boyu pek çok şeye tanıklık etti. Burada yaşayan çiftin ilk sevişmesini, kundağa sarılı yeni doğmuş bebeklerin hastaneden eve getirilişini gördü. Çocuklar ödev yaparken onları sessizce izledi. Gecenin bir vakti mutfakta fısıltıya dile getirilen itirafları duyup şaşırıldı. Burada yaşayanlar için yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik bir sığınak, onların kimliğinin koruyucusu oldu.... Bu ev, içinde yaşayanların pek çok sorununa çözüm getiremez belki ama evin odalarına bakınca insan burada yaşayanların mutlu olduğunu anlayabiliyor. Kuşkusuz bu mutlulukta mimarinin payı büyüktür. Mimari mutluluğun özünde ille de çok gösterişli, destansı bir şey olmadığını kavramamızı, eski parkeler üzerinde yürürken, sabah güneşinin plastik boyayla boyanmış duvarlar üzerine vuruşunu izlerken de mutlu olabileceğimizi anlamamızı sağlar ”(Botton, 2010,s.12). Mimariyi biçim haline gelmiş yaşam olarak tanımlayan Frank Lloyd Wright ise ev ile ilgili düşüncelerini modern mimariye vurgu yaparak şöyle açıklamaktadır.

“Konutu içinde oturulan bir makine olarak düşün, fakat mimarlık bu tür bir konut kavramının bittiği yerde başlar. Basit anlamda tüm yaşam bir makinedir fakat makine hiçbir şeyin yaşamı değildir. Ancak yaşamdan dolayı makine, makine olur. Bina, insan yüreğinin tüm sıcaklığıyla dışa taşmasıdır... Her şeyi kavrayarak toprağa kavuşturan yatay düzlem, içindekileri kutulamak yerine hayal gücünü kullanarak mekanı ifade eden bir biçim anlayışını tamamlamak için, organik mimarlığa varmıştır. Modern budur.” (Wright, 1991,s.106-107) (Özbek, 2016). Modern mimarinin öncülerinden, insanı mimarlık uğraşının merkezine koyan Le Corbusier, ev’i önemini ortaya koyarak “içinde oturulan makine “ olarak tanımlamıştır. Yazlarını 13.5 m2 lik bir kulübede geçiren usta mimarın eviyle ilgili görüşleri dikkate değerdir: *“Côte d’Azur’da 3,66x3,66 metrelik bir şatom var... Aşırı konforlu ve cömert.”* Şeklindeki anlatımı aslında ev’in anlamının kullanıcının yaşamla kurduğu bağ da yatmakta olduğunu doğrular niteliktedir.

SONUÇ

Görülmektedir ki mekan kavramı farklı disiplinlerde, çeşitli araştırmacılara göre anlamsal açıdan farklı şekillerde tanımlanmıştır. Almancadaki “Raum” sözcüğünün karşılığı olan “boşluk ve hacimsel boyutlarıyla ilgili bir yapı” ya da “çevrenin algılanmasını ve deneyimlenmesini sağlayan bir yapı” olarak iki farklı görüşten söz edilmektedir. Mekan - yer ve ev kavramları irdelendiğinde tüm kültürlerde önemli anlamları da barındıran terimler olarak karşımıza çıkarlar.

Zaman zaman bu terimler arasında birinin yüceltiildiği, diğerinin arka planda değerlendirildiği görüşler olsa da insanlık tarihi boyunca var olan ve olacak olan mekan - yer – ev kavramlarının biri olmadan diğerinin olamaması durumu önemli bir çıkarımdır. Mekanın soyut olarak algılanırken, insanın deneyimiyle, ona anlam yüklendiğinde yer halini alması söz konusudur. Heidegger’in belirttiği gibi yer’in yaşantısal niteliğinin kök salma olduğu, burada konu edilen “yaşantısal yer” in ise “ev” ile karşılık bulduğu söylenebilir. Ayrıca kavramlar üzerindeki tüm tartışmalar, mekan kavramının halen tartışılabilir bir içeriği olduğunu ve mimari alana etkisinin yeterince olamaması halinde devam edeceğini doğrular niteliktedir.

KAYNAKÇA

- Arnheim, R. (1977), *The Dynamics of Architectural Form*, University of California Press, London.
- Auge, M. (2016). *Yok Yerler*, Diamon Yayınevi, çev. T. Ilgaz, İstanbul.
- Bachelard, G. (2013). *Mekanın Poetikası*, çev. A. Tümertekin, Kesit Yayıncılık, İstanbul.
- Berger, J. (2016). *Ve Yüzlerimiz, Kalbin, Fotoğraflar Kadar Kısa Ömürlü*, Metis Yayıncılık, İstanbul.
- Botton, A. D. (2010), *Mutluluğun Mimarisi*, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Certeau, M. (1988); *The Practice of Everyday Life*, Berkeley Univ. Of California Press, 1988, ABD.
- Cresswell, T. (2004), *Place-A short Introduction*, Wiley.
- Führ, E. (2008), “*Mimarlığın Mevcudiyeti*”, Zaman- Mekan, Yayına haz. A. Şentürer vd, YEM yayın, İstanbul, s.40-57.
- Heidegger, M. (2018), *Varlık ve Zaman*, çev. K. Ökten, Alfa Basım Yayınevi, İstanbul.
- Le Corbusier (2011), *Mimarlık Öğrencileriyle Söyleşi*, çev. S. Rifat, Yapı Kredi Yayınları 216, İstanbul.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekanın Üretimi*, çev. I. Ergüden, Sel yayıncılık, İstanbul.
- Leinbiz, G.W. (1961), *Grand Larousse Encyclopedique*, Librairie Laroussa, vol 4, Paris, s.678
- Norberg- Schulz, C. (1971), *Existence Space & Architecture*, Studio Vista, London.
- Özbek, D.A. (2016). *Mimari Mekanın Tanımlanması Üzerine Bir Çalışma*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Rasmussen, S. E. (2010), *Yaşayan Mimari*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Relph, E. (1976), *Place and Placeness*, Pion, London.
- Schmarsow, A., Fiedler, K. (2017), *Mimarlığın Özü ve Mimari Yaratım*, çev. A. Tümertekin-N. Ülner, Janus Yayıncılık Limited Şirketi, İstanbul.
- Sharr, A. (2013), *Mimarlar için Heidegger*, çev. V. Atmaca, YEM yayın, İstanbul.
- Pallasmaa, J. (2011), *Tenin Gözleri- Mimarlık ve Duyular*, çev. A. U. Kılıç, Yem yayın, İstanbul.
- Tschumi, B. (2018), *Mimarlık ve Kopma*, çev. A. Tümertekin, , Janus Yayıncılık Limited Şirketi, İstanbul.
- Tuan, Yi-Fu, (2000), *Space and Place The Perspective of Experience*, Universite of Minnesota Press, 2001, ABD.
- Usta, G.K. (1994), *Anadolu Osmanlı Mimarisinde Mekan Analizi-Han ve Kervansaray Yapılarında Uygulama*, Basılmamış Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Wright, F.L. (1991), “*Genç Mimarlık*” , 20 yy. *Mimarisinde Program ve Manifestolar*, çev. Y. Sevinç, Ş.V. Mimarlık Vakfı yayını, İstanbul.
- Zevi, B. (2015), *Mimarlığı Görebilmek*, çev. A. Tümertekin, Diamon Yayınevi, İstanbul.

İÇ MEKÂN TASARIM STÜDYOSUNDA MEKÂNSAL VE KAVRAMSAL AKTARIM ARAÇLARI OLARAK RENK, ÖRÜNTÜ: YÜZEY ÇALIŞMASI ÖRNEĞİ

Güliz TAŞDEMİR
Başkent Üniversitesi, Türkiye
gulizoktem@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8854-2936>

Büşra GÜMÜŞAY ÖZBEK
Başkent Üniversitesi, Türkiye
gumusaybusra@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-6832-4197>

ÖZ

Ecole des Beaux-Arts ve Bauhaus tasarım okullarında yürütülen uygulamalı tasarım stüdyolarından köklenen ‘yaparak öğrenme’ metodu, günümüzde trans disiplinler bakış ile eğitime hizmet eden araçlardan birini oluşturmaktadır. İç mimarlık ölçeğinde atölye eğitimi, uygulamalı olarak gerçekleştirilmekle birlikte tasarımın çıkış noktası olarak kavram gelişiminin bilişsel ve yaratıcı sürecini barındırmaktadır. Bu sürecin aktörü konumunda yer alan öğrenciler, sürece yön verecek anahtar kelimelere ulaşmayı hedeflemektedir. Böylelikle, anahtar kelimelerin karşılıklarının plan düzleminde ve mekânın üçüncü boyuttaki bileşenleriyle aktarım konusu öğrencilerin yüzleşmekte olduğu bir ‘uygulama’ sorunu olarak kabul edilebilir. Çalışmanın amacı ve konusu bu sorunsala bağlı olarak oluşum göstermiş, atölye ortamında renk ve örüntü çalışması, kavram aktarım aracı olarak değerlendirilmiştir. Örüntü ve renk çalışmalarının kavram aktarım aracı olarak iç mekân atölyesi, proje konusunda yer alan çalışmalarla desteklenmesi, Temel Tasarım Eğitimi ile bağlantı kurarak edinilen bilginin sürekliliğini sağlamak bakımından önem taşımaktadır. Araştırmanın amacı, bilginin sürekliliği ve aktarımında yer alan renk-örüntü çalışmalarının, iç mimari ölçekte önemini ve etkisini vurgulamaktır. İkinci sınıf tasarım stüdyosu kapsamında programlanmış çalışma ‘Bir Ticari İşlev için Çekirdek Mekân’ başlığı altında, kurum kimliği ile kavramsal yaklaşımın oluşturulması ve mekânsal karşılığı olan stant tasarımının arayışı hedeflenmiştir. Böylelikle atölye temasında yer alan program kapsamına on beş öğrenciyi almış, atölye sürecinin mekânsal planlama aşamasını takip eden, sekiz saat süreli sınıf içi üretimini içermiştir. Stüdyo çalışmanın tanımlı bir sürecini oluşturan bu araştırma, renk ve örüntü dilinin sonsuz olasılığını katılımcılarına aktarmayı hedefleyen pedagojik bir yaklaşımı içermiştir. Böylece çalışma sonucunda, kurum kimliği, mekân algısı, kullanıcı ve fiziki bileşenler göz önünde bulundurulmuş, kavramsal düşünme becerisinin somut anlamlandırma yolu ile geliştirilmiştir. Bu yaklaşımın ise tasarım sürecine etki ettiği gözlemlenmiş, ürün çıktı kalitesini arttırdığı sonucuna varılmıştır. İlerleyen çalışmalar için detaylı test edilme gerekliliği de çalışmanın sonuçlarından biridir.

Anahtar Kelimeler: Tasarım Eğitimi, Renk, Örüntü, Yüzey Çalışması, Tasarım Stüdyosu, Örüntü Dili

COLOR AND PATTERN AS SPATIAL AND CONCEPTUAL CONVECTION TOOLS IN INTERIOR DESIGN STUDIOS: A SURFACE DESIGN EXAMPLE

ABSTRACT

‘Learning by Doing’ method, that takes its origin ideas from Ecole des Beaux-Arts and Bauhaus design schools, serves education with interdisciplinary vision. Studio education in consideration with interior design, is practiced with creating applications beside its consistence of cognitive and creative process. Students in this process aim to reach keywords that lead design processes. With this way, convection of these keywords in plan geometries and three-dimensional design elements of spaces could be considered as an ‘application’ problem that students faced with in the process. The aim and scope of this study takes its roots from this defined problem and designing patterns with colors in studio environment considered as tools to convey conceptual ideas. Support of pattern and

color studies to convey conceptual keywords in interior design studios in consideration of Basic design principles and making connections with previous information is crucial to provide permanency of conveyed data. The study titled with ‘core space for a commercial function’ is programmed for second year design studio to design stand for a selected and defined corporate identity. It is aimed that selection of corporate identity and conceptual keywords need to be reflected on spatial design elements. Fifteen students participated in this study and worked for creation of patterns for eight hours of design process. This study included a pedagogical approach to convey limitless possibility of color and pattern to reflect conceptual keywords in a defined duration of studio process. As a result of this study, corporate identity, space perception, user profiles are taken into consideration and the ability of conceptual thinking is improved. This approach is observed to increase the quality of designed spaces. Another result showed that this approach needs to be researched in detail for further studies.

Keywords: *design education, color, pattern, surface design, interior design studio, pattern language*

GİRİŞ

Yaparak öğrenme metodunun mimari eğitimde kullanımı, Ecole des Beaux-Arts ve ardından Bauhaus tasarım okullarında yürütülen uygulamalı tasarım stüdyolarından kökenlenmiştir (Knoll, 1997). Problem ve çözüm odaklı proje yaklaşımlarının geliştirilmesi, öğrencilerin özgür ve özgün çözümlere becerisini arttırmıştır. Bu yolla da yaratıcı düşünce biçimleri ve kişisel ifade yöntemlerinin güçlendiği savunulmuştur (Tschimmel, 2010). Schank, Berman ve Macpherson’ın çalışmalarında, öğrencilerin tasarım problemine çözüm önerisi üretme sürecinde aktarılan bilginin, öğrenme ilgisini arttırdığı belirtilmiştir. Belirtilen çalışmalar ışığında, uygulama boyutunun artırıldığı bilgi aktarımında, zihinde bilgi depolamasında artış görülebileceği aktarılmış, kalıcı bilgiye dönüşüm sürecinin hızlandığı eklenmiştir. Böylece, ‘yaparak öğrenme veya öğretme’ yönteminin olumlu çıktılarının elde edilebileceğini savunmuşlardır (Reigeluth and Carr-Chellman, 2009). Ayrıca uygulamalı çalışmalar aracılığıyla öğrenilen bilgilerin, beyinde bağlantılar kurulumunu desteklediği ve benzeri bağlantıların tasarım problemlerini çözme becerisini arttırdığı bu çalışmalarda gözlemlenebilmiştir (Schank, Berman, & Macpherson, 1999).

Bu anlamda ‘yaparak öğrenme metodu’ mevcut çalışmanın katılımcılarına, yüzey tasarım algısı ve tasarlama eyleminde renk harmonilerinin, yüzey kurgusu ile bağlantılı bir biçimde geliştirilebilmesini olanaklı kılmaktadır. Böylelikle öğrencilerin tasarım problemi çözerek aktarılan sözel bilgiyi uygulama yaparak başarılı bir biçimde edinmesi amaçlanmıştır. Atölye sürecinde gerçekleştirilen bu çoğul pratik, öğrenme ortamının düşünsel sürecine etki eden soyut ve somut çalışmaları desteklemektedir. Farklılaşan problemlerin yer aldığı üstbilişsel eylem olan tasarlama durumu da bu yolla güçlendirilmektedir (Solso, R. L., MacLin, M. K., & MacLin, O. H., 2014).

KAVRAM AKTARIM ARAÇLARI OLARAK RENK VE ÖRÜNTÜ

Sözlük tanımına göre, kavram bir nesnenin, duygu veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımıdır (Türk Dil Kurumu, 1957). Kavram, bir problem veya durum karşısında zihinde beliren öncül düşünce olarak tariflenebilir. Bu anlamda yaratıcılık gerektiren her alanda probleme karşı üretilen veya problemle birlikte üretilen düşünsel süreç, bir sürecin ana kaynağını tanımlayabilir.

Mekânsal bağlamda düşünsel süreci aktarma yöntemi olarak tek bir tanım getirmek olası değildir; ancak mekânı okuma aracı olarak kabul edilebilecek anahtar kelimeler, bu sürecin takip edilmesine yardımcı olabilir. Böylelikle bireysel ancak mekân ile ilintilenen düşünsel ve yaratıcı süreç, bir aktarım yöntemi olarak iç mimarlık eğitiminde önemli bir araştırma konusudur. Bu araştırma ise anlamsal ve yapısal nitelikleri ile mekânı bir sorgulama nesnesi olarak ele almaktadır. Böylece, mekân bileşenleri, tanımlanan geometriler, tasarlanan ürünler ve kullanılan renk şemaları olabileceği gibi çıkış noktasını aktaran görsel, düşünsel analogiler değerlendirilebilir. Renk ve örüntü aracılığıyla kavram aktarma aracı olarak iki ve üç boyutlu medyanın tasarım stüdyosu aracılığıyla etken bir

biçimde kullanılabilirliği, anlamsal değer ve niteliklere bağlı bir mekânsal değerlendirme stratejisi sunabilir.

Kavram aktarım aracı olarak renk ve örüntü, tasarlanmış bir mekânsal yaklaşım için önemli bilişsel veriler sunmakta, böylelikle gündemine uygulama boyutunun reel pratiğini deneyimlemek anlamında ışık, malzeme, yüzey ve öznel algı durumunu almaktadır. Kavram aktarımında bu deneyim, renk harmonisi ve örüntü ile vurgulanan mekânsal etkisi ile kullanıcıyı değerlendirmeyi, atmosfer yaratımındaki rolü sebebiyle renk şemalarını ele almayı gerektirmektedir.

Christopher Alexander'a göre kavramsal yaklaşımın dilini keşfetmek sonsuz olasılık sunmaktadır. Bu dilin kendisinde yükseklik, malzeme, dolu-boş ve farklı bileşenler ile 'yaparak öğrenme' metodu kapsamında dilsel üretim gerçekleştirilmektedir.

Bir dil örüntüsü, her bir kimseye biricik ve sonsuz çeşitlilikte yapı inşası sunar tıpkı kendi gündelik dilindeki sonsuz ve sınırsız güç, çeşitlilikteki cümle kurabilme yetisi gibi...
(Alexander, 1980: 192)

Böylelikle kavramın kendisinde yer alan düşünsel ve metinsel süreç dil, dolayısıyla da bir örüntü ile bağlantılıdır. Böylece öğrenciler, eğitsel süreç içerisinde özgün tasarımcı kimliğini edinebilme amacıyla bu dilin farklı medyalarını kullanmakta ve bu medyaların da yeniden üretimini keşfetmektedir.

RENK KULLANIMI

Bauhaus ve sonrasında kurulan birçok tasarım okulu Kandinsky tarafından detaylandırılan renk teorisini renk anlatısı için temel yaklaşım olarak kullanmıştır. Kandinsky'nin tanımlamasına göre renk bir tasarımda sadece yardımcı eleman değil, geometrinin tanımlanması ve fikrin aktarılması için ana eleman olarak benimsenmelidir (Kandinsky, 1926: 7). Kandinsky'nin renk teorisinde zıt renklerin farklı uygulamaları dikkat çeker (Riley II, 1995: 85-86). Gothe ve Runge tarafından aktarılan ve sarı-mor, kırmızı-yeşil ve mavi-turuncu zıtlıklarına Kandinsky'nin teorisinde katı bir tanımla bağlı kalınmaz, sarı-mavi, turuncu-mor arasında da harmonik bir tanım yapılır (Riley II, 1995). Kandinsky'nin anlatısına göre, bir tasarımı tanımlamak için noktadan çizgiye, çizgiden düzleme aktarım büyük önem taşımaktadır. O'na göre, oluşan düzlemlerin ve hatta çizgilerin, renk kullanımıyla desteklenmesi, geometrinin tanımlanması bu yolla ileri boyuta taşınabilir. Böylelikle Kandinsky'nin yaklaşımı, renk kuramının ve tasarım alanındaki aktarımın temeli olarak da kabul edilebilir. Bu çalışma içerisinde öğrencilere aktarılan temel renk teorisi ana kaynak olarak Kandinsky'nin renk teorisini ele almıştır. Bu teoriden yola çıkarak oluşturulan renk harmonisi tanımları da öğrencilere aktarılmıştır.

Renk harmonileri O'Connor tarafından "bir araya geldiklerinde memnuniyet hissi oluşturan renk grupları harmonik olarak kabul edilebilir" şeklinde tanımlanmıştır (O'Connor, 2010: 268). Ostwald tarafından yapılan çalışmalarda, tanımlanan renk teorisi kullanımı ile renk harmonileri beş temel kodlama ile saptanmıştır (Granville, 1994). Bu beş harmoni, temelde tek rengin harmonisi, komşu renklerin harmonisi, zıt renklerin harmonisi, bölünmüş zıt renklerin harmonisi ve üç renk harmonisi olarak gruplanabilir. Gruplanan renk harmonilerinin aktarımında görsel örneklendirmeler de kullanılmış ve kavram aktarım sürecinde rengin nasıl kullanılabileceği daha net tanımlanmaya çalışılmıştır.

Pedagojik anlatım çalışmalarının da dikkate alınarak uygulandığı bu çalışma, görsel veri aktarımının öğrenme deneyimlerini kolaylaştırdığını tekrar ortaya koymuştur (Schell, Ferguson, Hamoline, Shea, & Thomas-Maclean, 2009: 340-341). Yapılan çalışmada aktarılan renk bilgisi Kandinsky ve Ostwald'ın teori çalışmalarını temel almıştır. Bunun yanı sıra pedagojik olarak olumlanan aktarım yöntemleri de göz önünde bulundurularak örnekler üzerinden aktarım kolaylığı sağlanmaya çalışılmıştır.

ÖRÜNTÜ (*PATTERN*) KULLANIMI

Çalışmanın renk bilgisini destekleyen örüntü dili ve öğrenciler ile paylaşımının teorik altyapısını Christopher Alexander'ın, *A Pattern Language* (Alexander, 1977) oluşturmuştur. Alexander'a göre örüntü, dilsel aktarımıyla ve toplumla bütünlük bir yapıdadır ancak her bir bireyin kendi ifadesi, biricik parçayı oluşturmaktadır (Alexander, 1977). Ayrıca, renk harmonisi örüntü çalışması için elzemdir ve yeterli miktarda kullanımı gerçekleştirilebilirse mekân tasarımının diğer bileşenleri ile iletişimi yoğunlaştırmaktadır. Böylelikle O'na göre renk, bir örüntü ağını oluşturmaktadır.

Mekânsal planlama bu anlamda farklı örüntülerin bir arada okunurluğu bulunan bütüncül bir süreç olarak kabul edilebilir ve tasarım ile sosyal etkileşime ait tasarımcının üretmekte olduğu dilsel, düşünsel çözümlerini içermektedir. Alexander'ın (1977) çalışmasında, iki yüz otuz beş örüntü tarifi yer alırken, mekânsal örüntünün iki kere üst üste aynı yolla gerçekleştirilmeden milyonlarca farklı biçimde gerçekleştirilebileceği aktarılmaktadır.

Bu çözümlerinin kendisi ise Alexander'ın tarifi ile kent ölçeğinden başlamakta olan ve kişinin özgün alanına ait örüntüleri tarifleyen bir yöntem ile ele alınmıştır. Örüntü iç mekân tasarımında, dilsel bir aktarım ile fiziksel bileşenlerin tekil ve çoğul olarak etkileşimde bulunduğu (mekânsal donatı, açıklık, duvar düzlemleri v.b.) bir sistem olarak kabul edilebilir. Bu araştırma kapsamında ele alınan teorik altyapıyı ise kalın duvarlar (*thick walls*) bölümü desteklemektedir (Alexander, 1977).

Burada gerçekleştirilen mekânsal çözümler, bu araştırmanın yazarları aracılığıyla eğitsel aşama ile ilintilendirilmiştir. Eğitsel aşama iki yüz otuz beş örüntünün sınıflandırması ile ilişkilendirilmektedir. Böylelikle bir örüntü tarifi gerçekleştirmekte iken; tanımlama, bağlantı listesi oluşturma, bilimsel bir veri ile destekleme, diyagram yolu ile örüntü bütünüyle ilişki kurulması bu çalışma aracılığıyla öngörülmüştür. Alexander tarafından kurulan örüntü tanımlamaları öğrencilere aktarılırken yazarların bu tanımlamaları kullanarak oluşturduğu tablo altyapı olarak kullanılmıştır (Tablo 1).

Tanımlama (<i>Identification</i>)	Problem Tanımı
Bağlantılı Örüntü Listesi (<i>List of Connection</i>)	Örüntü ve İlişki Kurmakta Olduğu Diğer Mekânsal Örüntülerin Listelenmesi
Bilimsel Veri ile Destekleme (<i>Description</i>)	Bilimsel Bir Bulgu ile Desteklenmesi
Diyagram Çalışması ile Örüntü Dilini Keşfetme (<i>Diagrammatic</i>)	Diagram Yolu ile Örüntü Oluşturma

Tablo 1. Christopher Alexander'a Göre Örüntü Çözüm Önerisi

Mekânsal çözümler kapsamında, iki boyutlu tasarım ögesi olarak özellikle mekân yaratma potansiyeli bulunan düşey düzlemler, renk ve örüntünün ikinci ve üçüncü boyut medya karşılıklarının aranabileceği yapısal elemanlar olarak kabul edilmiştir. Böylelikle düşey düzlemler, iki boyut ve üçüncü boyutu üretebilen birimler olarak bütüncül örüntü ağının yapısal elemanlarını oluşturmaktadır. Alexander bu araştırmanın bütüncül yaklaşımını ucu açık ancak kendi içerisinde eylem gereksinimi tanımlayıcı, boyutsal ihtiyaçlar kapsamında değerlendirilmesi gerekliliğini de vurgulamaktadır. Böylelikle düşey düzlemlerde gerçekleştirilebilecek örüntü tarifi için yapısal eleman kullanımı gereksinimi vardır.

Alexander nokta, çizgi, yüzey ilişkisini ele alırken dolu boş ilişkilerinin önem kazanmakta olduğu süreci "...planlama neredeyse kesin ise, duvarlardan inşa edilen oturma birimlerine, tezgâhlara,

dolaplara ve raflara, boşluklara (nişler) inşasını gerektiren son bir süreç vardır...” biçiminde açıklamaktadır (Alexander, 1977: 909). Ancak bu sürecin sıfırdan planlanan bir mekânsal oluşumda gerçekleştirilebileceği gibi inşası gerçekleştirilmiş bir birim kapsamında da uygulanabileceğini aktarırken her iki durumda da örüntü uygulamasının mevcut duruma uygunluğunun özne ve nesne ilişkisinin kurulması gerekliliğini aktarmaktadır.

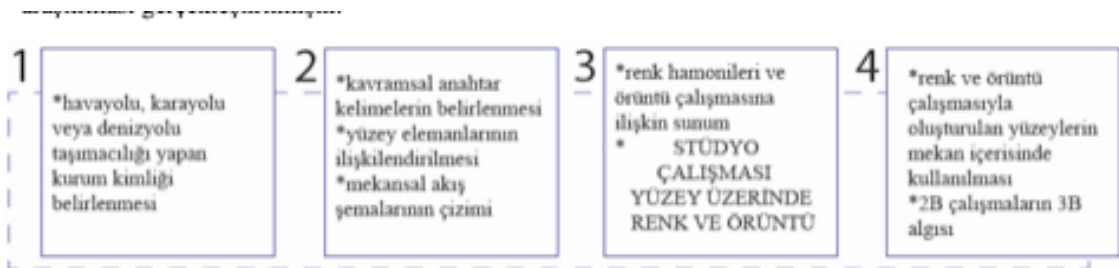
Bu çalışmanın araştırmakta olduğu konu, özne ve nesne ilişkisinin kurulmasında bir araç olarak yer alan renk ve desen kullanımının iç mimarlık eğitim sistemine olan katma değerinin kendisidir. Ayrıca iç mimarlık öğrencilerinin, yüzey tasarımı ve elemanlarını farklı boyutlarla deneyimlenmesi amaçlanmıştır. Bu deneyim sırasıyla, iki boyutlu bir organizasyonu gerçekleştirilmesini, örüntü tasarımının keşfedilmesini ve üçüncü boyut karşılıklarının irdelenmesini gerektirmiştir. Bu kurgunun parçası olan mekânsal bileşenlere ait geliştirilmesi amaçlanan farkındalık, mekânsal atmosfere olan katkıyı ve zenginleştirici etkiyi barındırmıştır. Bu anlamda iç mimarlık eğitimini sürdürmekte olan ikinci sınıf öğrencilerinin düzeyinde belirtilen farkındalık ve sorgulama metodunun tanıtılması çalışmanın ana amacı olarak yer almıştır.

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Bir ‘Ticari İşlev İçin Çekirdek Mekân’ temalı stüdyo gündemi, seçili kurum kimliği dâhilinde tasarlanması beklenen stant üzerine yoğunlaşmaktadır. Stant yapısının konumlandırılacağı alan, öğrencilerin seçimi ile belirlenmiştir. Ancak burada kısıt olarak yarı-açık, kapalı bir mekânda konumlandırılması ön koşulu belirtilmiştir.

Stüdyo işleniş sürecinin ilk basamağında, kurumsal kimlik ve mekânsal karşılıkları hakkında iki ve üç boyutlu medya öğeleri sunumu gerçekleştirilmiş, kurumsal kimlik öğelerinin iki boyutlu üretim biçimleri hakkında bilgi aktarımı sağlanmıştır. Bu bilgiler ışığında öğrencilerin ikişer kişilik gruplar halinde çalışarak kurumsal kimlik araştırması gerçekleştirmesi beklenmiştir. Havayolu, karayolu veya denizyolu taşımacılığı yapan kurum seçimi gerçekleştirmekte olan öğrenciler, kurumun kimliğini analiz etmişlerdir. Analiz çalışması, kurum kimliği ve kimliği ile eşleşen renk çeşitliliği, kurumsal söylem ve kurumsal imgenin, tarihsel süreç içerisindeki değişimini içermiştir. Öğrencilerin, kurum kimliği araştırmaları doğrultusunda, kavramsal yaklaşım gerçekleştirmeleri ve anahtar kelime seçkisinde bulunmaları beklenmiştir. Kurumsal kimliğin temellenmekte olduğu bağlamsal etkenler ve stantın yerleştirilebileceği iç mekân önerileri bu aşamada sözel olarak irdelenmiştir. Öğrenciler bu anlamda yürütücüler tarafından belirlenen 81 m² taban alanını, grup çalışmasında belirledikleri alan tarifine uygun bir biçimde konumlandırmış, bu çerçevede bağlamsal sınırlılıklar, stantın yakın çevre yaklaşımını ve erişim noktalarını belirlemiştir.

Sürecin ikinci basamağında öğrenciler, bireysel olarak çalışmaya başlamış ve grup çalışmasında temellendirdikleri anahtar kelimelerin (örnek: parçalanma, iç içe geçme, katmanlılık, çizgisellik) mekânsal planlama ve mekân bileşenleri ile karşılıklarının arayışını gerçekleştirmiştir. Problem tarifinin ayrışan alt başlıklar ve fonksiyonel içerikte çalışılması, grup çalışması aracılığıyla elde edilen kavramsal yaklaşımın mekânsal çeşitliliğinin üretilmesini desteklemiştir. Bu aşamayı takiben, çalışmanın örnek incelemesini oluşturan kısa süreli problem tanımı kapsamında renk ve örüntü araştırması gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2. Çalışmanın Süreç Tablosu

Uygulama öncesinde öğrencilere renk harmonileri ve örüntü çalışmasına ait literatür taraması aktarılmış, araştırma yöntemleri hakkında sunu gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada üretilen iki boyutlu çalışmalar, Temel Tasarım Eğitimi ile geri bildirimli çalışmakta olan yüzey dokusu araştırmalarını içermiştir. Öğrencilerden, tasarlanan stant biriminin dikey ve yatay elemanlarına bu yüzey dokusu çalışmalarının bütünleştirilmesi beklenmiştir. İki boyut medyasının kullanılarak üretim sürecinin gerçekleştirilmesi, düşünsel ve eğitsel süreçte ikinci, üçüncü boyutta eş zamanlı düşünme becerisinin güçlendirilmesi anlamında önem taşımaktadır. Örüntü tarifinin kavramsal yaklaşım ve kurumsal kimlik bütünlüğü ile ele alınma aşamasında, öğrencilere aktarılmış pozitif ve negatif renk kullanım ilişkisi, dolu boş ilişkisini göz önünde bulundurmaları gereksinimi aktarılmıştır. Süreç tablosu kullanılan yöntemleri ve izlenen süreci özetlemektedir (Tablo 2). Ek olarak, renk ve örüntü çalışmasında üretim biçimlerinin araç kısıtı sunulmamakla birlikte, dijital veya el üretimi ile gerçekleştirebilme olanağı sunulmuştur. Ancak öğrenciler, iki boyutlu aktarım çalışmalarını dijital ortam üzerinden aktarmayı tercih etmiştir.

KATILIMCILAR

Öğrenci ve stüdyo yürütücüleri ile geri bildirimli olan bu çalışma, on beş öğrenciyi kapsamına almıştır. Tüm öğrenciler öncelikle kurum logosu ve kavramsal çıkış noktalarından faydalanarak birer örüntü örneği tasarlamışlardır. Sonraki aşamada, katılım gerçekleştiren 15 öğrenci de tasarladıkları örüntüleri mekanlarında dikey, yatay veya her iki düzleme de aktarmışlardır. Çalışma 2018-19 bahar yarıyılı içerisinde tamamlanmış olup, öğrenciler çalışmalarını final paftaları üzerinde teknik çizim ve kolajları ile aktarmışlardır.

KAVRAM ÜRETİM ARACI OLARAK RENK VE ÖRÜNTÜ KULLANIMINA İLİŞKİN BULGULAR

Öğrenciler tarafından dijital ortamda ortaya çıkarılan iki boyutlu örüntü çalışmaları anlatılan beş tip renk harmonisi başlığı altında gruplanmıştır. Renk kullanılarak yapılan çalışmaların 15 tanesi değerlendirmeye uygun bulunmuştur. İki boyutta yapılan renk ve örüntü şemaları ile örüntülerin kullanıldığı mekânsal araştırmalar ayrı değerlendirilmiştir.

Renk ve örüntü çalışmaları dokuz öğrenci tarafından beş saat içerisinde tamamlayabilmiş, diğer öğrencilere ek iki saat tanınmıştır. Çalışmalar değerlendirildiğinde on beş öğrenciden üçü zıt renklerin harmonisini, diğer üç öğrenci komşu renklerin harmonisini, iki öğrenci tek renk harmonisini, dört öğrenci bölünmüş zıt renklerin harmonisini, üç öğrenci ise üç renk harmonisini örüntü çalışmasında kullanmayı tercih etmiştir (Tablo 3).

Renk çalışmalarının değerlendirilmesi beş alt grup üzerinden kümelendirilirken süreç tablosunda da yer almakta olduğu gibi (Tablo 2), üretilen iki boyutlu çalışmalar farklı kavramsal arayışlar üzerinden örüntü tarifini desteklemiştir.

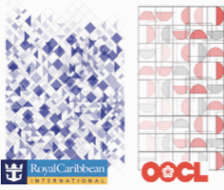
Toplam Öğrenci Sayısı	Zıt Renkler Harmonisi	Komşu Renk Harmonisi	Tek Renk Harmonisi	Bölünmüş Zıt Renklerin Harmonisi	Üç Renk Harmonisi
15 Öğrenci	3 Öğrenci	3 Öğrenci	2 Öğrenci	4 Öğrenci	3 Öğrenci

Tablo 3. Renk Harmonileri ve Örüntü Çalışmalarının Değerlendirmesi

Kavramın üretim aşaması, renk ve örüntü şeması aracılığıyla, kurum kimliğinin üretilmekte olduğu bağlamdan, stant tasarımının gerçekleştirilebileceği alandan, kurum kimliğine ait imge ve imgenin

yeniden yorumlanması ile gerçekleştirilmiştir. Örüntü tarifi ve kavramsal yaklaşım bağlantısı bu anlamda çeşitlenen örnek tanımlarından incelenebilir.

Tablo 3'te aktarıldığı üzere, renk harmonilerinin kullanımının dengeli bir dağılıma sahip olduğu belirtilebilir. En çok tercih edilen renk harmonisi dört öğrenci tarafından aktarımı gerçekleştirilen bölünmüş zıt renklerin harmonisidir. Fakat görülen fark bir kişi ile sınırlıdır. Tablo 4'te aktarıldığı gibi, öğrenciler çoğunlukla seçtikleri kurumların logolarında bulunan renkleri tercih etmiş, tasarlama eylemi sırasında mevcut renklere ekleme veya eksiltme yapmışlardır. Mevcut renklere ekleme veya eksiltme kararları, yüzey kararlarında yer alan örüntü dilinin mekânsal olarak katkısını bileşenleri üzerinden irdeleme yoluyla gerçekleşmiştir.

Kullanılan Renk Harmonisi	Kavramsal Anahtar Kelimeler	Örüntü Çalışmaları
1. Grup Karşıt Renklerin Harmonisi	Kırılma, parçalanma, iç içe geçme Katmanlar oluşturma Dağılma, bölünme Topoğrafya, kademelendirme	
2. Grup Komşu Renklerin Harmonisi	Yükseltmeler oluşturma Kenetlenme, süreklilik	
3. Grup Bölünmüş Zıt Renklerin Harmonisi	Büyüme, parça-bütün, dağılma	
4. Grup Üç Ana Rengin Harmonisi	çoğalma, kırılma duraksama	
5. Grup Tek Renk Harmonisi	Bütünlük, iç içelik	

Tablo 4. Renk Harmonileri ve Örüntü Çalışmaları

Birinci grup örneklerinde (Karşıt Renklerin Harmonisi), ‘öğrenci aktarımı’ ile temsil edilmekte olan yaklaşım, birinci alt başlıkta, kurum kimliğinde yer alan logonun biçimsel olarak kırılması, parçalanmasında (Ortadoğu Ülkesi Havayolu Kurumsal Kimliği, kum tepeleri ile ilişkili topografik özellik yorumu) çalışılmış bir örüntü ve renk şemasını içermiştir. 1. grup içerisinde dahil edilen ikinci örnekte, seçilen kurumun demiryolu taşımacılığı yapıyor oluşundan elde edilen diyagonal çıkış noktası ve katmanlı yapı örüntü üzerinden aktarılmaya çalışılmıştır. Kavramsal yaklaşım bağlamdan, Anadolu’dan temellenmektedir. Raylı ulaşım sistemleri kurumsal kimliği kapsamında ele alınmıştır. Öğrencinin örüntü tasarımı, coğrafyayı kapsayıcı nitelikli kurum kimliğini temsil eden parça-bütün ilişkisi ile değerlendirilmiş, büyüme durumu kavramsal yaklaşımını ifade etmiştir. Seçilen renklerin kurumun logosunda yer alan mavi ve kurum logosunda yer alan kırmızı rengin sarı ile karışımıyla elde edilen turuncu renktir. Üçüncü alt başlıkta ise, havayolu firmasının kurumsal kimliğinde logo üzerinden tarif edilen imgenin hareket durumu (Uzakdoğu Ülkesi Havayolu Kurumsal Kimliği, Uçma Eylemi) kavramsal çıkışı tanımlamakta, örüntü tarifinde dağılma ve bölünme ilişkisinde yorumlanmaktadır. Özellikle 1. Örnekte daha iyi anlaşıldığı gibi, öğrenciler zıt renklerin harmonisini açık ve koyu tonlamalarla birleştirerek iki boyutlu örüntülerine derinlik algısı kazandırmaya çalışmışlardır (tablo 4).

İkinci grup örneklerindeki (Komşu Renklerin Harmonisi) ilk örnek, seçilen kurumun coğrafi konumlanmasını incelemiş, bu coğrafyada öne çıkan kaligrafi sanatını ve bu sanatın çizgisel karakterini çıkış noktası olarak almıştır. Devamlılık ve organik yapıda olma fikri tasarımın bütünüyle birlikte örüntü çalışmasını da şekillendirmiştir. İkinci öğrenci çalışmasının kavram anahtar kelime bulguları, kurum kimliğine ait ‘tırmanmaya devam et’ söylemi üzerinden temellenmiş (Kıtalararası Uçuş Gerçekleştiren Havayolu Kurumsal Kimliği) kademelendirme, yükseltmeler oluşturma kurgusunu taşımıştır (tablo 4).

Üçüncü grup olan bölünmüş zıt renklerin harmonisi altında dört çalışma gruplandırılmıştır. Bu gruptaki tüm çalışmalar için genel çıkış noktalarının parça-bütün ilişkisi, bölünme ve büyüme olduğu söylenebilir. Özellikle ikinci ve üçüncü çalışmalar yaklaşım olarak çok benzer özellikler taşımaktadır. Aralarındaki fark ise üçüncü örneğin kurum logosundan yola çıkarak diyagonal bir yaklaşım getirmiş olmasıdır (tablo 4).

Dördüncü grup olan üç ana rengin harmonisi üç çalışmayı barındırmaktadır. İkinci ve üçüncü örnek daha iri parçaları içermekteyken, ilk örnek daha parçalı yapıdadır. Üç ana rengin dikkat çekici özelliğini kırmak adına, üç çalışmada da renklerin kroması öğrenciler tarafından düşürülmüş, renklerin daha nötr tonlara yaklaştırılmıştır (tablo 4).

Son gruplama olan beş rengin harmonisi grubunda ise iki çalışma sınıflandırılmıştır. İki çalışmada da hâkim bir grid alt yapı görülmektedir. Renklerin sadece açık (tint) tonları tercih edilmiş ve renk kromaları normale göre düşürülmüştür.

Tüm örüntü çalışmaları değerlendirildiğinde, kavramsal anahtar kelime karşılıkları ile temel geometrik formların kompozisyon arayışlarının yanı sıra, serbest biçimsel yaklaşımla gerçekleştirilen çizgisel elemanların örüntü tarifindeki etkisi, öğrenciler tarafından deneysel bir inceleme sürecine tabi tutulmuştur. Deneysel süreçte ortaya çıkan yaklaşımlarda sınırlar, grid kullanılarak oluşturulan modülasyon arayışı, tekrar elemanları kullanımı, çeşitli formların büyüme-küçülme ilişkisi dâhilinde zıtlık oluşturma, merkez oluşturma ve merkezden yayılım gösterme gibi eğilimlerin gözlemi gerçekleştirilmiştir. Ek olarak, temel geometrik formlara ait parçalı, kümeli, dağınık, ortogonal ve diyagonal yerleşim biçimlerinin tercih edildiği gözlemlenmiş, dolu-boş, parça-bütün ilişkisiyle tanımlanması yaygın bir eğilim olarak yer almıştır.

TASARLANAN ÖRÜNTÜLERİN MEKÂN BİLEŞENLERİNDE KULLANIMINA İLİŞKİN BULGULAR

Mekânsal karşılıkların arayış sürecinde, örüntü üretiminin bileşenler üzerinden üçüncü boyutta yer alabilecek fonksiyonel, yapısal elemanlara dönüşüm gösterebileceği aktarılmıştır. Ancak birincil anlamda üretimi gerçekleştirilen ve tartışılan örüntü dili, kavramsal anahtar kelime ve kurum kimliği ile katmanlı olarak ilişik kurma gerekliliği bulunan bir temsil ögesi olarak değerlendirilmiştir.

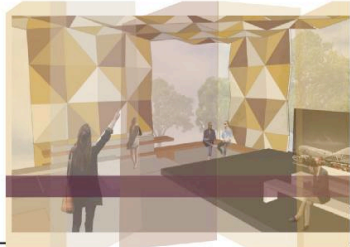

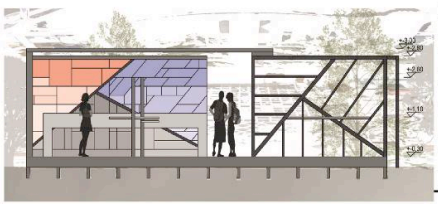

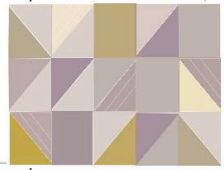

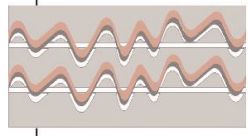
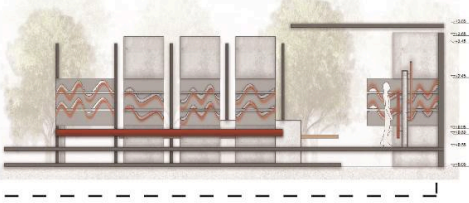

Örüntü tarifinin mekân bileşenlerinde yatay veya düşey düzlemsel nitelikte ve arklı ölçeklerde değerlendirilebileceği bireysel kritiklerde tartışılmıştır. Tasarlanan örüntü çalışmalarının mekândaki fonksiyonlara hizmet etmesinin/beraber çalışmasının asıl hedef olduğu kritikler esnasında tekrar vurgulanmıştır. Öğrencilere mekândaki kullanıma ve değişikliklere göre örüntü tasarımını da parçalı, bütüncül veya form olarak deforme ederek kullanabilecekleri bilgisi verilmiştir. Çıkan örnekler istenen ölçeklere büyük ölçüde uygun bulunup gruplandırılarak değerlendirilmiştir (Tablo 5,6,7). Tablo 5, 6 ve 7 on beş öğrencinin örüntü çalışmalarını mekân organizasyonu içerisinde nasıl kurguladıklarını gruplamalar altında göstermektedir.

Tablo 5 içerisinde ilk sınıflandırma zıt renklerin uyumunu tercih eden öğrencilerin çalışmalarını içermektedir. İlk ve üçüncü çalışma aynı kurumu tercih eden öğrencilerin çalışmalarını yansıtmaktadır (tablo 5). İki öğrenci de kurum logosundaki kırıklı yapıyı ve zıt iki kurum rengini (sarı-mor) tercih etmiştir. İlk örnekteki öğrencinin renklerin koyu ve açık tonlarıyla (shade ve tint) örüntü tasarımına daha derin bir ifade sağladığı görülmektedir. Her iki öğrenci de iki boyuttaki örüntü çalışmalarını yatay ve düşey düzlemler üzerinde kullanmış, yüzeylerine rölyefik bir doku katmıştır. Zıt renklerin uyumunu (mavi-turuncu) tercih eden diğer örnek ise örüntü tasarımını sadece düşey düzlem üzerinde konumlandırılmış, örüntü çalışmasının üç boyutlu mekansal karşılığını diğer iki örneğe göre daha sınırlı bir kullanımda bırakmıştır (tablo 5).

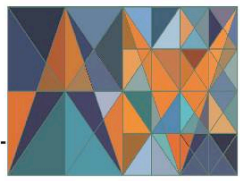
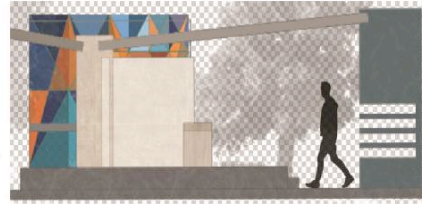
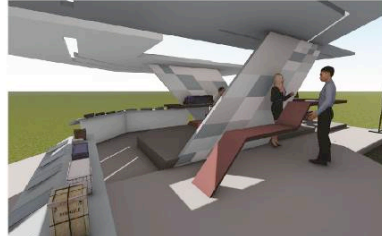

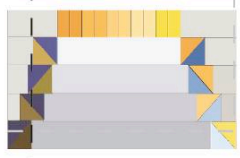

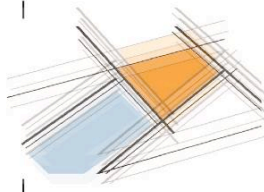
Tablo 5 ve 6'nın ilk bölümünde yer alan örnekler komşu renklerin harmonisi olarak gruplandırılan örüntülerin kullanıldığı tasarımlardır. İlk örnek incelendiğinde örüntünün parçalanarak devam eden yüzeyler üzerinde tekrarlandığı görülmektedir. Bu örnek ayrıca yapısal donatı elemanlarını da örüntü mantığı dahilinde tasarlaması açısından dikkat çekmektedir. Çizgisel olarak tanımlanan oturma ve çalışma düzlemleri ile kotları belirleyen çizgiler tasarımın bir bütün olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır (tablo 5). Komşu renklerin harmonisi grubundaki ikinci örnekte ise tercih edilen renklerin seçilen kurum logosu dışında renkler oluşu on beş öğrenci içerisinde sadece bu örneğin içerdiği bir tasarım kararıdır. Örüntü tasarımında arka plan rengi olarak tercih edilen kroması düşürülmüş sarı renk mekâna aktarılırken öğrenci tarafından kaldırılmış ve yerine koyu gri rengi tercih edilmiştir (tablo 5). Komşu renklerin harmonisi altında gruplandırılan son örnek, hava yolu taşımacılığı yapan bir kurum adına tasarlanmıştır. Bu durumdan ve kurumun logosundan yola çıkarak örüntü dilinde de devam eden ve eğrisel bir yapıda olan modül tanımlanmıştır (tablo 6). Kurumun logosunda var olan lacivert rengi ve mavinin komşu rengi olan yeşil bir arada kullanılmıştır. Örüntü dili mekânın yatay ve düşey yüzeylerinde devam edecek şekilde kullanılmıştır. Bu anlamda bakıldığında örüntü dili üzerinde yakalanan devamlılık fikri üçüncü boyutta mekân tasarımında da kullanılmıştır.

Tablo 6 bölümünde zıt renk harmonilerini kullanan örüntü çalışmalarını ve mekansal kullanımlarını içermektedir. Bu gruplandırma altındaki tüm örnekler örüntü çalışmalarını sadece düşey yüzeyler üzerinde kullanmıştır. Bu gruplandırmadaki ikinci ve üçüncü örnekte, tasarlanan örüntüler mekâna aktarılırken değişiklikler yapıldığı görülmektedir (tablo 6). İkinci örnekte örüntü dilindeki hâkim renk kullanımının mekâna aktarıldığında kroma azaltılması yapılarak nötr gri renge yaklaştırıldığı ve yüzeylerin tasarımına göre örüntü içerisindeki parçaların açılı bir görünüme dönüştüğü görülmektedir. Üçüncü örnekte ise örüntüde tercih edilen gri tonlamalar mekân içerisinde kaldırılmış yerine sarı renk kullanılmıştır (tablo 6). Ayrıca, Tablo 6 içerisinde yer alan bölümünde zıt renk harmonilerini içeren örüntüler öğrenciler tarafından sadece düşey düzlemler üzerinde kullanılmıştır. İkinci ve dördüncü

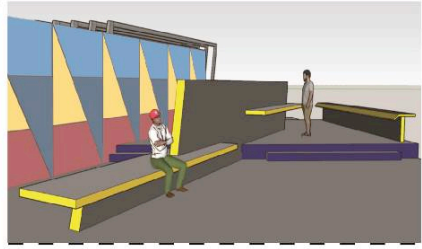

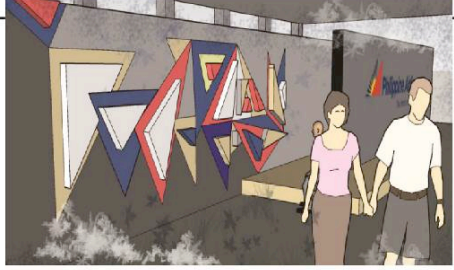

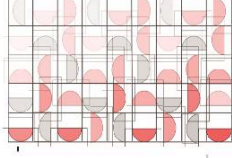

örnekte öğrencilerin örüntüler üzerinde kullandıkları renkleri başka yüzeyler üzerinde de tercih ettikleri görülmektedir (tablo 6).

	Kurumun Logosu	Örüntü	Örüntü Tasarımının Mekansal Kullanımları
Zıt Renklerin Harmonisi			
			
			
Komsu Renklerin Harmonisi			
			

Tablo 5. Örüntü Çalışmalarının Mekânsal Yansımaları

Komşu Renklerin Harmonisi	Kurumun Logosu	Örüntü	Örüntü Tasarımının Mekansal Kullanımları
			
Bölünmüş Zıt Renklerin Harmonisi			
			
			
			

Tablo 6. Örüntü Çalışmalarının Mekânsal Yansımaları II

	Kurumun Logosu	Örüntü	Örüntü Tasarımının Mekansal Kullanımları
Üç Renk Harmonisi			
			
			
Tek Renk Harmonisi			
			

Tablo 7. Örüntü Çalışmalarının Mekânsal Yansımaları III

Tablo 7 içerisinde yer alan üç renk içeren örüntüler öğrenciler tarafından sadece düşey düzlemler üzerinde kullanılmıştır. Üç renk harmonisi kullanan ikinci örnekte, öğrenci kot farkı ve et kalınlıklarında da benzer renkleri tercih etmiş ve perspektifte çizgisellik algısı kazandırmıştır. Tek renk harmonisi kullanan iki örnekte de öğrencilerin örüntü çalışmalarını hem düşey hem de yatay düzlemlerde kullandıkları görülmektedir (tablo 7).

Mekânsal bileşenler üzerindeki temsillerden de anlaşılacağı gibi, yatay ve düşey yapısal elemanlarda değerlendirilen örüntü çalışması, yapısal donatı üretimi bakımından değerlendirilememiştir. Bu anlamda, hacimsel olarak boşaltmalar ya da kot farklılıkları ile yüzey üzerindeki etkisi deneyimlenebilmiş ve araştırmanın kısıtları olarak yer almıştır.

SONUÇLAR

DeneySEL bir araştırma süreci barındıran bu çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular, probleme yaklaşım ve çeşitliliğinin sonsuz ve sınırsız üretim biçimini çoğul yöntemle denemenin yaratıcılık süreci üzerine olumlu etkiler barındırdığı yönündedir. Her bir kişinin sürece farklı bilişsel çeşitlilik ile katılım gösterdiği gözlemlenmiştir. Bütüncül sürecin, problem karşısında yaratıcı düşünce ve üretme becerisine olumlu katkısı bulunabileceği de belirtilebilir. Öğrencilerin kavramsal yaklaşım ilişkisini geliştirme aşamasında renk ve örüntü konulu kısa süreli sınıf içi üretimi, iç mimarlık eğitimi pratiğinde artırılması gerekliliği bulunan yüzey çalışmalarının önemini vurgulamıştır.

Kısa süreli problem tanımında atölye deneyimi deneySEL süreci barındırmış, eğitimde olanaklar ve kısıtlar sunabilmiştir. Atölye eğitimine olan katkısı, problem çeşitliliği ve üretim pratiklerini arttırmak bakımından ön plana çıkarken çalışmanın kısıtları, üçüncü boyut elemanlarını üretme potansiyelinin değerlendirilmemesi olarak belirtilebilir.

toplam öğrenci sayısı	örüntü çalışmasını tamamlayan öğrenci sayısı	örüntü çalışmasını mekana aktaran öğrenci sayısı
15	15	15
	örüntü çalışmasını düşey düzlemde kullanan öğrenci sayısı	10
	örüntü çalışmasını düşey ve yatay düzlemde kullanan öğrenci sayısı	5

Tablo 8. Katılımcıların Örüntü ve Rengi Mekân Bileşenlerinde Kullanımı.

Mekân tanımlamaları ve örnek çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, örüntü ve rengin tasarım kalitesini ve zenginliğini arttırabileceği öngörüsü ön plana çıkmaktadır. Örüntü çalışmalarının iki boyutlu grafik düzeyden üç boyuttaki mekânsal donatılar ile eşleşmesinde eksiklikler olması çalışmanın kısıtlamalarından biri olarak yer alabilir ancak ilerleyen araştırmalar için bu kısıtlar yeni bir araştırma gündemini tanımlayabilir.

Bir diğer kısıtlama ise mekânsal araştırmalara başlamış olan öğrencilerin dörtte üçünün örüntü çalışmasını yatay ve düşey düzlemde bütüncül olarak değerlendirememiş olmasıdır. Öğrencilerin mekân çalışmalarının atölye çalışmalarıyla derinleşeceği bilgisi göz önünde bulundurularak bahsi geçen kısıtlamaların giderilebileceği düşünülebilir.

Sonuç olarak, kurumsal kimlik, geometrik çıkarım, renk analizleri ve mekânsal algılama süreçlerinin dâhil edildiği atölye çalışmasının, üç boyutlu algıyı ve kalıcı öğrenme sürecini güçlendirebileceği vurgulanabilir. Böylelikle, örüntü ve renk çalışmalarının iç mimarlık stüdyo eğitiminde yoğunluğunun artırılması, ürün çıktı kalitesinin de artırılabilirliği görüşünü destekleyebilir. İlerleyen çalışmalarda, örüntü ve renk çalışmalarının mekânsal tasarıma olan katkısının detaylı bir biçimde incelenme gereksinimi bu çalışma aracılığıyla ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda bu çalışma, katılımcı sayısı ve yöntem bakımından bir altlık olarak tanımlanabilir, ilerleyen çalışmalar için kaynak oluşturabilir.

KAYNAKÇA

- Alexander, C. (1977). *A pattern language: Towns, buildings, construction*. New York: Oxford Univ.Pr.
- Alexander, C. (1980). *The Timeless Way Of Building*. New York: Oxford University Press.
- Granville, W. C. (1994). The Color Harmony Manual, a Color Atlas Based on the Ostwald Color System. *Color Research and Application*, 77-98.
- Kandinsky, W. (1926). *Point and Line to Plane*. Michigan: Cranbrook Press.
- Knoll, M. (1997). The project method: Its vocational education origin and international development. *Journal of Industrial Teacher Education* , 34(3), 59-80. Doi: <https://scholar.lib.vt.edu/ejournals/JITE/v34n3/Knoll.html>
- O'Connor, Z. (2010). Colour Harmony Revisited. *Color Research and Application*, 35(4), 267-273.
- Reigeluth, C. M., & Carr-Chellman, A. A. (2009). *Instructional-design theories and models: Volume 3* New York: Routledge.
- Riley II, C. A. (1995). *Color Codes: Modern Theories of Color in Philosophy, Painting and Architecture, Literature, Music and Psychology*. Hanover and London: University Press of New England.
- Schank, R. C., Berman, T. R., & Macpherson, K. A. (1999). Learning By Doing. in C. M. Reigeluth (eds.), *Instructional-Design Theories and Methods: A New Paradigm of Instructional Theory 2*, 161-183. New York: Routledge.
- Schell, K., Ferguson, A., Hamoline, R., Shea, J., & Thomas-Maclean, R. (2009). Photovoice as a Teaching Tool: Learning by Doing with Visual Methods. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 21(3), 340-352. Doi: <http://www.isetl.org/ijtlhe/>
- Solso, R. L., MacLin, O. H., & MacLin, M. K. (2014). *Cognitive psychology*, 463, Harlow: Pearson Education Limited.
- Tschimmel , K. (2010). Design as a perception-in-action process, International Conference on Design Creativity. *Design Creativity* , 223-230. London: Springer .
- Türk Dil Kurumu. (1957). *Türk Dil Kurumu yayınları*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

SOSYAL MEDYADA VERİ SÖMÜRGEÇİLİĞİNİN FACEBOOK UYGULAMASI ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Arş. Gör. İrem YENİCELER

İstanbul Üniversitesi

iremyncr@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5375-8013>

ÖZ

Web 2.0 ile başlayan süreç internet kullanıcılarına aktif olmanın yolunu açarak sosyal medya denilen bir olgunun da başlatıcısı olmuştur. Başlangıçta adından da yola çıkarak bireyleri "sosyal" yapacağı düşünülen bu uygulamalar zamanla bireylerin bilgilerini depolayan, onların bilgilerini üçüncü derece kişilerle paylaşan ve tüm bunları yaparken bireyleri kendine bağımlı duruma getiren bir hal almıştır. Bunlardan dolayı sosyal medyanın araştırılması, etkilerinin ortaya konularak önlemlerinin alınması üzerine yoğunlaşılması gerekli bir hal almıştır. Bu çalışmada, bireylerin sosyal medyaya olan bağımlılıklarının sebebinin neler olduğu, sosyal medyanın bireylerin hayatlarına ne getirip onlardan ne götürdüğü incelenecektir. Çalışmada, sosyal medyanın gizli kalmış taraflarından biri olan veri sömürgeçiliği de Facebook uygulaması analiziyle ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Veri, Veri Sömürgeçiliği, Bağımlılık

INVESTIGATION OF DATA COLONING IN SOCIAL MEDIA THROUGH FACEBOOK APPLICATION

ABSTRACT

The process starting with Web 2.0 has been the initiator of a phenomenon called social media by opening the way for active internet users. These practices, which were originally thought to make individuals social by taking their name from the name, have become a state that makes individuals add information to individuals, share their knowledge with third degree people and make them all dependent. For these reasons, it has become necessary to investigate the social media and to emphasize the effects of these activities. In this study, what causes the dependencies of individuals to social media and what the social media brings to and from the lives of individuals will be examined. In this study, data colonialism, which is one of the hidden sides of social media, will be revealed by Facebook application analysis.

Keywords: Social Media, Data, Data Colonization, Addiction

GİRİŞ

İletişim içinde olma gereksinimi insanlığın ilk zamanlarından beri var olmuştur. Mağara duvarlarına çizilen ilk resimlerden günümüzde ekranlar aracılığıyla dünyanın bir diğer ucuna bağlanmaya kadar gelen süreç içinde iletişim artık yeme gibi, barınma gibi fizyolojik ihtiyaçlardan biri haline gelmiştir. İletişimin bu çok yönlülüğünü sağlayan ve onu bireylerin vazgeçilmez bir uvzu haline getiren gelişmelerin arasında şüphesiz ki gelişen teknolojilerin yeri bir hayli fazladır. Günümüz dünyasında artık bireyler çevrim içi yaşamakta ve sadece uyku sırasında bu dünyadan soyutlanmaktadırlar. Bireyler evlerinden çıktıkları anda apartman kameralarından başlayarak gözetimin bir nesnesi haline istemeden de olsa katılmakla birlikte aynı zamanda kendi yaptıkları paylaşımlarla birlikte kendi izlenebilirliklerini de artırmaktadırlar. Gelişmiş iletişim teknolojileriyle bu denli donatılan bireyler farkında olmasa da kendi bilgilerini güvenmediği yazılımlarla paylaşır duruma gelmektedirler. Örnek verilecek olursa sokakta bir kişiye TC kimlik numarasını söylemeyecek kadar gizliliğine önem veren birey internet üzerinden yaptığı bir alışveriş sırasında TC kimlik numarası da dahil birçok bilgisini

kendi isteğiyle verir duruma gelmektedir. Sosyal medya bağımlılığı, photolurking, phontom vibration gibi teknolojik hastalıkların yeni dönemde ortaya çıkışı da bu şekilde bilinçsiz kullanımlar sonucunda olmaktadır. Bilinçsiz kullanım sadece bireyleri fizyolojik ve psikolojik açıdan etkilememekte, onların sanal kimlikleri üzerinden gerçek kimliklerine de zarar vermektedir. Bireyler sahip oldukları modern çağın hastalıklarıyla birlikte kendilerini açmakta, kimi zaman bu aşma kendi gizlilik duvarlarını da yıkarak onları ve çevresini de istenmeyen bir duruma getirmektedir. Bilgilerin çalınması durumu modern çağın yeni bir hırsızlık türü olmakta olup bilinen anlamda hırsızlıktan çok manevi olarak bir eksiklik yaşatmaktadır. Böylesine bir durumda birey istediği şekilde yönlendirilmekte, kendi seçimlerini başkalarının isteklerine göre yerine getirmekte ve bunu yaparken tamamen bilinç dışı bir tavır sergilemektedir. Bu çalışma da ilk bakışta normal görünen ancak sonrasında büyük bir havuz içine bireyin bilgilerini atan uygulamalarının analizinin yapılması adına önem taşımaktadır. Çalışmada medyanın kısa bir tarihinin ardından çağımızın en bilineni sosyal medya anlatılacak ve sonrasında da sosyal medya uygulamaları üzerinden modern çağ sömürüsü olan veri sömürgeciliğinin örneklerine dair analizler örnek vaka analizleriyle yapılacaktır.

Medya, Latince "araçlar" anlamına gelen medium kelimesinden türemiş bir kelimedir. TDK'da iletişim ortamları, iletişim araçları olarak geçen medya, çeşitli kuramcılar tarafından da farklı şekillerde yorumlanmıştır. McLuhan'ın "medium is the message" söylemiyle medyanın aslında bir araç olduğu ve bu kapsamda iletileri yönlendirdiği uzun sürelerdir tartışma konusu olmuştur. Fuchs'a göre medya, teknolojinin yardımıyla teknolojik yapıları ve insan faillerini bağlayan dinamik ve dönüşümsel süreçlerin üretildiği, dağıtıldığı ve tüketildiği bilgiyi yaratan insan faaliyetlerine olanak veren ve onları kısıtlayan enformasyon ve iletişim teknolojileri, tekno-sosyal sistemlerdir. (Fuchs, 2016). McQuail'e göre ise medya, toplumda etki, denetim ve yeniliklerin potansiyel araçları olarak güç kaynağı; çoğu toplumsal kurumun çalışması için gerekli bilgilerin kaynağı ve aktarım aracıdır (Türkoğlu, 2010, s: 70). Medyalar zamanla işlevlerine ve kapsamlarına göre bölünerek farklı birtakım isimler altında toplanmışlardır. Sosyal medya, kitle medyası, geleneksel medya, internet medyası gibi isimlerle tanımlanan medya bu ölçüde de kendi içinde birtakım değişimler göstermiştir. Geleneksel medya kullanıcılarına gazete, televizyon, radyo gibi ürünler sunmakta, kullanıcılar araçlardan kendilerine verilenleri kabul etme durumuna gelmekte ve pasif bir konumda durmaktadır. Kullanıcının bu araçlara müdahalesi sadece radyonun/televizyonun sesini kısma ya da kapatma, gazeteyi kaldırma esnasında olmaktadır. Bunun dışında kendi istediklerine göre seçim yapabilme ya da yanlış yayınlanan bir olayı düzeltirebilme özelliği geleneksel medyada hiç yer almamaktadır. Medyanın bu etki düzeyi kuramcılar tarafından da "Hipodermik İğne, Uyarın-Tepki Kuramı, Enformasyon Kuramı, Gündem Belirleme Kuramı" başlıkları altında tartışılmıştır. "*Burada medya tarafından verilen bir mesajın er ya da geç bireyler tarafından benimseneceği ve bireylerin rızasının kazanılacağını savunulmaktadır*" (Erdoğan ve Alemdar, 2005:59-67). Bireyler pasif, medya aktiftir ve medya kendi düşüncelerini bir iğne misali bireyin derisinin altına nüfuz ettirerek onları istediği şekilde yönlendirebilmektedir. Ancak medyanın bu etkililiğine karşı çıkan kuramlar da 1940'lı yıllardan sonra ortaya çıkmıştır. "*1940'lı yıllarda yapılan kitle iletişim araçlarının etkilerini ölçmeye yönelik araştırmalarda ise, izleyici analizlerine ağırlık verilmiştir. İzleyici özne konumuna getirilerek kitle iletişim aracı da nesne konumuna çekilmiştir*" (Üçer, 2016:3). Bu yaklaşımla birlikte izleyiciler kendi doyumlarını karşıladıkları müddetçe medya ürünlerini almaya devam etmektedirler. İzleyicilerin bir katarsis yaşamaları gerekmekte ve kendi ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde ürünler alınmaktadır. İzleyicinin gereksinim ve güdülerini ön plana çıkararak bu yaklaşım; "*Gereksinimlerin doyumuna ve başka sonuçlara yol açan nedir; iletişim araçlarını farklı biçimlerde kullanmaya neden olan, kitle iletişim araçlarından ve diğer kaynaklardan beklentileri üreten gereksinimlerin toplumsal ve psikolojik kökenleri nelerdir?*" sorularına odaklanır (Mutlu, akt. Yengin, 2017:3). Bu kapsamda görülmektedir ki medya henüz ilk aşamasındayken bile izleyici temelli yaklaşımlar ve eleştirel yaklaşımlar sıklıkla tartışılmıştır. Sonrasında internetin evlerin içine girmesi ve Web 1.0 kullanımıyla başlayan süreç geleneksel medyanın bir devamını bilgisayarların içine sokmuştur. Kullanıcılar burada da pasif durumda kalmakta ancak bir fark olarak tüm araçlara tek bir bilgisayar içinde ulaşabilmektedir. Web 1.0'ın ardından Web 2.0 ile başlayan süreç ile birlikte yeni medya denilen bir kavram doğmuş, aynı zamanda kullanıcılar içeriğe müdahale edebilen, kendi içeriklerini oluşturabilen ve bu ortamda aktif olabilen bir hale dönüşmüştür. Web 2.0 son olmamış ve bunu Web 3.0 ile Web 4.0 takip etmiştir. Web

3.0 ile birlikte kullanıcılar üç boyutlu ve çevrim içi oyunlar oynayarak internet dünyasının içine direkt olarak girmişlerdir. Web 4.0 ile birlikte nesnelerin interneti devreye girmiş ve giyilebilen teknolojiler, bulut iletişimi, nesnelerin kendi aralarında iletişimi gibi konular ortaya çıkmıştır. Müller de bu yeni gelişmelerin geldiği son noktaya ilişkin yeni medya ve insan ilişkisi tablosunu oluşturmuştur.

Tablo 1: Müller'in Yeni Medya ve İnsan İlişkisi Tablosu

MEDYA	1.0			
Durum	Arkaya Yaslanma (Lean Back)		Web İçeriğine Dikkat Etme (Web of Content Attention)	Hakim Yapı: İnternet İnternet, TV, Yazıcı, E-Posta, Arama Motorları
Katılım	Çok Az			
MEDYA	2.0			
Durum	Öne Doğru Eğilme (Move Forward)		Web Yapısında İletişimi Güçlendirme (Web of Communication Empowerment)	Hakim Yapı: Web 2.0 Kullanıcı Yaratımlı İçerikler (UGC), Weblog, Etkileşimli Dış Mekan Uygulamaları (I-OOH), Anlık Mesajlaşma, Podcast, Sosyal Ağlar, Wiki Sistemler, Viral Çalışmalar, Sosyal Ticaret, Widget Araçlar
Katılım	Az			
MEDYA	3.0			
Durum	İçine Dalma (Jump In)		Web İçeriğine Dalma - Akış (Web of Context Immersion)	Hakim Yapı: Semantik Web Sinematik Oyunlar, Holografik Eğlence ve Oyun, 3D Sohbet, Akıllı Arama, Çok Oyunculu Online Rol Oyun Sistemleri, Sanal 3D Alışveriş, Akıllı Reklam, Konsol, Oyunlaştırma, Sanal Mimik ve Jest Yaratımı
Katılım	Geçici			
MEDYA	4.0			
Durum	Her Zaman Aktif (Always On)		Web Yapısına Nesnelerle Bağlanmak (Web of Things Connectivity)	Hakim Yapı: Nesnelerin İnterneti Outernet, Zenginleştirilmiş Gerçeklik, Çoklu Bulunma, Konum Tabanlı Web, Sanal Zeka Ajanları, Bulut Bilişim, Ses Analizi, Giyilebilir Teknolojiler, Dokunsal Arayüzler, Nesne Tanıma Sistemleri
Katılım	Kalıcı			
MEDYA	5.0			
Durum	Devrede Olma (Plug In)		Web Yapısına Nörolojik Uzantıyla Bağlanmak (Web of Thoughts Extension)	Hakim Yapı: Büyük Veri ve Robotik Zeka Beyin-Bilgisayar Etkileşim Arayüzü, Beyin Akış Kontrolü, Bağlantılı Lens, Zenginleştirilmiş Görüş, Nöro-Web, Nano ve Nöro Robotlar, Biyolojik İmplantlar, Robot Protezler, Sessiz İletişim, İnsan 2.0
Katılım	Yüksek			

(Müller'den akt. Yanık, 2016: 900)

Medya üzerinde hakimiyetin artması medya üzerinden bireylerin kendi kimliklerini daha da paylaşmasına yol açmıştır. Bireyler, medyayla çevrelerindeki en yakın kişilerden de daha yakın olmuş, en çok güvendikleri bilgiler medyada okudukları, medyadan izledikleri ve medya aracılığıyla sahip oldukları olmuştur. "Günümüzde iletişimden bu denli çok söz edilmesinin bir başka nedeni de bilişim ve iletişim tekniklerinin yaygınlığıdır. Günlük evrenimiz artık uydular, bilgisayarlar, yeni televizyon kanalları, cep telefonları, internet ve başka "bilgi otoyollarıyla" sarılmıştır" (Yücel ve Bourse, 2012: 14). Bu "bilgi otoyolları"nda bireylerin kendi benliklerini kaybetmemesi, zararlı sonuçlardan en az şekilde etkilenebilmesi önem arz etmektedir.

MEDYANIN BİR KOLU OLARAK SOSYAL MEDYA

Sosyal medya birçok tanım ve kavrama da kaynaklık etmiştir. Polat'a göre sosyal medya, haber, içerik ve bilgiyi paylaşma, okuma ve keşfetme alışkanlıklarının değişmesidir (Polat, 2016: 21). "Sosyal medya terimi, Web 2.0'in teknolojik ve ideolojik temelleri üzerinde inşa edilen ve kullanıcı merkezli içerik üretimi ve değişimine olanak tanıyan internet tabanlı uygulamaları ifade etmektedir" (Kaplan ve Haenlein, akt. Kasap, 2014: 125). Sayımer'e göre "Sosyal medya, kullanıcılara enformasyon, düşünce, ilgi ve bilgi paylaşım imkanını yaratarak karşılıklı etkileşim yaratan çevrimiçi araçlar ve web

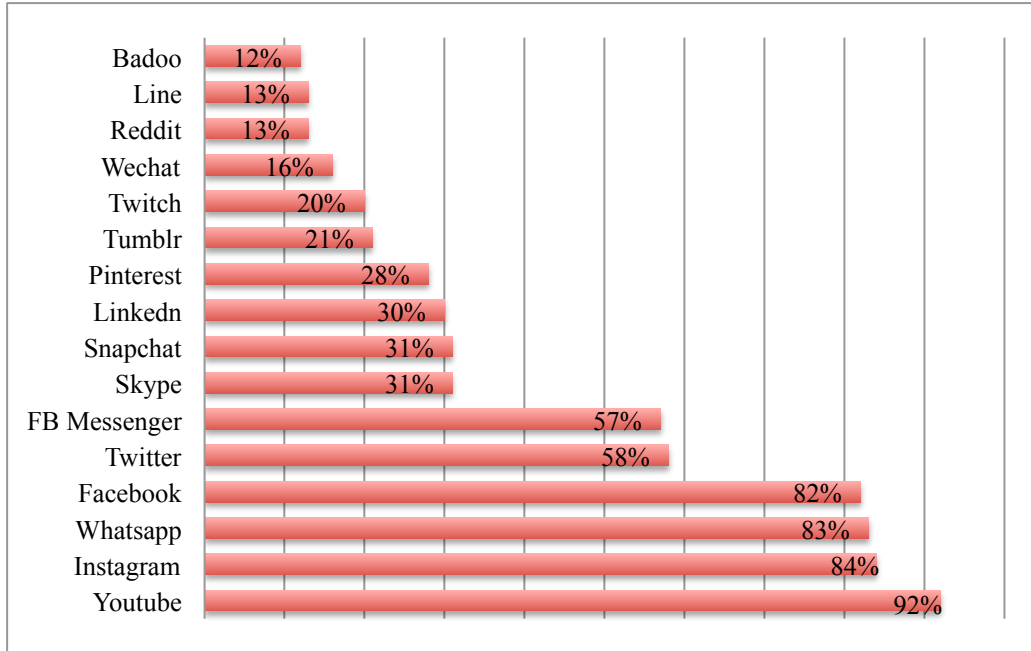
Submit Date: 10.07.2019, Acceptance Date: 14.11.2019, DOI NO: 10.7456/11001100/005

47

Research Article - This article was checked by Turnitin

Copyright © The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication

siteleri için ortak kullanılan bir terimdir" (Sayımer, akt. Özdemir vd. 2014: 59). Lutrell'a göre "Sosyal medya ilişki kurarken ve geliştirirken, çevrim içi olarak kolaylıkla fotoğraf, video, ses dosyası ve içerik alışverişi yapılmasına izin verilen bir konuşma ortamını temsil eder" (Lutrell, 2015: 90). Kennedy'e göre ise "Sosyal medya internet üzerinden kullanıcılara profillerini oluşturma ve içeriği paylaşma ve geliştirme şansı veren erişilebilir platformlara atıfta bulunur" (Kennedy, 2015: 11). Sosyal medya bilindiği gibi sadece Twitter, Instagram, Facebook gibi sosyal paylaşım platformlarıyla sınırlı kalmamaktadır, kişilerin paylaşım yaptıkları blogları, grup mesajlarının bulunduğu forumlar, bilgi sahibi olmayı sağlayan wikiler de sosyal medyanın bir kolunu oluşturmaktadır. "Sosyal ağ siteleri; bireylerin (1) sınırları çizilmiş bir sistem içinde kamusal yarı kamusal bir profil oluşturmalarını; (2) bir bağlantıya sahip oldukları bütün kullanıcıların bir listesini oluşturmalarını; (3) kendilerinin ve sistem içinde başkalarının yarattığı bağlantı listelerini görmelerini ve incelemelerini mümkün kılan web'e dayalı hizmetlerdir" (Castells, 2016, 12). Sosyal medyanın çok yönlü oluşu ve ileri düzey teknolojilerle donanmış olması onun insanların çok daha fazla yaşamları içine girmesini sağlamıştır. Bugün hemen hemen herkes sosyal medya hesaplarından en az birine sahip ve bu ortama uzun saatler boyunca katılır durumdadır. 2019 yılında We Are Social sitesinin yapmış olduğu araştırmada Türkiye'deki en çok kullanılan sosyal medya platformlarını şu şekilde açıklamıştır;

Grafik 1: Wearesocial Sitesinin Türkiye Verileri

(Kaynak: <https://dijilopedi.com/2019-turkiye-internet-kullanim-ve-sosyal-medya-istatistikleri/> E.T
20.05.2019)

Tablo incelendiğinde Türkiye'de sosyal medya kullanıcıların neredeyse tamamının Youtube'u kullandığı görülmektedir. Bunun ardından Instagram ve Whatsapp gelmektedir. Genel itibariyle tabloda bulunan tüm web siteleri başlangıçta kullanıcılarına bir profil oluşturmalarını istemektedir.

Sosyal medya platformları ilk kez giriş yapacak kullanıcılarına kendilerini tanıtmalarına olanak sağlayan bir profil yapılandırılmalarını istemektedir. Bunun için cep telefonu/e-posta, e-mail adresi, ad soyad gibi bilgileri isteyen sosyal medya platformları kullanıcıların temel düzeyde profillerinin ardından cinsiyet, mezun olduğu okullar, ilgi alanları, yaşadığı yer, memleket gibi bilgilerini de istemektedir. Bunun yanı sıra arkadaşlarının kişiyi tanınması ve sosyal çevresini genişletmesi amacıyla kişiye profil fotoğrafı koymasına da önerilmektedir. Bu şekilde bir hesabı açan kişi sonrasında gelen yönlendirmelerle aslında bütünüyle yaşamını, çevresini hatta kimi zaman geçmişini de ortaya koymaktadır. Chayko'ya göre "İnsanlar derinden teknolojik sistemlere gömülü oldukları için, onlar ve

Submit Date: 10.07.2019, Acceptance Date: 14.11.2019, DOI NO: 10.7456/11001100/005

48

Research Article - This article was checked by Turnitin

Copyright © The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication

sosyal hayatları, internet ve dijital medya kullanımından sınırsız sayıda öngörülemez yollarla etkilenebilirler" (Chayko, 2018: 12). Bu etkilerden korunmak, sosyal medyayı bilinçli bir medya okuryazarı şeklinde kullanmak için çeşitli eğitimlerin verilmesi gerekli bir durum haline gelmiştir. "Profesyonel ve sosyal hayat, sosyal ağlar aracılığıyla gittikçe daha fazla rapor edilir, araştırılır, paylaşılır ve öğrenilir olmaya başlamıştır" (Vural ve Bat, 2010: 3357). Sosyal medyanın bireyleri bu denli kendine bağlanmasının ardındaki nedenler incelenmeden önce sosyal medyanın özelliklerine göz atmak gerekmektedir. Anonim olma, zamansızlık ve mekansızlık, hipermetinsellik, içeriğe istenilen şekilde müdahale edebilme, sanal kimlikle olduğundan farklı görünebilme ihtimali sosyal medyanın kişileri kendilerine çeken özellikleri arasında yer almaktadır. Bireyler kendilerini istedikleri şekilde gösterebilir ve yine istedikleri kişilerle konuşabilir duruma gelmiştir. McLuhan'ın küresel köy tanımı bu ağlar aracılığıyla yaşanabilir hale gelmiş, ülkeler arasındaki kilometrelerce uzunluk yerini birkaç saniyelik internet bağlantısına bırakmıştır. Bireylerin kendilerine sunulan bu "hoş" ve içlerini istedikleri şekilde dolduracakları dünyaları onlara farklı bir kapı aralamıştır. Gündelik hayatta seçme şansının olmadığı fiziksel özelliklerini sahte bir fotoğraf kullanarak dindiren, normalde konuşamayacakları insanlara özel mesaj atarak kendilerinin sosyalleştiği yanılışına kapılan, gönderilerine gelen beğenilerle kendilerinin güzel ya da çirkin olduğunu düşünen bir birey meydana gelmiştir. Geline bu noktada sosyal medyanın bağlayıcılığı daha da artmıştır. Bireyler kendilerini iyi hissettiren şeylere arka planını düşünmeden gerçek kimliklerini açmış ve sanal kimliklerini ikincil bir benlik olarak sürdürmeye başlamışlardır. Neil Postman, "Her teknoloji bir sıkıntı ve bir kutsamadır" demiştir (Postman 1993: 5). Şüphesiz ki bireylere hoş vakit geçiren, onlara gerçek dünyada elde edemeyeceklerini elde ettiğini düşündürten bu teknoloji de görünenin arkasında birçok tehlike barındırmaktadır. Bu tehlikelerden en önemlisi kişilerin sosyal medya hesaplarında güvenerek paylaştığı verilerin üçüncü derece yazılımlarla başka kişilerin, kurumların eline geçirilmesi ve istenilen şekilde yönlendirilmesidir.

YENİ BİR SÖMÜRGEÇİLİK TÜRÜ OLARAK VERİ SÖMÜRGEÇİLİĞİ

Data, İngilizce ve Latince anlamı olan Datum kelimesinin karşılığıdır. Türkçede "veri" olarak kullanılan bu kelime bireylerin, olayların, durumların hakkında yorum yapmaya imkan veren ham bilgi anlamında kullanılmaktadır. Bireyler internet üzerinden paylaştıkları her bilgiyle, fotoğrafla, yorumla kendilerine ait bir veri oluşturmakta ve bunlar da internet veri tabanları içerisinde saklanmaktadır. Özellikle sosyal medyada çok fazla aktif olan bireylerin sürekli olarak paylaşım içinde olmaları bu durumun incelenmesinin ciddiyetini artırmaktadır. İnternette var olan sayısız bilginin geniş bir alanda toplanmasıyla büyük veri denilen bir kavram da ortaya çıkmıştır. "Google Trend Analizi'ne göre büyük veri dünyada 2005 yılı itibarıyla telaffuz edilmeye başlamış ve 2018 yılına değin artan bir eğilimle konuşulmaya devam etmiştir" (Sütçü & Aytekin, 2019: 156). İlk sosyal ağ sitelerinden biri olan Facebook'un da 2004 yılında kurulmasının verinin tartışılması ve konuya ilişkin yeni kavramların ortaya çıkması konusunda bir dayanak olduğu düşünülebilir. İnternet tarihi boyunca ilk kez bu denli büyük bir veri ağının bir platformun içerisinde bulunması verilerin araştırılmasını mümkün kılmıştır. "Büyük veri genel olarak, gelişen ve yaygınlaşan internet ve uzantılı teknolojilerle birlikte, bilgisayarlar, akıllı mobil cihazlar gibi yeni iletişim teknolojileri üzerinden; özellikle Facebook, Twitter, Instagram, Youtube gibi sosyal medya platformları aracılığıyla üretici ve tüketici konumunda olan kullanıcılar tarafından üretilen verilerden oluşmaktadır" (Narin vd.'den akt. Ergen, 2018: 57). Couldry ve Powell'a göre büyük veri dijital öncesi sosyal aktörlerin ortaya çıkardığı uzamlardan farklı olarak çoğul aksiyonların uzamıdır (Couldry ve Powell, 2014: 2). Saka ve Sayan'a göre ise büyük veri genellikle teknolojik bir takım aygıt ya da yazılımlarla analiz edilebilen, bilinçli ya da bilinçsiz üretilen dijital bilgi kaynakları olarak tanımlanabilir (Saka & Sayan, 2016: 89). İnternet ortamında bireyin yaptığı her etkileşim büyük veriyi oluşturmakta ve toplanan bu veriler bireylerin analizi, çözümlenmesi, bireye özgü strateji geliştirilmesi ve bireylerin yönlendirilmesi başta olmak üzere birçok konuda katkı sağlamaktadır. Bu denli kompleks bilgiler bütünü bireylerin tüm hayatını etkilemekte ve yönlendirmektedir.

"Henry Jenkins'e göre, sosyal medya / web 2.0'in ana özelliği yayılabilir medya olmalarıdır, tüketiciler içeriğin yayılmasında etkin rol almaktadır" (Jenkins, Li v.d'den akt. Fuchs, 2014: 77) Bu kapsamda bakacak olduğunda sosyal medyada kullanıcı üretiminin önem kazandığını ve

kullanıcıların kendilerinin içerisinde buldukları verileri yine kendi rızalarıyla paylaştıkları görülmektedir. Bu yeni oluşan dünyada kullanıcı içeriği belirler. Bu çerçevede Creamer, Web 2.0'da içerik kraldır olgusunun Web 3.0 ile yerini başkalarının içeriği kraldır anlayışına bıraktığını ifade etmiştir (Creamer, 2008). "*Bireyler gündelik yaşamları içinde sürekli olarak dijital izler bırakmakta, veri üretmektedirler. Hastane randevusu alınması, bir gönderinin beğenilmesi, bir fotoğraf çekip sosyal ağlara yüklenmesi, hatta herhangi bir web sitesinde hiçbir şey yapmadan zaman geçirmek bile veri üretimine sebep olmaktadır. Bu faaliyetler sonucunda üretilen verinin işlenmesiyle de soyut veya somut değerler yaratılmaktadır*" (Kuş, 2016: 117). Oluşan bu değerlerin belirli bir amaç için kullanımı veri sömürgeciliğinin temelinde var olan nokta olarak görülmektedir. Veri sömürgeciliğinde birey kimi zaman farkında olmadan paylaştığı verilerinin işlenip analiz edilmesiyle birlikte bir nesne konumuna gelmektedir. Bireylerin tüketici bilgilerinin, satın alma becerilerinin, mesajlaşma biçimlerinin, etkileşim gösterdiği konuların, üye olduğu grupların ve daha birçok yöntemin ölçülmesi ve veri tabanlarında depolanmasıyla birlikte dijital bilgi kaynakları oluşturulmaktadır.

Türkçe sözlükte "Genellikle bir devletin başka ulusları, devletleri, toplulukları, siyasal ve ekonomik egemenliği altına alarak yayılması veya yayılmayı istemesi" olarak tanımlanan sömürgecilik, veri ile birleşince daha farklı bir tanımlamaya ihtiyaç duymaktadır. Veri sömürgeciliğinde esas olan bireylerin verilerinin gasp edilme durumudur. İnternet üzerinde girilen her bilgi, yapılan her arama bir veri tabanına kaydedilmektedir. Büyük veri olarak da adlandırılan bu durum sayısız veriyi içine almakta ve bireylerin bu sayısız veriler arasında kaybolmaması amacıyla onların kolaylığını sağlayacak, işlerini hızlı bir şekilde yapmasını sağlayacak verileri sunmaktadır. Bireyler sosyalleşmek, yeni kişiler tanımak, ilgi alanlarını genişletmek amacıyla paylaşım yaparlarken bu verilerin başka kişilerle paylaşılma durumu sömürgeciliğin ilk aşamasını oluşturmaktadır. Bu türde bireylerin paylaşımları alınarak gerektiği durumlarda üçüncü kişilerle paylaşılmaktadır. Sosyal medyanın bireyler üzerindeki birleştirici gücünün kaynağını tek bir olaya ya da olguya da indirgememek gerekmektedir. İnternette bir ürün aratıldığında bundan sonra girilen sitelerde bir şekilde o ürünün reklamının çıkması, telefon rehberindeki bir ismin sosyal medyada "tanıyor olabileceğimiz bir kişi" olarak önerilmesi, atılan tweetlere, beğenilen gönderilere benzer nitelikte paylaşımlarla karşılaşılması rastgelen bir şey, bir tesadüf değildir. Bunlar, bireylerin internetteki etkinlikleriyle ve internet ağlarında yer alan verilerle bir araya gelerek ortaya çıkmaktadır. İnternet veri tabanının içinde yer alan ve "cookie" denilen çerezler sayesinde bireylerin okudukları haberlerden, aldıkları ürüne kadar her şeyleri saklanmaktadır. Özellikle sosyal medyayla artış gösteren "teşhir" etmeyle birlikte bireylerin özel hayatlarını sosyal ağlar üzerinden anında paylaşma isteği içine girmeleri, kullanıcı bilgilerinin daha kolay bir şekilde elde edilmesini sağlamıştır.

Her ne kadar veri sömürgeciliği ile ilgili olarak belirli bir tanım olmasa da veri sömürgeciliğinin bireylerin paylaştıkları üzerinden onların gerçek hayattaki bilgilerini almaya yaradığı, kişilerin bilgilerinin kimi zaman haber verilmeden üçüncü kişilerle paylaşıldığı söylenebilir. Kişisel verilerin doğal bir kaynak olarak görülmesi bu verilerin elde edilmesi için de ilk koşulu oluşturmaktadır. "*Veri sömürgeciliğinde sosyal nitelik sektörü olarak adlandırılabilir başlıca aktörler kar elde etmek için, günlük sosyal eylemleri yakalama ve bunları ölçülebilir veriye dönüştürmektedirler. Sosyal nitelik sektörleri büyük ve küçük donanımları, donanım üreticilerini, sosyal medya platformu geliştiricilerini, veri analiz firmalarını içerir*" (Couldry ve Mejias, 2018: 7).

Veriler bizlerden otomatik olarak alınmamakta, kimi zaman geriye dönük olan sosyal ilişkilerimizde buna onayın kişiler tarafından verildiği görülmektedir. Kimi zaman da bu veriler arkadaş olunan kişilerin etkinlikleri sebebiyle de bireyleri etkilemektedir. Bunun sebebi kimi uygulamaların sadece indiren kişiyi değil o kişinin de arkadaşlarını hedef almasından kaynaklanmaktadır. Dijital ayak izleri takip edilen bireyler kimi zaman propaganda nesnesi olmakta, kimi zaman satın alma davranışları etkilenmekte kimi zaman da kendilerini daha önce hiç düşünmedikleri şeyleri yaparken bulmaktadırlar.

VERİ SÖMÜRGEÇİLİĞİ ÖRNEĞİ OLARAK FACEBOOK PLATFORMUNUN İNCELENMESİ

"Facebook, özellikle gençler tarafından yeni insanlarla tanışmak ve iletişim kurmak amacı ile kullanılan, gençlerin kendilerini kolaylıkla ifade edebildikleri çevrimiçi bir sosyal paylaşım yazılımı uygulamasıdır" (Ellison vd. 2006: 1). 2004 yılında 19 yaşındaki Mark Zuckerberg tarafından Amerika Cambridge'de kurulmuştur. Kurucusu aynı zamanda daha sonrasında Instagram ve WhatsApp'ı da satın almıştır. İlk çıktığı yıllarda kurucusunun da üniversite öğrencisi olmasından kaynaklı olarak daha çok üniversite öğrencilerinin kendi aralarında konuşmasına, arkadaşlık etmesine yardımcı olacak bir platform olacağı düşünülse de sonrasında küresel bir etkiyle ortaya çıkmıştır. Öyle ki Facebook ismi, Amerikan üniversitelerinde öğretim üyesi ve öğrencilerin birbirlerini tanımak için isimlerinin yer aldığı "paper facebook" uygulamasından alınmıştır. "Zuckerberg'e göre Facebook'un kurulma fikri, Harvard'ta kendi evleri içinde kalan insanların sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere ortaya çıktı" (Moyle'den akt. Ellison v.d, 2006: 1). Kullanıcılar bu ortamda düşüncelerini paylaşabilir, kendi arkadaşlarını, çekildikleri fotoğrafları, gittikleri gezileri, ilgi alanları, demografik bilgilerini sergileyebilir. Kullanıcıların paylaştıkları içeriğin yanında o içeriklerin paylaşım sınırlaması da bulunmaktadır. Geneli itibariyle herkese açık, sadece arkadaşlar, sadece ben şeklinde bir gizlilik uygulaması sunan Facebook kimi zamanlarda da gönderilerini belirli kişilere gizleme yetkisini de üyelerine vermektedir. "En yaygın sosyal paylaşım sitesi olan Facebook, sanal-küresel ağ toplumunun en belirgin temsilcisi olarak kabul edilmektedir. İletişimin giderek sanal ortama taşınmasıyla birlikte, teknoloji ile donatılmış modern bireyin gündelik yaşamının en önemli parçası haline gelen Facebook, sosyal hayatın şekillenmesinde de etkin rol oynamaktadır. Facebook'ta paylaşılan video ve resimler, yorumlar, bağlantılar ve sosyal gruplanmalar, giderek bireyin gündelik yaşamında da belirleyici olmakta, gerçek yaşamdaki paylaşımların konusu haline gelmektedir"(Özsoy 2012: 1136). Sosyal ağlar Facebook ile başlayarak zaman içinde anlık haber vermeye imkan sağlayan Twitter, konum bildirmeye yarayan Foursquare, fotoğraf paylaşımına yarayan Instagram, birkaç saniyelik görüntü paylaşmaya imkan tanıyan Snapchat gibi uygulamalarla da çeşitlilik göstermiştir.

"Fuchs'a göre "Teknoloji, Facebook'ta ve harici sitelerdeki (çevrimiçi satın almalar gibi) kullanıcı etkinlikleri hakkında veri toplar ve sonuçları, kullanıcıların Facebook arkadaşlarına gönderilen bir bültende öyküler olarak raporlar" (Fuchs, 2010: 32). Facebook ilk çıktığı zamanlarda uzun bir süre boyunca her yaştan birey tarafından aktif olarak kullanılsa da zaman içinde farklı uygulamaların ortaya çıkışı bu uygulamayı kullanan kişi sayısında da değişiklik göstermiştir. Buna rağmen bugün Facebook halen çok kullanılan uygulamalar arasında yerini almaktadır. Zaman içinde gelen güncellemelerle birlikte üyelerine görüntülü konuşma, sesli konuşma, mesajlaşma, karşılıklı oyun oynama gibi imkanları da kullanıcılarına sunan Facebook yaptığı her gelişmeyle birlikte daha fazla kullanıcıyı bünyesine daha da çok bağlayan bir tutum sergilemiştir. Bir sosyal medya platformundan beklenen birçok şeyi kendi bünyesi içine katmayı hedefleyen Facebook bu bağlamda kendi uygulamalarını ve ara yüzünü sıklıkla değiştirmiştir.

Görsel 1: Facebook Kullanımının Araçlara Göre Dağılımı

(Kaynak: <https://dijilopedi.com/2019-turkiye-internet-kullanim-ve-sosyal-medya-istatistikleri/> E.T 23.05.2019)

Submit Date: 10.07.2019, Acceptance Date: 14.11.2019, DOI NO: 10.7456/11001100/005

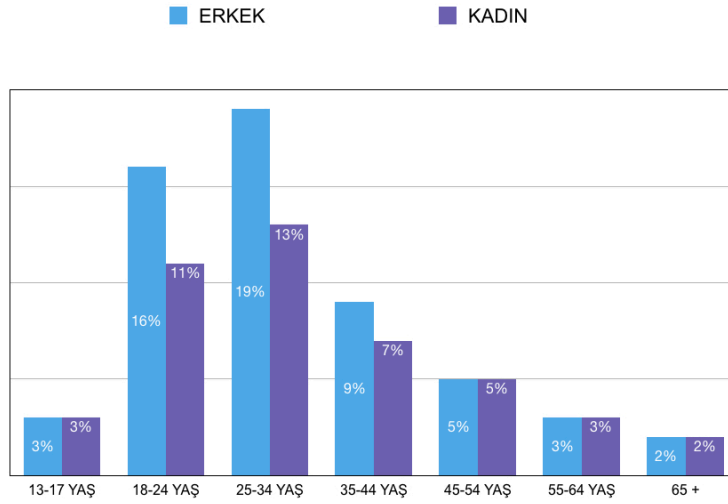
51

Research Article - This article was checked by Turnitin

Copyright © The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication

Gelen güncellemelerle birlikte üyelerine görüntülü konuşma, sesli konuşma, mesajlaşma, karşılıklı oyun oynama gibi imkanları da kullanıcılarına sunan Facebook yaptığı her gelişmeyle birlikte daha fazla kullanıcıyı bünyesine daha da çok bağlayan bir tutum sergilemiştir. Bir sosyal medya platformundan beklenen birçok şeyi kendi bünyesi içine katmayı hedefleyen Facebook bu bağlamda kendi uygulamalarını ve ara yüzünü sıklıkla değiştirmiştir.

Ocak 2019'da WeAreSocial sitesinden yapılan bir araştırmaya göre Facebook kullanıcılarının %96'sı telefon ve tabletlerinden, %25'i bilgisayarlarından, %1.2'si telefonlarından, %16'sı sadece tabletlerinden uygulamaya girmektedirler. Buna göre bakacak olunduğunda en çok dağılımın akıllı telefonlar ve tabletler içinde olduğu görülmektedir. Her an ulaşılabilir olan cihazlar üzerinde uygulamanın kullanılabilir olması uygulamanın tercih edilebilirliğini de artıran bir başka neden olabilmektedir. Facebook'a girmek için bilgisayarlarını çıkartıp açmak yerine her an her yerde cep telefonu ile girilme imkanının olması kullanıcılara da büyük oranda bir kolaylık sağlamıştır. Bu bağlamda Facebook'a giren kullanıcıların yaş ve cinsiyeti ise aşağıda gösterilmektedir;

Grafik 2: Facebook Kullanıcı Profili

(Kaynak: <https://dijilopedi.com/2019-turkiye-internet-kullanim-ve-sosyal-medya-istatistikleri/> E.T. 27.05.2019)

Tabloya göre Facebook'u kullanan kişiler arasında en çok erkekler artış göstermektedir. Bununla beraber uygulamayı en çok 18-34 yaş arasındaki kişiler kullanmaktadır. Uygulamayı en az kullanan yaş grubu ise 65 yaş ve üzeridir. Uygulama, hemen hemen her yaşın cinsiyetleri arasında eşit seyretmiş ancak 18-34 yaş aralığında bu durum açılmıştır. Buna göre genç ve orta yaş grubunda en çok erkekler Facebook'u kullanırken yaşın ilerlemesiyle birlikte bu oran düşmeye başlamış ve kadın kullanıcı sayılarıyla eşitlenir duruma gelmiştir.

FACEBOOK PLATFORMU ÜZERİNDEN VERİ SÖMÜRGEÇİLİĞİ YANSIMALARI

Büyük veri denilen olgunun nasıl formülize edilerek bireylerin önüne konduğu incelenmesi gereken bir konudur. Büyük bir bilgi havuzu oluşturan veriler, dijital dünyanın sağladığı avantajları kullanarak çeşitli yöntemlerle alınması istenen mesajı bireylere iletmektedir. "*Çoğu insan, Google'a girdiğinde yaptığı aramaların, akıllı telefonundaki coğrafi hareket konumlarının veya Facebook'taki bir arkadaşının resmine yapılan yorumların dijital bir ayak izi oluşturarak büyük verinin oluşmasını*

sağladığını bilmektedir. Ancak bu verilerin, veri madencileri tarafından nasıl toplandığını, veri depolarında nasıl muhafaza edildiğini ve veri simsarlarına nasıl satıldığı konusunda bir fikre sahip değildir" (Zwitter'dan akt. Ergen, 2018: 55). Bu bilince sahip olabilmenin yolu etkin bir medya okuryazarı olmaktan geçmektedir. Ancak kimi zaman bu veriler kullanıcılardan o kadar doğal bir ortam içerisinde alınmaktadır ki kullanıcı bir sömürü içinde olduğunu anlamadan o uygulamayı kullanmaya devam etmektedir. Öyle ki kimi zaman bu durum kullanıcının hoşuna gitmekte, kendi hayatını kolaylaştıran bir durum olarak görmektedir.

Facebook, esasen bakıldığında sahip olduğu kullanıcıların çoğunun nerede kiminle yaşadığından geçmişte neler yaptığına kadar birçok veriye ulaşabilir durumdadır. Bununla birlikte içerisinde mesajlaşma sistemini de bulunduran Facebook, kullanıcılarına kendileri kadar yakın olmayı başarabilmiştir. Bireyler gittikleri yerleri, buldukları arkadaşlarını, mezun oldukları okulları, siyasi görüşlerini, özel hayatlarını paylaştıkça verilerinin ele geçirilmesi bir o kadar kolay olmakla birlikte her paylaşımın daha çok veriyi sisteme kazandırmaktadır. "Facebook da bireylerin giriş yaptıklarında haber akışlarında gördükleri gönderileri çeşitli parametrelerden yararlanarak sıralamaktadır. EdgeRank isimli bu algoritma bunlardan en bilinenidir. EdgeRank Facebook'a kayıtlı kişilere siteye giriş yaptığında haber kaynağında kişiselleştirilmiş içerikler gösterilmesini sağlayan bir algoritmadır. Facebook için üyelerin gönderileriyle etkileşime girdiği her nokta Edge olarak nitelendirilir. Bu algoritmada, $\sum ue we de$ şeklinde bir formül kullanılmakta olup ue kullanıcılar arasındaki etkileşime işaret eder, birbirlerine sık sık mesaj yollayıp haber kaynaklarını kontrol eden kişiler bunu yapmayanlara göre birbirleri için daha fazla önem arz eder. we içeriğin ağırlığıdır, içeriğe yapılan yorum, like, etiketleme, paylaşma vb. içeriğe çeşitli oranlarda ağırlık kazandırır. Bu süreçlerin hepsinin çarpılmasıyla elde edilen EdgaRank puanı ne kadar fazlaysa gönderinin bireylerin haber kaynağında gözükme oranı o denli yüksektir" (Kuş, 2016: 118). Var olan tek parametrenin EdgeRank olmaması ve neredeyse her işlemimizin bir parametreye dahil edilmesi verilerin oldukça sistemli bir şekilde organize edildiğini gösterir niteliktedir. Facebook'ta veri sömürgeciliğine yönelik en bilinen iki örnek bulunmaktadır. Bunlardan biri 2012 yılında Barack Obama'nın seçim kampanyası üzerine yaptığı çalışma iken bir diğeri ve en çok ses getireni ise Cambridge Analytica skandalıdır. Bununla birlikte son günlerde Türkiye'de de Facebook'ta veri ihlaline dair yeni bir dava da açılmıştır.

2012 yılında ABD'de başkanlık seçimleri sırasında sosyal medyanın etkin kullanımı dikkat çekmiştir. Bu doğrultuda Barack Obama, verdiği sponsorluklarla birlikte birçok kişinin sosyal medya hesabında aktif rol almıştır. Kişiler attıkları tweetlerin, haber akışlarının arasında sürekli çıkan Obama, kısa sürede tepki toplamıştır.

Görsel 2: Barack Obama Seçim Kampanyası Çalışması

Amerikan futbolunun oynandığı ekranlarda bile Obama'nın çıkması her ne kadar propaganda taktiği gibi görülse de altında kişilerin verilerini ele alan sistemler yatmaktadır. Bakıldığında en çok seyredilen spor türü Amerikan futboludur ve Obama'nın bu ekranda seçmenleriyle buluşması planlanarak yapılmış bir aktivitedir. Öyle ki Obama'nın 2012 seçimleri üzerine şu şekilde bir başlık geliştirilmiştir: "Beğeni butonu çağında siyasal iletişim" (Gerodimos ve Justinussen, 2014: 12). Daha çok ailesiyle özel hayatındaki anları burada paylaşan Obama, genel olarak paylaşımlarında "biz" vurgusu yapmıştır. Bunu arkadaşlarıyla paylaş, arkadaşlarına anlatmaya ne dersin şeklinde paylaşımlarla Obama kendi seçim kampanyasını daha çok kitleye yaymak istemiştir. Rakibi 600 bin kitleye Facebook üzerinden ulaşmışken Obama 2 milyon kişiye ulaşmıştır. Obama seçim kampanyasında sosyal medyadan elde ettiği veriler doğrultusunda seçim davranışlarında bir yön belirlemiştir. Sürekli olarak "biz" vurgusu yapan ve paylaşım isteyen Obama seçmenlere Twitter, Youtube gibi araçlardan da seslenmiştir. Burada her ne kadar direkt olarak veri sömürgeciliği örneği bulunmasa da Obama yaptığı bu çalışmalarla birlikte kişilerin hesaplarında onların izinleri olmadan yer almış, özel hayatlarının her anında karşlarına çıkmıştır. Kişiye özel olarak adlandırılan bu mecralarda sürekli olarak aynı kişinin propagandasıyla karşılaşmak birçok şikayeti de beraberinde getirmiştir.

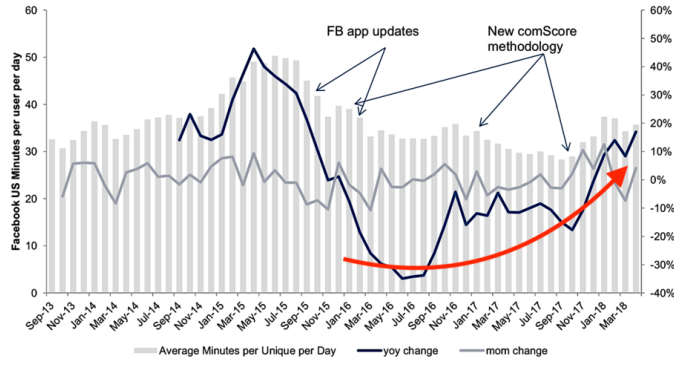
Veri sömürgeciliğinin bilinen anlamda en somut örneği ise Cambridge Analytica skandalı ile ortaya çıkmıştır. Olayın aslı Nisan 2018'de Facebook üzerinde "This Is Your Digital Life" uygulamasının yaptıklarının ortaya çıkışıyla başlamaktadır. 2014 yılında Cambridge Üniversitesi'nde araştırmacı olan Aleksandr Kogan Facebook üzerinden kullanıcılara ulaşan "This Is Your Digital Life" uygulamasını oluşturmuştur. "*Kogan, söz konusu anket uygulaması için Amazon'un Mechanical Turk (MTurk) projesini kullanmış ve bu proje aracılığıyla ankete katılan MTurk kullanıcılarına 1'er dolar ödeme yapmıştır*" (Budak, 2018). Bu uygulamayla birlikte uygulamayı indiren kişilerin ve bu kişilerin arkadaşlarının verileri toplanmaya başlamıştır. Uygulamanın 270 bin kişi tarafından indirildiği ve bu kişilerin de 100 ila 200 civarı arkadaşı olduğu düşünüldüğünde uygulamanın çok geniş bir alana etki ettiği görülmektedir. Öyle ki 270 bin kişinin katıldığı bu test toplamda 50 milyon kişinin verilerini çalmış ve bunun da temelinde bireylerin internet ortamında gerçek kimliklerini birebir yaşamaları sebep olmuştur. Araştırmacı, bu uygulama ile birlikte aldığı verileri Cambridge Analytica'ya satarak o dönemde Amerika'da olan seçmenlerin davranışlarını etkileyecek verileri çıkartmaya başlamıştır. Bu sayede şirketin elde ettiği veriler seçmenlerin karşlarına onlara özel olarak hazırlanan siyasal mesajların çıkmasını sağlamıştır. Her birey kendi dünya görüşü çerçevesinde hazırlanan bir kampanyanın içerisine dahil olmuştur. Bu olayın sonucunda birçok yola doğru ayırım yaşanmıştır. Cambridge Analytica'nın bir veri analiz etme şirketinden çok bir veri toplama ve bunları kamufle etme şirketi olarak anlaşılmasına yol açmıştır.

Bu olayın ortaya çıkmasının ardından Facebook'tan tüm verileri silmesini istediklerine dair bir açıklama gelmiş de olsa o süreç içinde milyonlarca insanın verisi elde edilmiştir. Cambridge Analytica'nın gizli kamerayla çekilmiş görüntülerine bakıldığında bunun ilk olmadığı, daha önce Kenya'da da buna benzer bir şekilde seçmenleri etkilediklerini söylemişlerdir. Videoda yetkili kişiler seçim kampanyalarının duygularla yönlendirildiğini ve onların da görevinin bu duygu dolu ortama bir giriş yapmak olduğunu söylemişlerdir. Seçmenlerin inanması için kulağa güzel gelmeyen şeyleri de yaptıklarını itiraf eden yetkililer, bireylerin kendi özgürlüklerini ve gizliliklerini hiçe saydıklarını da bu yolla aktarmış olmuşlardır. Olayın ardından ABD Senatosu Adalet Komitesi ve Ticaret, Bilim, Ulaşım Komitesinin ortak düzenlediği "Facebook, Sosyal Medya Gizliliği ve Veri Kullanımı ve Suistimali" oturumu yapılmıştır. Facebook'un kurucusu Mark Zuckerberg senatoda 44 senatör karşısına çıkmıştır. Zuckerberg burada şirketin veri korumak için yeterince çaba sarf etmediğini dile getirmiştir. Özellikle senatonun "Dün gece hangi otelde kaldığını bizimle paylaşır mısın" ve "En son kiminle mesajlaştığını söyler misin" şeklindeki sorularına Zuckerberg'in cevap vermek istememesi üzerine senatonun her şeyin bu kadar basit olduğunu anlatması birey gizliliğine dair en önemli noktayı oluşturmaktadır.

Facebook bu olayla birlikte en büyük krizini de yaşamıştır. Twitter üzerinden hashtaglerle başlatılan #deletefacebook kampanyasıyla birlikte kullanıcıların Facebook profillerini silmeleri üzerine

yoğunlaşmıştır. Bu denli popüler olan ve bireylerin veri güvenliğini tehlikeye atan bir konu üzerinde sosyal anlamda birleşerek protesto edilmesi beklenirken bu olaylar Facebook'a hiçbir şekilde zarar vermemiştir. "Goldman Sachs'ın müşterileriyle paylaştığı raporda ComScore verilerine göre Facebook kullanım oranı artış göstermiş, #deletefacebook kampanyası netice açısından etkin sonuçlar vermemiş ve kullanıcıların göstereceği söylenen tepki hiç bir zaman gerçekleşmemiştir. Yani Facebook silinmemiştir. Hatta ABD'de bir önceki yıla oranla Facebook'un mobil kullanıcı oranı %7 artış göstermiştir" (Budak, 2018b) Facebook ziyaretçilerinin o dönemdeki grafiğine bakıldığında

Exhibit 1: Average daily minutes per Facebook unique visitor from US mobile devices

Source: comScore

herhangi bir artış yaşanmadığı daha net bir şekilde görülmektedir. Bireyler, kendilerini etkileyen bu önemli olayın farkında olmadığı gibi ona daha da çok katılım sağlamışlardır.

Grafik 3: Facebook Kullanıcı Aktiviteleri

(Kaynak: <https://webrazzi.com/2018/05/21/cambridge-analytica-skandali-sonrasi-facebook-kullanimi-artti/>, E.T 02.06.2019)

Olayın ardından Mark Zuckerberg Facebook sayfasında olayla ilgili birkaç bilgi paylaşmıştır. Burada verileri korumak için bir sorumlulukları olduğunu ne olduğunu anlamaya ve bir daha aynı olayın benzerinin yaşanmamasından emin olmaya çalıştıklarından bahsetmiştir. Zuckerberg, olayların daha iyi anlaşılması amacıyla bir zaman akışını da kendi sayfası üzerinden paylaşmıştır. Bir başka örnek de Türkiye'den son günlerde gelmiştir. Kişisel Verileri Koruma Kurulu, meydana gelen bir hata sebebiyle milyonlarca kişinin veri güvenliğinin tehlikeye girdiği ve ihlal edildiği gerekçesiyle Facebook'a dava açmıştır. 13-25 Eylül 2018 tarihleri arasında gerçekleşen bu durum üçüncü derece kişilerle kullanıcıların verilerinin açılmasına olanak tanımıştır. Olay günümüzde halen yargı sürecinde olmakla birlikte var olan bir veri açığı birçok kişi tarafından ele alınmıştır.

Facebook, üç örnek üzerinden de görüldüğü üzere veri sömürgeciliğine zemin hazırlayan uygulamalardan biri haline gelmiştir. Giderek artan kullanımı ve her araç üzerinden uygulamaya erişilebilir olma durumu daha çok insanın katılımını sağlamış, bu da daha çok veri anlamına gelmiştir. Dünya nüfusunun büyük bir kısmının verilerini elinde tutan bir platformun bunu yaparken büyük bir gizlilik koşulunu sağlamış olması gerekmektedir. Bunun sağlanmadığı ortamda platform üzeri açık bir konuma gelirken aynı zamanda güvenilirliğini de zedelemektedir.

SONUÇ

Veri, çağımızın en küçük ancak en kapsamlı bilgisi haline gelmiştir. Yeni teknolojik gelişmelerin bir uzantısı olarak kullanıcıların sürekli o ortam içinde yaşama arzusu verilerini oluşturmaları adına önemli bir hal almıştır. Özellikle çok sayıda kişiye erişim imkanı veren sosyal medyada bireyler aktif olarak yer almak için sürekli paylaşımlarını güncel tutma zorunluluğunu kendilerinde hissetmektedirler. Bireyler, paylaşım yaptıkları ölçüde tutunacaklarını düşünmeleriyle bir bağımlılık

da geliştirmişlerdir. Bu bağıllık ve bağımlılık içerisinde bireyler kimi zaman düşünmeden verilerini paylaşma noktasına gelmişlerdir. Büyük veri olgusuyla birlikte bireylerin internette yaptıkları paylaşımlar, gezindikleri siteler gibi pek çok bilgi kayıt altına alınmaya başlamıştır. Dijital teknolojilerin de artmasıyla birlikte büyük veri kapsadığı alanı bir hayli artırmıştır. Kişilerin mahrem sayılan özel hesaplarına reklamlar, sponsorlu içerikler, kampanyalar sokulmuş; kişiler veri gözetiminin bir nesnesi haline gelmiştir. Bu noktada çalınan bilgiler birçok amaç için kullanılabilir duruma gelmiştir.

Bu çalışmada bilinen en büyük sosyal medya platformu olan Facebook'un kişisel verilerin korunmasına dair yaptığı ihlaller örnek olaylar gösterilerek anlatılmıştır. Görülmektedir ki Facebook kullanıcılarının verilerini sahip olduğu uygulamalarla bir güvenlik açığı yaratarak paylaşımına izin vermektedir. Bu verilerin paylaşımı özel yaşamın gizliliği, kişisel verilerin kullanılması kanunu başta olmak üzere birçok etik ilkeye de ters düşmektedir. Bireyler o an içerisinde bulunmaktan zevk duydukları ve güvendikleri ortamlarda kendi kimliklerini paylaşmakta ve bunu yaparken kimi zaman bilinç dışı bir tavır sergilemektedirler.

Veri sömürgeciliği kimi zaman bir aplikasyonla, kimi zaman bir tarayıcıyla, kimi zaman da bir sosyal medya hesabıyla yapılabilmektedir. Bilgi çağında yaşamın bir gereği olarak birçok sosyal medya hesabıyla ya da internet tarayıcılarıyla karşı karşıya kalınmaktadır. İnternette çıkan ilgi alanımıza uygun reklamlar, YouTube'un beğenilerimize uygun olarak önerdiği videolar, Facebook'ta telefon rehberimize yeni kaydettiğimiz bir kişinin önerdiği arkadaşlıklar, Twitter'da yakın konumumuzda olan olayların bizlere gönderdiği bildirimler gibi örneklerle çoğaltılabilecek birçok olay günlük hayatta sıklıkla karşılaştığımız ancak ne olduğunu belki de anlayamayan bir şekilde verileri ele geçirmektedir. Bu araçlardan kaçılmayacağı bir gerçek olduğu gibi önlemimizi almak da insanların yapabileceği bir durum olarak çıkmaktadır. Filtre baloncukları içerisinde dışarı çıkmak, internette arama yaparken geçmişi sürekli olarak temizlemek, verileri paylaşırken daha bilinçli davranmak, gerektiği koşullarda okumadan onayladığımız gizlilik sözleşmelerini okumak yapılabileceklerden sadece birkaçı. Gizliliğin korunması adına bilgisayarları, akıllı telefonları kaldırıp atmak yerinde bir önlem olmayacak, asıl önlem bu işlemlere karşılık bir bilinç geliştirmek olacaktır. Bireylerin sosyal medya davranışlarını değiştirmeleri, iyi birer medya okuryazarı olmaları önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Bourse, M. ve Bourse Yücel H. (2012), *İletişim Bilimlerinin Serüveni*, İstanbul, Ayrıntı Yayınları
- Budak, B. (2018), *Bilmeniz Gerekenler: Cambridge Analytica Hikayesi, Facebook Ve Büyük Veri*, <https://webrazzi.com/2018/03/22/cambridge-analytica-hikayesi-facebook-ve-buyuk-veri/> (Erişim Tarihi: 04.05.2019)
- Castells, M. (2016), *İletişimin Gücü*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Chayko, M. (2018), *Süper Bağ(lantı)lı: İnternet, Dijital Medya & Tekno-Sosyal Hayat* (Çev: Berkan Bayındır, Deniz Yengin, Tamer Bayrak). İstanbul: Der Yayınları.
- Christian, F. (2010), *Social Networking Sites and Complex Technology Assessment*, International Journal of E-Politics, 1 (3), 19-38.
- Christian, F. (2016), *Sosyal Medya Eleştirel Bir Giriş*, Nota Bene Yayıncılık, Ankara.
- Couldry N. & Mejias U. (2018), *Data Colonialism: Rethinking Big Data's Relation to the Contemporary Subject*, 20 (4), SAGE Journals Television and New Media, 336-349
- Couldry N. & Powell A. (2014), *Big Data From The Bottom Up*, *Big Data & Society*, 1 (2), 1-5
- Creamer, M. (2008), *It's Web 3.0, and Someone Else's Content Is King*, <https://adage.com/article/digital/web-3-0-s-content-king/126364>, E.T: 01.05.2019
- Ellison, N., Steinfeld, C., and Lampe, C. (2006). *Spatially Bounded Online Social Networks And Social Capital: The Role Of Facebook*. Annual Conference of the International Communication Association (ICA), June 19-23, Dresden, Germany.
- Erdoğan, İ. & Alemdar, K., (2005), *Öteki Kuram*, Erk Yayınları, Ankara.
- Ergen, Y . (2018). *Büyük Veri, Sosyal Medya Ve Etik: Facebook Örneğinde Bir Değerlendirme*. Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi, (10), 53-64.

- Gencer, Kasap, D. (2014), *Çevrimiçi Müzakere Alanı Olarak Sosyal Medya Uygulamaları*, Sosyal Medya Devrimi. (Der.) B. Çoban, İstanbul, Su Yayınları. 117-138
- Gerodimos, R. & Justinussen, J. (2014), *Obama's 2012 Facebook Campaign: Political Communication in the Age of the Like Button*, Journal of Information Technology & Politics, (12) 3, 113-132
- Kennedy, G. (2016), *Social Media: Master Social Media Marketing - Facebook, Twitter, YouTube & Instagram*, ABD, CreateSpace Independent Publishing Platform
- Kuş, O. (2016), *Dijital Dönüşümün Kıyısında: Büyük Veri, Bilgi Keşfi ve Halkla İlişkiler*, (ed. Nilüfer Timisi), Dijital, İstanbul: Kalkedon Yayınevi, 109-126.
- Luttrell, R. (2018), *Social Media: How to Engage, Share and Connect*, London, Rowman & Littlefield Of Human Sciences, 9(2), 1132-1152, erişim tarihi: 25.09.2013
- Özdemir S. , Özdemir M. , Polat E., Aksoy R. (2014), *Sosyal Medya Kavramı ve Sosyal Medyada Yer Alan Online Reklam Uygulamalarının İncelenmesi*, Elektronik Journal of Vocational Colleges.
- Özsoy S (2012), *Kulüp Taraftarlarının Twitter Kullanımları*, International Journal
- Polat, D. (2016), *Sosyal Medya İle Başım Dertte*, İstanbul, Yediveren Yayınları
- Postman, N. (1993), *Technopoly. The Surrender Of Culture To Technology*. New York: Vintage.
- Saka E & Sayan A. (2016), *Büyük Veri Nedir? Olanaklar ve Sınırlar*, (ed. Nilüfer Timisi), Dijital, İstanbul: Kalkedon Yayınevi, 87-108.
- Sütçü C & Aytekin Ç. (2019), *Veri Bilimi*, İstanbul: Paloma Yayınevi.
- Türkoğlu, Nurçay (2010). *Toplumsal İletişim*. İstanbul: Urban.
- Üçer, N. (2016). *Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Bağlamında Gençlerin Sosyal Media Kullanımına Yönelik Niteliksel Bir Araştırma*, Global Media Journal TR Edition, 6 (12), 1-26.
- Vural B. & Bat M. (2010), *Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya*, Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma, 20 (5), 3348-3382
- Yanık, A. (2016). *Yeni Medya Nedir Ne Değildir*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9 (45), 898-910
- Yengin, D. (2017). *Yeni Medyada Boş Zamanın Dönüşümü: Tıkınmalı İzleme*, Yeni Medya Elektronik Dergisi, 7 (1), 1-14

TÜRK SİNEMASINDA NEŞELİ HAYAT FİLMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Nergiz KARADAŞ
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye
nergizkaradas@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-8910-8039>

ÖZ

Sinema sanatının içerisinde çıktığı toplumla organik bağlar içerdiği bilinmektedir. Toplumsal pratiklerden doğan ve yine toplumla buluşan sinemanın ideolojilerden bağımsız olduğunu düşünmek mümkün değildir. Bireysel ve hatta toplumsal farklılıklara rağmen günümüz insanının az sayıdaki ortak noktalarından bir tanesi neşeli-mutlu bir hayat yaşama isteğidir. Sinemanın topluma ayna tutma, toplumu etkileme ve yönlendirme noktasındaki etkililiğinden hareketle bu çalışma neşeli, mutlu bir hayata ilişkin reçetenin beyaz perde de ne şekilde sunulduğu sorunsalından yola çıkmakta ve bu amaç doğrultusunda Neşeli Hayat (Yılmaz Erdoğan/2009) adlı film ideolojik film eleştirisi yöntemi ile ele alınmaktadır. Yapılan inceleme sonucunda Türk Sinema tarihindeki birçok örneğe benzer olarak ele alınan Neşeli Hayat adlı filmde de kır-kent, geleneksel-modern çatışması içerisinde ailenin ve aile bağlarının mutlu bir hayatın temel belirleyicisi olduğu görüşü vurgulanmaktadır. Bu mesajla ilişkilendirilerek egemen ideoloji ve ataerkil yapıya ilişkin kodlar filmin içerisinde toplumsal uyulaşımına uygun bir biçimde yeniden üretilmekte, meşrulaştırılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sinema, Türk Sineması, İdeoloji, Temsil, Neşeli Hayat

A RESEARCH ON FILM OF NEŞELİ HAYAT IN TURKISH CINEMA

ABSTRACT

It is known that the art of cinema includes organic bonds with the society. It is not possible to think that cinema, which comes from social practices and meets with society, is independent of ideologies. Despite the individual and even social differences, one of the few common points of today's human being is the desire to live a joyful and happy life. Acting on the effect of cinema on the effect of mirroring, influencing and guiding the society, this study starts from the question of how the recipe for a cheerful, happy life is presented in the white screen, and the film Neşeli Hayat (Yılmaz Erdoğan / 2009) has been dealt with the ideological film critique method. As a result of the examination, the film called Neşeli Hayat, which is considered to be similar to many examples in Turkish Cinema history, emphasizes the view that family and family ties are the main determinant of a happy life in the rural-urban, traditional-modern conflict. Associated with this message, codes related to the dominant ideology and patriarchal structure are reproduced and legitimized in accordance with social conventions within the film.

Keywords: Cinema, Turkish Cinema, Ideology, Representation, Neşeli Hayat

GİRİŞ

Kitle iletişim araçları, tarihsel gelişimi içerisinde geniş kitlelere ulaşabilme özellikleri sayesinde sıklıkla toplumsal yansımalar içeren ürünleri toplumla buluşturmışlardır. Bu süreçte de toplumsal yapının belirlenmesinde, kuralların ve ideolojilerin yeniden üretimleri aracılığıyla geniş kitlelere yayılmasında, meşrulaştırılmasında ve yerleştirilmesinde etkili rol oynamaktadırlar. Genelde kitle iletişim araçlarının, özelde de sinemanın bu özelliği, ürünleri üzerine incelemeler yapılmasını önemli kılmaktadır. Kültürel metinlerde yer alan temsillerin ideolojilerini anlamak için yapılan incelemeler, metinlerin üretildikleri tarihsel dönemin toplumsal, kültürel, ekonomik ve politik yapısından bağımsız

değerlendirilmemelidirler. Bu nedenle filmler üzerine yapılacak derinlikli inceleme toplumsal değişim ve dönüşümler ile bireylerin yaşam biçimleri ve hayatı algılayış tarzları hakkında da bilgi verir. Sinema içinden çıktığı toplumun/kültürün yansımalarını içerdiğinden film içeriklerinin değişmesi, toplumun büyük bir bölümünün değer yargıları, inançları ve bakış açılarındaki değişimin de göstergesi olarak izleyiciyle buluşmaktadır (Güçhan, 1992, s.70-71). Türkiye’deki toplumsal, siyasi, ekonomik ve kültürel değişim ve dönüşümün temsili olan filmler bir yandan ideolojilerin yeniden üretim alanları iken diğer yandan da toplumsal gerçekliğimizin aynası olma görevini üstlenmektedirler. Geçmişten günümüze farklı dönemlerde ve coğrafyalarda çok sayıda insanın az sayıdaki ortak noktasından bir tanesi mutlu, neşeli bir hayat sürme isteğidir. Öyle ki bu güdü insanların meslek seçimlerinden, yeme içme alışkanlıklarına kadar birçok hayat pratiğinde belirleyicidir. Bu noktadan hareketle bu çalışma neşeli, mutlu bir hayata ilişkin reçetenin beyaz perdede ne şekilde sunulduğu sorunsalından yola çıkmakta ve bu amaç doğrultusunda *Neşeli Hayat* (Yılmaz Erdoğan/2009) adlı film ideolojik film eleştirisi yöntemi ile ele alınmaktadır. İdeolojik film eleştirisi toplum içindeki kültürel temsiller aracılığıyla sunulan ideolojinin filmlerde nasıl yansıtıldığını; filmlerin kültürel temsillerin sürdürülmesine ya da belirli bir ideoloji doğrultusunda üretilmesine nasıl yardımcı olduklarını; kültürel ürünler olarak filmlerin nasıl ideolojik pratikleri oluşturma, sürdürme ya da dönüştürme çabası içine girdiklerini araştırmaktadır (Özden, 2004, s.179). Çalışmaya konu olan *Neşeli Hayat* adlı film amaçsal örneklem yoluyla belirlenmiştir ve ideolojik söyleme ilişkin betimsel analiz yapılmaktadır.

TOPLUMSAL YAPI VE İDEOLOJİLERİN KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARINA YANSIMASI

Kitle iletişim araçlarında yeniden üretilen toplumsal temsilleri ideolojilerden bağımsız düşünmek mümkün değildir. “İdeoloji” kavramı tarihsel süreç içerisinde farklı düşünürler tarafından, farklı disiplinler (siyasal ideoloji, din ideolojisi, ahlaki ideoloji, hukuki ideoloji) çerçevesinde ele alınmış ve üzerine çokça tartışılmış bir kavramdır. Günümüzde yaygın olarak kişi ya da gruplara ait öznel bakış açıları olarak değerlendirilen ideoloji, tarihsel süreçte ilk olarak batı Avrupa’da “doğru” düşünceleri düşündürmenin bir yolu olarak ele alınmıştır. Fransız filozof Condillac ve Helvétius bu düşüncelerin öncüleridir. Bu düşünürlere göre bireylerin dünyayı algılama süreçlerinde etkili olan zihinsel ve/veya ruhsal bir mekanizma söz konusu değildir. Aksine, dıştan gelen etkiler ve duyumların algılanması, bilincin edilgen bir yapıda hareket etmesidir. Bu sayede insanların yetileri tecrübe ve dış etkenlerle oluşmaktadır. Bu görüşe göre, insanın ahlaki düzeyi ve düşünce yapısını şekillendiren eğitim sistemidir. Bu sistemi belirleyen ve kişilerin bakış açılarını şekillendiren, eğitim sistemi kanalıyla devlettir. Bu dönemde ideologların düşüncelerini destekleyen bir diğer isim olan Destutt de Tracy 1797’de ideoloji kavramını “herkese doğru düşünme imkânları sağlamak için kullanılacak fikir bilimi” olarak tanımlamıştır (Mardin, 2007, s. 22-24).

“İdeoloji” kavramını ideologlardan sonra ele alan bir diğer isim Marks’tır. Marks, maddi dönüşümün belirleyiciliği çerçevesinde ele aldığı ideolojinin ekonomik temelli olduğunu ileri sürmüştür. Bunun yanı sıra Marks ideolojiyi, toplum içerisindeki bireylerin, maddi dönüşümle birlikte yaşadıkları çelişkilerin bilincine vardıkları ve bu bilinç doğrultusunda mücadele için konumlandıkları alan olarak görmektedir. Dolayısıyla maddi yaşamdaki çelişkilerin belirlediği toplumsal bilinç, kişisel düşüncelerden koparak ideolojilerin benimsenmesini sağlamaktadır (Üşür, 1997, s. 15). Buna karşılık Marks, “Yanlış Bilinç” kavramı ile toplumda var olan egemen grupların, kendi düşünce ve bakış açılarını meşrulaştırmak için, var olan baskın görüşleri denetlediklerine de vurgu yapmaktadır. Egemen ideolojinin kendisini sürdürmesine yardımcı olan yanlış bilinç kavramı, özellikle kapitalist toplumlardaki çoğunluğun, kendilerini ikincil konuma iten toplumsal sistemi sorgulamadan kabul etmelerinin sebebidir (Özden, 2004, s. 170).

Kesin bir tanıma sahip olmamakla birlikte yaygın olarak “dünyanın nasıl olması gerektiğine ilişkin bakış açısı” olarak tanımlanan “ideoloji” kavramını Althusser (2003, s. 89/99) “bireylerin gerçek varoluş koşullarıyla kurdukları imgesel ilişki” olarak tanımlamaktadır. Ona göre tarihi yokken maddi bir varoluşa sahip olan, ancak kendisini hiçbir zaman “ben ideolojyim” diye yansıtmayan ideolojinin

varlığı, bir özne sayesinde mümkün olmakta ve bu ideolojiler bireyleri özne olarak değerlendirirken bunu toplumsal bir seslenme sürecine dönüştürmektedir. Althusser'e göre devlet, halk üzerindeki etkinliğini polis, ordu, yargıç, mahkeme ve hapisane gibi tek bir baskı aracı ile zor kullanarak sağlarken, ideolojiyi kabul ettirmede birçok aygıtla sahiptir. Aile, eğitim, siyaset, hukuk, kültür, din, haber aygıtları devletin ideolojiler aracılığıyla mevcut düzenin yapılanması ve yeniden üretilmesi sürecinde kullandığı aygıtlardır. Bu aygıtların devletin ideolojik aygıtı olmasının nedeni, kendilerinde gerçekleşen ideolojiden kaynaklanmaktadır. Bunlar egemen ideolojinin ürünleri olduğu için devlet iktidarına sahip olan ve baskı aygıtlarına hükmeden egemen sınıfın ideolojisidirler (Althusser, 2003, s. 54-55/57).

Avrupalı ikinci kuşak Marksistlerden olan Antonia Gramsci ise ideolojiyi "hegemonya" kavramı çerçevesinde ele almakta ve bir mücadele alanı olarak tanımlamaktadır. Gramsci'ye göre hegemonya çoğunluğun kendisini ikincil konuma koyan sisteme rızasının sürekli biçimde kazanılması ve yeniden kazanılmasını gerektirmektedir. Bu bakış açısından hareketle Gramsci, Marks ve Althusser'den farklı olarak direnç ve istikrarsızlık üzerinde durmaktadır. Çünkü hükmedilen gruplar, maddi toplumsal koşulları ya da çıkarları, egemen gruplarınkiyle çeliştiği için direnç göstermektedirler. Bu dirençler kırılabilir ancak tamamıyla yok edilemezler. Bu nedenle hegemonyanın galibiyeti ve kabullenilmesi istikrarsızlığa yol açmaktadır (Fiske, 2003, s. 224-227). Gramsci ayrıca hâkim grubun, diğer gruplar üzerindeki hegemonyasını tesis etme sürecinde devletin zor kullanmadığını ve hükmedilenlerin ikna edilmesine çalıştığını ifade etmektedir (Berberoğlu, 2009, s. 86). Buna karşılık Van Dijk (2003:20-21) ise ideolojilerin bireysel olmadığını, bireylere ait düşüncelerden değil ortak toplumsal inançlardan oluştuğunu iddia etmektedir. Bunun nedeni olarak ise ideolojilerin tek tek kişiler ve günlük olaylarla ilgili olmadığını, daha çok toplumsal ve politik bir gruba ilişkin konularla ilgili olduğunu savunmaktadır. Bu noktada ideolojiler açısından asıl önemli olan bir grubun değerleri ve amaçları çevresinde diğer gruplarla kurduğu ilişkileri şekillendiren ortak toplumsal inançlardır. İdeoloji kavramına ilişkin yaygın olan bu tanımlar, genelde ideolojiyi egemen grupların, kendi bakış açılarını topluma empoze etme aracı olarak görmektedir. Bu noktada gözden kaçırılan şey yalnız egemen grupların değil, muhalif grupların ve toplumun içindeki daha küçük başka grupların sahip olduğu ideolojilerdir. Gramsci'nin ifade ettiği gibi egemen güce muhalefet eden grupları yönlendirmede "organik aydınların" sistematikleştirdiği ideolojiler de söz konusudur. Dolayısıyla sadece hegemon gücün ideolojisi değil, onun karşıtı olan güçlerin ortaya attığı düşünceler de toplumun en azından bir kısmı üzerinde hâkimiyet kurar.

İdeolojilerin temel amaçlarından bir tanesi toplumun yaşantısı ve tercihleri üzerinde etkili olma isteğidir. Bu nedenle hem egemen olan hem de muhalif olan gruplar topluma ulaşma ve etkileme sürecinde çoğunlukla "popüler kültürü" araç olarak kullanmaktadır. Giddens'ın (Giddens, 2000, s. 388) tanımlamasıyla "popüler kültür" terimi binlerce ya da milyonlarca insanın izlediği, okuduğu ya da katıldığı eğlencelere göndermede bulunur. Popüler kültür dar anlamıyla, eğlenceyi içermesine karşın, daha geniş düşündüğümüzde belirli bir yaşam tarzının ideolojik olarak yeniden üretilmesinin ön koşullarını oluşturmaktadır (Oktay, 2002, s. 20). İdeolojilerin kitle iletişim araçlarında temsilinde popüler kültür oldukça belirleyicidir. Diğer bir ifadeyle popüler kültür, seçkin kültürün altında, halk kültürünün (folklor) üstünde, en genel yaşama alışkanlıklarının görsel ve sözel olarak yeniden üretilmesini sağlayan bir kitle kültürünü kapsamaktadır (Batmaz, 2006, s. 74). Halk kültürü ise "aynı yer ve zamanda yaşayan insanların kendilerini, kendilerine ve çevrelerine anlatmaları" olarak tanımlanabilir. Diğer bir deyişle halk kültürü halkın kendi yaşayışından çıkan ve yine halkın kendisine yönelen kültürken, seçkin kültür ise bir sınıfın ayırt edici özelliğine ve bu özelliğin korunmasına vurgu yapar. Ana akım görüşlere göre popüler kültür seçkin kültürün özelliklerine sahip değildir. Yüksek kültürün üretimi yüksek kültüre dâhil olanlar ve onlar için çalışanlar tarafından yüksek kültür için üretilmiştir (Erdoğan & Alemdar, 2005, s. 28/44).

Tekelioğlu'nun (2006:44-45) belirttiği gibi, popüler kültürün tanımlanması ya da yorumlanmasına dair değişik düşünceler ileri sürülmektedir. Yine de 1980'li yıllara kadar temelde üç önemli okulun

yaklaşımından bahsetmek mümkündür. Bunlardan ilki olan elitist-muhafazakâr yaklaşımda, önem verilen kültür yüksek kültürdür. Popüler kültürü bu yüksek kültürün düşmanı olarak gören bu yaklaşım, demokrasi ve popüler kültürü hiç desteklemezken, bunun temel sebebini demokrasiyle birlikte geniş halk kitlelerinin zevklerinin yükselişe geçmesiyle, yüksek sanatın değer yitirmesi olarak görür. Bu yaklaşım, popüler kültüre sadece ulus devletin ilk aşamasında milli kültürü kaynaştırma işlevi açısından önem verir. Ulus devlet kurulduktan sonra popüler kültür gündemden düşmelidir. Popüler kültüre ilişkin diğer yaklaşım Frankfurt Okulu'nun düşüncelerini şekillendirdiği neo-marksist modeldir. Bu yaklaşım popüler kültürü iktisat ve siyaset ile birlikte ele alıp geniş kitleleri normalleştiren, bireyleri tüketicilere dönüştüren ve bu kitlelerde ortaya çıkacak muhalefet unsurlarını ortadan kaldırmaya yönelik depolitizasyon süreci olarak ele alır. Bu düşüncenin aksine, Birmingham Okulu ise popüler kültüre bünyesinde direnme ve protesto etme potansiyeli barındırdığını düşündüklerinden dolayı olumlu yaklaşırlar. Aslında, popüler kültürün her ürünü direnç amaçlı olmasa da içindeki çeşitlilikler ve alt kültürler toplumdaki çelişiklere, iktidar olma türlerine ve eşitsizliklere vurgu yaparak toplumdaki direnme potansiyelini güçlendirir (Tekelioğlu, 2006, s. 44).

Popüler kültürün ortaya çıkması sanayileşme ve kentleşmeyle ilişkilidir. Sonrasında teknolojik gelişmeler ve küreselleşme ile birlikte ulusal kültüre ilişkin değerlerin gün geçtikçe aşınması, kültürler arasındaki farklılıklara ilişkin sınırların silikleşmesine ve küresel pazarın çıkarlarının hâkim olmasına neden olmuştur. Günümüzde popüler kültür küresel bir kitle kültürü yaratırken, ülkeler arasındaki sınırların açılmasında gelişen teknolojileri etkili bir şekilde kullanan kitle iletişim araçlarının rolü büyüktür. Popülerleştirme yani popüler kültüre dâhil etme, sadece kitle iletişim araçları aracılığıyla yapılmamakta, popüler faaliyetler yeme, içme, giyinme, diğer insanlarla ilişki kurma gibi hayatın her alanına yerleşmektedir. Ancak konumuzun sınırlılığı gereği bu çalışmada popüler kültürün kitle iletişim araçlarında özellikle sinemada yeniden üretimi üzerinde durulmaktadır.

Görsel ve işitsel olması ile geniş kitlelere ulaşabilmesi, sinemanın popüler kültüre ilişkin temsillerin yeniden üretildiği bir mecra olmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Temsil kavramını Mutlu (2004, s. 278/282) "herhangi bir şeyin belirgin özellikleriyle yansıtılması ve/veya yeniden sunulması" olarak tanımlarken; toplumsal temsilleri, bireylere maddi ve toplumsal dünyada kendilerini konumlandırmak ve ihtiyaç duydukları denetimi sağlarken ilettiği toplumsal kodlar aracılığıyla, toplumsal tarihlerini anlamlandırma olanağı tanıyan yeniden üretimler olarak tanımlamaktadır. Kayalı'nın (1998, s. 93-95) da değindiği gibi Türk Sineması, diğer sanat alanları gibi sosyal, ekonomik, kültürel ve politik gelişmeler, sorunlar çerçevesinde otobiyografik özellikler ve gündelik olayların etkisiyle şekillenmiştir. Günümüz insanının mutlu, neşeli bir hayat sürmek için üzerinde hissettiği baskı ideolojiler ve popüler kültür şemsiyesi altında şekillenerek sinemada da temsil bulmuştur.

NEŞELİ HAYATIN TÜRK SİNEMASINDAKİ REÇETESİ

Neşeli Hayat adlı film Rıza Şenyurt adlı karakterin yaşamını daha iyi koşullarda sürdürmesini sağlayacak bir iş arayışını, refah içerisinde rahat ve konforlu bir yaşam sürmek ve artık kendisine hizmet edilen taraf olmak istemesi ile neşeli, mutlu bir hayata sahip olma çabasının hikâyesini anlatmaktadır. Rıza amacına ulaşmak için birçok yol denemiş ancak bütün birikimini kaybetmekle kalmamış bir de borçlanmıştır. Filmin ilk on dakikasında izleyiciye eve gelen mahkeme kâğıdı ile Rıza'nın borçlu olduğu bilgisi verilir. Mahalledeki arkadaşları dava açmıştır. Rıza aracılığıyla girdikleri Neşeli Hayat'ta kaybettikleri paralarını Rıza'nın vermesini istemektedirler. Sistem içerisinde birlikte batmış olmalarının bir önemi yoktur, onları sisteme sokan Rıza borçlu durumdadır. Onunla konuşmaya bile gerek duymadan borcunu veremeyeceğini düşündükleri için direk mahkeme yoluna gitmişlerdir. Rıza, yoksul, asıl mesleği açıcılık olan ancak geçici işlerde çalışan, girdiği işlerde başarısız olmuş, orta yaşlı evli ve çocuğu olmayan bir karakterdir. Kendisini geliştirmek yerine başarısızlıklarına bahaneler bulması ise Rıza karakterinin herhangi bir işte başarılı olamamasında etkilidir. Rıza'nın asıl problemi taşralı kimliğiyle değildir. Kendisini olduğundan daha farklı göstermeye çalışmaz. Yaşadığı yere, giydiği kıyafetlere, eşine, çevresine eleştiri getirmez. O sadece daha iyiyi yaşamak istediğini vurgular. Yani ekonomik anlamda modernleşirken yerelliğini korumak

istemektedir. Çünkü mevcut yaşam koşulları ona zor gelmektedir. Örneğin kira vermeden oturdukları gecekondulu büyük kayınbiraderi Ahmet'e aittir. Bu nedenle Rıza ve eşi, "kira ister ya da evden atar" korkusuyla Ahmet'i kızdırmaktan çekinmektedirler. Tam olarak ne olduğunu bilmediği Noel Baba'yı temsil etme sürecinde Rıza'nın yaşadığı trajikomik olaylar kır-kent, geleneksel-modern çatışmasını da içinde barındırmaktadır. Örneğin Noel Baba gülüşü Rıza'ya köyde hayvanlara "ho ho" diye seslendiklerini hatırlatmakta ve bu nedenle insanlara karşı "ho ho" demeyi beceremediğini dile getirmektedir. Onun bu anısı ve Noel Baba'nın beyaz kaşları olması gerektiğini bile bilmiyor oluşu çalıştığı oyuncak mağazasının müdürü Serkan Bey'in "ajansa bak köylü Noel baba gönderiyor" şeklinde yorum yapmasına neden olur. Filmin sonunda ana karakter olan Rıza zor da olsa Noel Baba olmayı ve Neşeli Hayat'a ilişkin sorununu geçici bir çözüme ulaştırmayı başarır.

80'li yılların sonlarına kadar çoğunlukla kente sonradan göç yoluyla gelmiş karakterlerin yaptıkları işler hamallık, kapıcılık, dolmuş kâhyalığı/muavinliği seyyar satıcılık, inşaat işçiliği, hizmetçilik gibi işlerken *Neşeli Hayat* filminde bu işlerden farklı olarak toplumsal ve ekonomik dönüşümün etkisiyle yeni iş kolları temsil edilmeye başlanmıştır. Filimde kapitalizmin ve popüler kültürün hayatımıza soktuğu tüketim kültürüne paralel olarak alışveriş merkezinde çalışma ve Neşeli Hayat zincirinde pazarlamacılık yapma gibi iş temsilleri yer almaktadır. Bu temsil sosyolojik ve ideolojik olarak yaşanan toplumsal dönüşümün ve tüketime yönelik yaşam biçiminin beyaz perdedeki göstergesi, yansımasıdır. Filimde kadın erkek ilişkilerinde toplumda var ve yaygın olana benzer olarak ataerkil düzenin izlerinin olduğu görülmektedir. Rıza'nın eşi Ayla'nın yeri ataerkil ideolojinin kadını konumlandığı mekân olan evidir. En büyük isteği çocuk sahibi olmak olan Ayla'yı yalnız başına ya da arkadaşlarıyla kamusal alanda görmeyiz. Kardeşinin düğününde olduğu gibi özel günlerde de saç açık olan Ayla gündelik hayatta dışarıda ve hatta abisinin evine giderken bile eşarp örtmektedir. Ayla, ev hanımı olmakla birlikte evde dikiş dikerek ve yaptığı kolyeleri sattırarak ev ekonomisine katkı sağlayan bir karakterdir. Ancak bu katkının Rıza cephesinde pek önemli görüldüğü söylenemez. Kendisi düzenli para kazanamayan Rıza'nın Ayla'yı eleştirmesi kadına bağımlı olmak istemeyen geleneksel Türk erkeği profiline uymakta ve kadının ev içi emeğinin görünmez olduğuna ilişkin yaklaşımı da desteklemektedir.

Kadının toplumdaki konumunun belirginleşmesinin ötesinde giderek yerleştiği 2000'li yıllardaki gelişmelere rağmen 2010 yılında çekilen *Neşeli Hayat* filminde kadın kocasının kararlarına uyan, boyun eğen birey olarak temsil edilmiştir. Rıza'nın lokanta olayında parayı batırması olmasına rağmen "Neşeli Hayat" adlı sisteme kalan birikimlerini yatırmak istemesine Ayla'nın istemese de "sen bilirsin" sözleriyle karşılık vermesi bunun göstergesidir. Ayla karakteri için neşeli mutlu hayatın sırrı, evinde Rıza ile mutlu bir yaşam sürmesinde ve çocuk sahibi olabilmesinde yatmaktadır. Ancak anne olarak kendisini gerçekleştirebileceğine olan inancı ve ideolojilerin etkisiyle şekillenen toplumsal beklenti çocuk sahibi olmayı Ayla'nın hayattaki tek istek ve amacı haline getirmiştir. Film boyunca Ayla'nın mutlu ve neşeli hayat için maddi bir beklenti içerisine girdiği görülmez.

Filimde öne çıkan diğer karakterlerden birisi Ayla'nın erkek kardeşi Lokman'dır. Abisi Ahmet tarafından evden kovulunca, Rıza ve Ayla'nın evinde kalmaya başlayan Lokman, işi, parası ve evi olmamasına rağmen kendisinden hamile olan sevdiği kızla evlenmeye çalışmaktadır. Lokman için neşeli mutlu hayat evlenmekten, aile kurmaktan geçmektedir. Bu nedenle yalnızca düğün yapabileceği kadar paraya ihtiyaç duyar. Onun dışında bir beklentisi ve bir iş arayışı yoktur. Filmin sonunda bir şekilde bu amacına ulaşır ve düğünleri olur. Ayla'nın ve Lokman'ın ağabeyi olan Ahmet ise dinine bağlı, evli üç çocuk babası bir karakterdir. Kökeni bilinmemekle birlikte köyden göç etmesine rağmen İstanbul'da bir iş yeri açabilmiştir. Kendisi üç katlı bir evin ikinci katında oturmaktadır. Ayrıca Rıza ve Ayla'nın oturduğu gecekondunun sahibidir. Kardeşlerine sürekli maddi destek vermenin şikâyetini eden Ahmet'in maddi refahına ilişkin özellikleri ile büyük şehirde tutunabilmiş olması, kente göç eden insanlar için umut verici bir yan taşımaktadır. Muhafazakâr bir kimliği olan Ahmet için mutlu hayatın sırrı, "dinle kurduğun ilişki" den geçmektedir. Bu nedenle Cuma namazına gelmeyen Rıza'yı eleştirir.

Filmde ne maddi kültür alanında değişim geçirmiş olan, ne de maddi kültür alanında değişimi, gelişmeyi başaramamış olan karakterlerin manevi kültür alanında fazla bir değişim geçirmedikleri gözlenmiştir. Karakterler giyimleri, yaşam biçimleri, şiveli konuşmaları ve kırsal kesimde ataerkil yapıya uygun aile ilişkilerini kentte de devam ettirmektedir. Buna uygun olarak kuşaklar arasındaki ilişkilerin de geleneksel yapıya uygun bir şekilde devam ettiği görülmektedir. Bu çerçevede yaşça büyük olan diğerlerine kol kanat gerekirken onlara kızma ve hatta dövme hakkına da sahip olabilmektedir. Bu durumu en iyi Ahmet'in Lokman'ı dövmesi üzerine Rıza'nın sarf ettiği şu sözlerden anlamak mümkündür: *"Ya oğlum abin o senin iki fiskeyle bir şey olmaz, büyütme o kadar"*. Büyük olması Ahmet'in şiddet uygulamasını meşru kılmaktadır. Diğer yandan büyük abi olması aynı geleneksel kodlar çerçevesinde Ahmet'e de sorumluluk yüklemekte, Ahmet onaylamadığı halde Rıza'nın Lokman'ın düğün davetiyesini cami çıkışında cemaat önünde vermesiyle insan içinde düğün sahibi olma rolünü üstlenmek zorunda kalmaktadır. Filmde ayrıca yine geleneksel yapının egemen ideolojisine uygun olarak Lokman ve Şermin'in birlikteliği namus davası olarak görülmektedir. Kız istemeye ilişkin ritüellerin yerine getirildiği filmde evlenmeden birlikte olmuş olmaları öldürülme sebebi olarak görülmektedir. Bundan kurtulmanın tek yolu evlenmektir. Bu noktada Şermin'in ailesi için mutlu olmanın yolu geleneklerin ve ahlaki normların yerine getirilmesi ve ailenin adının, namusunun temizlenmesi ile mümkündür. Evlilik söz konusu olsa da gelenek bozulduğu için kızın ailesi düğüne gelmeyecektir. Ancak düğün gününde Şermin'in annesi ve abileri bu geleneği yıkarak son anda düğüne gelecektir. Filmin ana karakteri olan Rıza'nın neşeli, mutlu hayata ilişkin beklentileri ise filmin sonuna kadar filmde ön plana çıkan karakterlerden farklılık göstermekte, Rıza mutluluğu maddi unsurlarla ilişkilendirmektedir. Rıza'nın mutlu, neşeli bir hayat beklentisi kapitalizmin etkin olduğu 2000'li yılların tüketim toplumuna ilişkin değerleri ön plana çıkartmaktadır. Rıza'nın *"olmuyor, artık başkası pişirsin ben yiyeyim."* sözlerinden statü sahibi olmak, sınıf atlamak, hizmet eden değil, edilen taraf olmak istediği anlaşılmaktadır. Bunun yolunun da ekonomik açıdan gelişmek olduğuna inanmaktadır. Filmde yer alan bu söylem ideolojik açıdan paranın mutluluk ve refahla ilişkisine ilişkin söylemleri destekler niteliktedir. Tam da bu noktada mutlu ve neşeli bir hayat yaşamak isteyen Rıza'nın hayatındaki en büyük kırılmalardan bir tanesi de "Neşeli Hayat" adındaki zincire dâhil olması ile gerçekleşir. Filmde yer alan "Neşeli Hayat" adlı şirket kapitalist sistem ve kültür emperyalizminin "neşeli, mutlu" bir hayata ilişkin ideolojik söyleminin dayattığı kodların temsilcisidir. Neşeli ve mutlu bir hayatın reçetesinde ekonomik refah yer almaktadır. Rıza bir gün kahvehanedeyken takım elbiseli bir adam gelir ve "Neşeli Hayat" zincirinin tanıtımını yapar. Pazarlamacı olmadığını ortaklık teklif edeceğini söylen adamın daha "neşeli" bir hayatınız olsun istemez misiniz? Sorusuna Rıza daha ilk andan "kim istemez" yanıtını vermiştir. Ardından Rıza takım elbise ve kravatıyla şirketin lansmanına katılır. Ortamdaki herkes mutlu, neşeli, bakımlı, iyi giyimli insanlardır. Bir süre sonra Rıza da keyiflenerek çevresindekiler gibi dans etmeye başlar. Sonrasında "Neşeli Hayat" ürünlerini hem kullanan hem de satarak refaha erişen insanların hayat hikâyelerini dinler. Sahneye çıkan ve esas mesleğinin boyacılık olduğunu söyleyen "Neşeli Hayat" üyesi iflas ettikten sonra tanıştığı "Neşeli Hayat" sayesinde iki sene içinde villada oturmaya başladığını söyler. Onun yaşamında gerçekleştiğini söylediği bu değişim Rıza'yı heyecanlandırır. "Neşeli Hayat" zincirinin sloganı: *"hayat güzeldir yeterince neşeliyse"* dir. Rıza'ya sisteme ne kadar çok insan katılırsa o kadar kazanacağı söylenir. Çok daha neşeli bir hayati hak ettiğine inandırılan Rıza gördüklerini Ayla'ya anlatırken *"adam normalde köpek besleyecek adam değil ama neşeli hayat sayesinde villa alınca köpek de almış"* şeklinde bir tanımlama yaparak "Neşeli Hayat" dan beklentisini dile getirir. Onun bu tanımı zenginliğe ilişkin yaşam biçimine bir göndermedir. Zira sonrasında dolandırılma sürecini anlatırken *"villa ister misin? diyen kişiye yok denir mi"* diyerek kendince süreci meşrulaştırır. Filmin bu noktadaki ilk söylemi mutlu olmak için zengin olmak gerektiği yönündedir. Ancak Rıza'nın avukatının yaptığı araştırmada şirketin bu işi layıkıyla yapan şirketlerden biri olmadığını öğrenmişlerdir. Rıza'nın sınıf atlama hayalleri başına daha büyük sorunların açılmasına dolayısıyla daha mutsuz olmalarına neden olmuştur. İdeolojik olarak sınıf atlamının, kısa yoldan zengin olmanın kolay olmadığı yönünde bir okuma yapmak mümkündür.

Rıza'nın taşrada yaşadığı ilişkileri kentte mahalle içerisinde de devam ettirmeye çalıştığı görülmektedir. Rıza kısa yoldan zengin olmak için girdiği sisteme daha çok kazanmak için mahalleden arkadaşlarını da dâhil etmiştir. Onlarında amacı ekonomik açıdan yüksek statüye ulaşmak ve daha mutlu, neşeli bir hayat sürmektir. Sonuçta tıpkı Rıza gibi kendisine inanıp sisteme giren mahalle arkadaşları da ellerindeki birikimlerini kaybetmişlerdir ve bunun suçlusu olarak kendilerini “Neşeli Hayat” adlı şirkete dâhil olmaya ikna eden Rıza'yı görmektedirler. Rıza, kaybettikleri paralar yüzünden kendisine dava açan arkadaşlarına sıklıkla kendisinin bir suçu olmadığını, birlikte dolandırıldıklarını, aynı mahallede yaşadıklarını ve arkadaş oldukları için birbirlerine bunu yapmamaları ve kendi aralarında konuşup anlaşmaları gerektiğini yinelemektedir. Rıza yaşadığı sıkıntıları hala kır'a ilişkin çözüm yollarıyla ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. “*Bak ya... Herkes herkesi dava etsin... Hocasin sen gidin anlaşın demen lazım*”. Rıza'nın bu sözleri haksızlığa uğramış olsa da hukuki yola başvurmamış olduğunu ve/veya olayları hala toplumsal değerler çerçevesinde çözme yolunu savunduğunu göstermektedir. Ancak arkadaşları davadan vazgeçmez hatta Rıza'nın olduğu mekânı terk ederler. Rıza'nın bu noktadaki söylemi ideolojik açıdan kapitalist dünyanın değiştirdiği insan ilişkilerine bir eleştiri niteliği taşımaktadır. Rıza'nın filmdeki bir diğer ilişki ağı iş çevresiyle birlikte kurduğu daha hiyerarşik ve resmiyete dayalı ilişkilerde hayat bulur. Hiyerarşik çevresinde özellikle patronların ücretini ödediği çalışanlarını çekinmeden azarladığı görülmektedir. Rıza müdürler karşısında kendisini savunmaya çalışmasına rağmen sonunda Çetin'in ve diğer çalışanların yaptığını yapıp düzene boyun eğmekte ve patronun yaptığı niteliksiz esprilere zoraki de olsa gülmektedir. Bu konuda geçirdiği değişime benzer olarak “Noel Baba gibi gülme” yani “Noel Baba olma” konusunda da değişime uğramakta kendisine gülüşü köyündeki çobanlığı hatırlatan Noel Baba kimliğini içselleştirerek temsil etmektedir. Çünkü para kazanmak için düzene ayak uydurmaktan başka çaresi yoktur. Rıza, Ahmet'in gözüne girmek için Cuma namazına gider. Hutbe konusu “yılbaşı”dır. Hoca “*yılbaşı bizim âdetimiz değildir*” der. Noel Baba olarak çalışan Rıza aynı günün akşamında eve gittiğinde bile hocanın sözleri nedeniyle kişisel bir çelişki yaşar. Geçen süreçte Rıza Noel Baba olmaya alışır. Hatta yılbaşı gecesi yapılan Lokman'ın düğününe de Noel Baba kıyafetiyle gider. Yaptığı öğrenince Ayla anlayışlı bir tavırla ona yine destek olur. Düğünde herkes gibi Ahmet'in karısı ve çocukları da Noel Babayla fotoğraf çektirmek ister. Hatta fotoğrafı Ahmet çeker. Ama sonra “*bu ne hal utanmıyor musun üstüne ecnebi kıyafeti takmışsın. Utanmıyor musun soytarılıktan*” der. Ahmet'in bu sözleri ideolojik açıdan kültürler ve inanışlar arasındaki farklılıklara gönderme yapsa da gerek alışveriş merkezindeki kutlamalar gerekse Rıza'nın oyuncak götürdüğü evlerdeki yılbaşı hazırlıkları küreselleşmenin etkisiyle kültürler arası sınırların silikleştiğinin göstergesidir. Rıza geçirdiği dönüşümün etkisiyle “*niye utanayım ben soytarı değilim Noel Babayım*” dediğinde Ahmet bile “*Allah seni ıslah etsin Noel Baba*” diye gülmektedir. Oysaki çalışıp evine ekmek götürmek derindeki Rıza yaptığı ayıpmış gibi bir süre eşi başta olmak üzere bunu herkesten gizlemiştir.

Filmin ana karakterleri özellikle ekonomik açıdan sıkıntı çekmekte, kent karşısında yenik düşmekte, atılım yapmaya çalıştıkça elindekileri de yitirmektedir. Maddi açıdan sıkıntı çekmeyen tek kişi Ahmet'tir. Ellerindeki tüm birikimi Rıza'nın girdiği işlerde kaybeden ve hatta borçlanan Ayla ve Rıza maddi sıkıntı çekmektedirler. Kendi mesleğine yani aşçılığa ilişkin bilgisini kullanmayan Rıza hiçbir güvencesi olmayan geçici işlerde çalışmaktadır. Rıza'nın geleneksel değerlere bağlılığı ve yeniliklere açık olmayan karakteristik özelliği geçici işlerde de başarı gösterememesine neden olmaktadır. Bu başarısızlığı ve çalışırken ki mutsuz tavrı kendisine işveren kişi tarafından eleştirilir. Patron tarafından uyarılan ve hatta dalga geçilen Rıza bu duruma bozulduğunda ona işleri bulan arkadaşı Çetin “*patron şaka yaptığı zaman güleceksin hem mecbursun bir yerde kaç tane patron şaka yapıyor işçisine, hele de bu zamanda*” diyerek mevcut döneme ilişkin duruma gönderme yapmaktadır. Bir süre sonra Rıza da günlük kırk milyon yevmiyeyi kaybetmemek için patronun esprilerine zoraki de olsa gülmeye başlar. İdeolojik olarak düzene ayak uydurmak gerektiği yeniden üretilir.

Filmde karakterlerin yaşadığı gecekondu bölgesi şehrin çok uzağında bir sefalet bölgesi değil kentle bütünleşmiş bir bölgedir. Karakter istediği zaman otobüs ya da dolmuşla ulaşım sağlayabilmekte, ancak günün sonunda kendi mahallesine kendi sınıf ve statüsüne uygun hayata dönmektedir. Bu

açından hikâyenin merkezindeki mekânlar ve mekânlardaki hayatlar günümüz gerçekliği ile paralellik taşımaktadır. Filmde gecekondü bölgesi dışında gidilen semt ya da mekânlar genellikle Rıza'nın çalışmak için gittiği yerlerdir. Bunlardan en önemlisi İstinye Park alışveriş merkezidir. Alışveriş merkezleri büyük şehirlerde farklı fiziki ve toplumsal çevreden gelen karakterlerin ortak bir alanda bulunduğu mekânlardır. Filmin sonuna kadar bu mekânın bireylerin hayatındaki rolüne ilişkin herhangi bir vurgu yapılmamıştır. Ancak ışıklandırılmaları, her an kalabalık olması, bununla birlikte birbirlerini hiç tanımayan insanların yeni yıl kutlaması esnasında kaynaşmaları ve mutlu temsilleri “Neşeli Hayat”ın bu mekânlarda olduğuna gönderme yapmaktadır.

Filmin ana karakteri Rıza ve eşinin yaşadığı gecekondüdeki yaşam biçimlerinin kır-kent arasında bir çizgide olduğu söylenebilir. Yaygın gecekondü temsillerinden farklı olarak karakterlerin evinde küçük de olsa birden fazla oda bulunmaktadır. Bu sayede karakterler oturma ve uyuma gereksinimlerini farklı mekânlarda karşılayabilmektedir. Öyle ki Ayla'nın dikiş makinesini koyduğu ve orda çalıştığı küçük bir oda bile mevcuttur. Eşyaların kullanımı ve dizaynı açısından değerlendirildiğinde çok fazla eşyaları olmamakla birlikte masada ama aynı tabaktan yenilen yemekler, kanepelerinin üzerinde serili olan örtüler, çiçekli perdeler, televizyonun üzerinde duran yapma çiçekler, kâğıtlarının yarısı yırtılmış duvarlar, mutfaktaki termosifon, camı kırık kapanmayan kapılar, kanepenin arkasında duvara dikilmiş halılar, odada üst üste dizilmiş yataklar kentsel yaşama ilişkin tüketim alışkanlıkları ve araçlarının kırsal yaşama ilişkin tüketim alışkanlıkları ile birleştirilerek kullandıklarını göstermektedir. Göç eden bireylerin diğer temsillere benzer olarak kent yaşamına ait tüketim eşyalarını kendi kırsal yaşam biçimleri çerçevesinde kullandıkları bu nedenle de melez bir yaşam sürdürdükleri düşünülmektedir. Filmdeki karakterlerin yaşam alanları ve biçimlerine ilişkin bu temsiller “neşeli, mutlu bir hayat” sürme noktasında elindekilerle yetinmek gerektiğine ilişkin ideolojik söylemi destekler niteliktedir. Evde en çok zaman geçiren kişi olan Ayla'nın evden ve/veya eşyalardan şikâyet etmemesi, daha iyi bir ev hayalini dile getirmemesi ve hatta Rıza'nın “Neşeli Hayat” sistemine dahil olarak villada oturabileceklerine ilişkin hayallerine alaycı bir tavırla yaklaşması bu söylemin destekleyicisidir. Filmin sonunda Rıza bir ay boyunca çalışarak kazandığı parayı kendi ihtiyacı olmasına rağmen düğün salonu ödemesi yapması için Lokman'a verir. Lokman ve Şermin'de düğünde takılan takıların bir kısmını süreçte kendilerine destek olan Rıza'ya verirler. O da mahallede kendisine dava açanlara borcunun bir kısmını vermiş olur. Mutlu bir şekilde Ayla ile kol kola evine gelir. Dönüşüm geçiren, geçici bir çözümle de olsa mevcut düzeni içerisinde kalan ve bu durumla barışmış görünen Rıza'nın kafası rahatlamıştır ve artık çocuk yapmaya diğer bir ifade ile ideal aile olmaya hazır görünmektedir.

SONUÇ

Neşeli Hayat (2010) filminde Rıza'nın temel problemi yaşamını daha iyi koşullarda sürdürmenin yollarını bulmaktır. Bunun da ekonomik gelişmeyle, eş deyişle kendi işine sahip olmakla mümkün olacağını düşünmektedir. Geçici ve güvencesi olmayan işlerde çalışıyor ve çalışmış olmasının da bunda etkisi büyüktür. Rıza'nın kişisel görünen sorunu aslında gerçek hayatta karşılığı olan ve birçok insanın başına gelebilecek bir süreçtir. Ancak filmde işsizlik nedenlerine, iş olanaklarına ve çözüm yollarına değinilmemektedir. Ayla neden Noel baba olduğunu sakladığını sorunca Rıza “bilmiyorum belki gözünü yükseğe diktiği zaman aşağıda darlanıyor insan. Sonrada utanacağın şeye sahip çıkıyorsun, sahip çıkacağın şeyden utanıyorsun” diyerek cevap verir. Rıza'nın bu sözleri ve aile içerisinde gösterdikleri dayanışma filmin bireylerin ellerindekilerle mutlu olmaları gerektiğine, kutsal ailenin ve birlik-beraberliğin asıl önemli nokta olduğuna ilişkin ideolojik söyleminin temsildir. Bu söylemi destekler şekilde incelenen filmde ideolojik açıdan önceki dönemde çekilen filmlere benzer olarak geleneksel aile yapısına ilişkin temsiller yer almakta ve değerler yinelenmektedir. Aile bireylerinden oluşan karakterler filmin sonunda dönüşüm geçirerek “Neşeli Hayat” ın sadece parayla olmayacağını anlamaktadır. Yaşanan bu farkındalık ana çatışmanın çözüldüğünü gösterse de bu aslında geçici bir çözümdür. Çünkü kentte yaşamın zorlukları devam etmektedir. Günümüz insanının büyük şehirde yaşadığı bunalımlar ve yabancılaşma süreci gerçeğinden hareketle Türk sinemasının toplumsal gerçeğinin, filmler aracılığıyla yeniden ürettiği görülmektedir. Karakterler

birbiriyle yaşa, cinsiyete ve otoriteye dayalı ilişkilerini sürdürmektedirler. Bu çerçeve içerisinde büyük şehrin ya da genel olarak hayatın bireylere dayattığı güçlükler karşısında durma sürecinde aile bireylerin birbirlerine destek olmasının önemi, incelenen *Neşeli Hayat* filminde yeniden üretilmektedir. Filmde bireylerin birbirlerine destek olmalarına ilişkin örnek, maddi açıdan durumu daha iyi olan Ahmet'in, Rıza ve Ayla'nın gecekondusunda kira vermeden oturmalarına izin vermesi ya da Rıza ve Ayla kendilerinin elinde olan bütün parayı düğün salonuna vermesi için Lokman'a vermeleri olarak gösterilebilir. Bununla birlikte Lokman'ın düğün yapabilmek için Ahmet'ten yardım beklemesi ve ağabeyi olduğu için bunu yapmasının bir görev olduğuna vurgu yapması bu konunun başka bir yönüne vurgu yapmaktadır. Filmde çekilen zorluklar aile bireyleri arasında çatışmalara neden olsa da kopma görülmemekte sonunda bireylerin birbirlerine destek olmasıyla her şey tatlıya bağlanmaktadır. Egemen ideolojiye uygun olarak kadına atfedilen rollerle karşımıza çıkan ve yetinmenin, ailenin önemine vurgu yapan Ayla karakteri, *Neşeli Hayat* nedeniyle altınlarını kaybetmiş olmalarına ilişkin film boyunca imalarda bulunmasına rağmen mahkeme sonrasında yaptıkları konuşma esnasında eşine destek olmaktadır.

Sonuç olarak incelenen film, mevcut düzen içerisinde kapitalizm, küreselleşme ve dolayısıyla popüler kültürün yaygın ideolojisinin temsillerine yer vermekte, "Neşeli Hayat" adlı şirket üzerinden eleştiri getirmekte ve bu temsillerin aksine bir söylemle hep öyle bir yaklaşım olsa da neşeli bir hayatın parayla çok da ilişkili olmadığını ortaya koymaktadır. Filmin sonunda mutlu, neşeli bir hayatı maddi zenginlik ve refahla ilişkilendiren Rıza karakteri dönüşüm geçirmekte, aza kanaat, aile, birlik ve dayanışma ile mutlu olma, yetinme yönündeki söylem, karakterin dönüşümü üzerinden yeniden üretilmekte ve meşrulaştırılmaktadır. Türk sinemasının sevilen filmlerinden *Aile Şerefi* (Orhan Aksoy/1976), *Sev Kardeşim* (Ertem Eğilmez/1972), *Oh Olsun* (Ertem Eğilmez/1973), *Gülen Gözler* (Ertem Eğilmez/1977), *Bizim Aile* (Ergin Orbey/1975) ve *Neşeli Günler* (Orhan Aksoy/1978)'de olduğu gibi *Neşeli Hayat* filminde de yoksul ama mutlu aile mitinin egemen ideoloji çerçevesinde değişmeden idealize edilerek yeniden üretildiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Althusser, L. (2003). *İdeoloji ve Devletin ideolojik Aygıtları*. (A. Tümertekin, Çev.) İstanbul: İthaki.
- Batmaz, V. (2006). *Medya Popüler Kültürü Gizler*. İstanbul: Karakutu Yayınları.
- Berberoğlu, B. (2009). *Klasik ve Çağdaş Sosyal Teoriye Giriş Eleştirel Bir Perspektif*. (C. Cemgil, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, İ., & Alemdar, K. (2005). *Popüler Kültür ve İletişim*. Ankara: Erk Yayınları.
- Fiske, J. (2003). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. (S. İrvan, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. (H. Özel, & C. Güzel, Dü) Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Güçhan, G. (1992). *Toplumsal Değişme ve Türk Sineması Kente Göç Eden İnsanın Türk Sinemasında Değişen Profili*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kayalı, K. (1998). *Sinema Bir Kültürdür*. Ankara: Alaz Yayınları.
- Mardin, Ş. (2007). *İdeoloji*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mutlu, E. (2004). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Oktay, A. (2002). *Türkiye'de Popüler Kültür*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Özden, Z. (2004). *Film Eleştirisi*. Ankara: İmge Yayınları.
- Tekelioğlu, O. (2006). *Pop Yazılar Varoşlardan Merkeze Yürüyen Halk Zevki*. İstanbul: Telos Yayıncılık.
- Üşür, S. S. (1997). *İdeolojinin Serüveni Yanlış Bilinç ve Hegemonyadan Söyleme*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Dijk, T. V. (2003). *Söylem ve İdeoloji Çok Alanlı Bir Yaklaşım* (Çev: Nurcan Ateş). Söylem ve İdeoloji Mitoloji, Din, İdeoloji (Haz: Barış Çoban, Zeynep Özarslan) ss:13-112. İstanbul: Su Yayınları.

ACCEPTANCE CONDITIONS FOR ARTICLES

*The title of the article must be written in, bold and big letters, 14 font size, times new roman font and centered.

*The name of the writer(s) should be centered and written in times new roman font and 11 font size.

*The title of the writer(s), the institutional information, and email addresses should be centered and written in arial font and 11 font size (the information should be listed under the name of the writer(s)).

*The abstract should be written in Turkish and in English. It should be between 200-300 words, written in times new roman font, 11 font size with a 1 line spacing, and the paragraph justified.

*The English and Turkish articles should mention the aim and method of the study. The articles which do not mention these will not be evaluated.

*There should be a maximum of five key words listed under the abstracts.

Download article format:

E-mail your manuscripts to:

tojdac@gmail.com

YAZIM KURALLARI

Dergimize gönderilen tüm çalışmaların aşağıda belirtilen özellikleri taşıması gerekmektedir:

Temel yazım kuralı olarak gönderilen çalışmaların APA (6.0) stiline uygun yazılmış olması gerekmektedir. Örnekler ve istisnalar aşağıda listelenmiştir:

Notlar ve referanslar ayrılmalıdır. Notlar metin içinde numaralandırılmalı ve “dipnot” şeklinde verilmelidir. Referanslar ise, APA sistemine göre düzenlenmelidir.2. Başlıkların düzenlenmesi:

ANA BAŞLIK bütün harfleri büyük, 14 punto ve bold,
GİRİŞ, ÖZ, ABSTRACT, SONUÇ VE KAYNAKÇA bütün harfleri büyük, sola yaslı, 11 punto, bold,
Başlıklar baş harfleri büyük, sola yaslı, 11 punto, bold,
Alt başlıklar, baş harfleri büyük, italik, paragrafa hizalı, 11 punto, bold.

Yazılar, Microsoft Word programında yazılmalı ve sayfa ölçüleri aşağıdaki gibi düzenlenmelidir:

Kağıt Boyutu: A4 Dikey

Üst Kenar Boşluk: 2.5 cm

Alt Kenar Boşluk: 2.5 cm

Sol Kenar Boşluk: 2.5 cm

Sağ Kenar Boşluk: 2.5 cm

Paragraf Başı: 1 cm

Blok Alıntı: Sol 1 cm

Yazı Tipi: Times New Roman

Yazı Tipi Stili: Normal

Ana Metin Boyutu: 11 punto

Blok Alıntı: 9 punto
Dipnot Metin Boyutu: 9 punto
Tablo İçi Bilgiler: 9 punto
Paragraf Aralığı: 6 nk
Satır Aralığı: Tek (1)

KAYNAK GÖSTERME İLKELERİ

Kaynakçada, sadece yazıda gönderme yapılan kaynaklara yer verilmeli ve yazar soyadına göre alfabetik sıralama izlenmelidir.

Metin İçi Kaynak Gösterimi

Yapılan çalışmalarda, başkalarının düşünceleri alıntı ya da gönderme şeklinde verilmelidir.

Kısa alıntılar tırnak işareti içinde gösterilmelidir. 4 satırdan uzun alıntılar ise ayrı bir paragraf olarak 1 cm içeriden blok halinde, 11 punto ile yazılmalıdır.

Bu durumda tırnak işareti kullanılmamalıdır.

Göndermelerde yazar soyadı, yayın tarihi ve sayfa numarası bilgileri parantez içinde aktarılmalıdır.

Tek ve iki yazarlı yayınlarda her iki yazarın soyadına da parantez içinde yer verilmelidir.

İkiden fazla yazarı olan yayınlarda gönderme yapılırken sadece birinci yazarın soyadı verilir, diğer yazarlar için “ve diğerleri” ifadesi kullanılmalıdır.

Tüzel kişiler tarafından yazılmış yayınlarda tüzel kişi adı çok uzunsa veya kısaltılmış biçimi çok biliniyorsa ilk göndermeden sonra kısaltma yoluna gidilebilir. Kısaltma kullanılmasına karar verilirse ilk göndermede kurum adının açık hali yazılmalı ve yanında köşeli parantez içinde kısaltması verilmelidir.

Bir yazarın aynı tarihte yayınlanmış birden fazla yayınından yararlanılmışsa, yayınları birbirinden ayırmak için sırasıyla “a,b,c,...” ibareleri kullanılmalı ve bu kullanım gerek metin içinde kaynak gösterme sırasında gerekse kaynakça bölümünde yer almalıdır.

Gönderme Örnekleri

Tek yazarlı kitaplar ve makaleler:

Metin içindeki yollamada (kitap):

(McQuail, 1987: 55).

-Aynı yazarın, aynı yıl birden fazla eserine yollama yapılması durumunda:

(McQuail, 1987a: 55; 1987b: 40).

-Alıntı yapılan yazarın başka bir yazardan alıntı yapmış olması durumunda:

(Aktaran: McQuail, 1987a: 55).

Kaynakçada:

McQuail, Denis, (1987). Mass Communication Theory: An Introduction, Beverly Hills, CA: Sage Publication Inc.

Cavit, Binbaşıoğlu, (1988a). Genel Öğretim Yöntemleri, Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi.

Cavit, Binbaşıoğlu, (1988b). “Ödevlerin Öğrenmeye Etkisi”, Eğitim, 65, 362-369.

Metin içindeki yollamada (makale):

(Varis,1984: 32).

Kaynakçada:

Varis, Tapio, (1984). “International Flow of TV Programmes”, Journal of Communication, 34(1), s.143-152.

İki yazarlı kitaplar ve makaleler:

Metin içindeki yollamada (kitap):

(Perelman ve Olbrechts, 1971: 10).

Kaynakçada:

Perelman, C. ve Olbrechts-Tyteca, L., (1971). The New Rhetoric, Notre Dame: University of Notre

Dame Press.

Metin içindeki yollamada (makale):
(McCombs ve Shaw, 1998: 108).

Kaynakçada:

McCombs, M. E. ve Shaw D. L., (1972). "The Agenda-Setting Function of Mass Media", The Public Opinion Quarterly, 36, (2), s.176-187.

İkiden çok yazarlı kitaplar ve makaleler:

Metin içindeki yollamada (kitap):
(Lazarsfeld vd., 1996: 45).

Kaynakçada:

Lazarsfeld, P. F., Berolson, B. ve Gaudet, H., (1944). The People Choice, London: Colombia University Press.

Derleme yayınlar içinde yer alan makaleler:

Metin içindeki yollamada:
(Schramm, 1994: 53).

Kaynakçada:

Schramm, Wilbur, (1992). "Haberleşme Nasıl İşler", Ünsal Oskay (der.), Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş, İstanbul: Derya Yayınları, s.95-134.

Kurum yayınları:

Metin içindeki yollamada:
(DPT, 1989: 145).

Kaynakçada:

DPT, (1989). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990-1994, Ankara.

Yazarı Olmayan Kitap:

Metin içindeki yollamada:

Kitap Adı Kısaysa:

(Kütüphaneciliğe Giriş, 1987).

Kitap Adı Uzunsa:

(Sanal..., 1995: 70).

Kaynakçada:

Kütüphaneciliğe Giriş, (1987). Ankara: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.

Görüşme:

Metin içindeki yollamada:

(O. Koloğlu ile kişisel iletişim, 13 Mart 2007).

Kaynakçada:

Orhan Koloğlu ile 13 Mart 2007 tarihinde gerçekleştirilen kişisel iletişim.

Elektronik Kaynak

Metin içindeki yollamada:

(Çubukçu, 2009).

Kaynakçada:

Çubukçu, Mete, (2009). "Bu Kimin Zaferi?", <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/473346.asp>. Erişim Tarihi:15.06.2010.

Yazarı Olmayan Elektronik Kaynak
Metin içindeki yollamada:
(Dışişleri Bakanlığı, 2010).

Kaynakçada:

Dışişleri Bakanlığı (2010), <http://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa>. Erişim Tarihi:16.06.2010.
Tüm web site
www.iletgazi.edu.tr

Kişisel web sayfaları

Landis, Barbara, (1996). Carlisle Indian Industrial School
History, <http://home.epix.net/~landis/history.html>, Erişim Tarihi: 20 Ekim 2001.

Gazete ya da Aktüel Dergilerde Yer Alan Yazılar

Metin içindeki yollamada:
(Nadi, 1950).

Kaynakçada:

Nadi, Yunus, (1950). “Kuvvetin Sırrı”, Cumhuriyet, 9 Temmuz.
Gazete ya da Aktüel Dergilerde Yer Alan İsimli Yazılar

Metin içindeki yollamada:

(Cumhuriyet, 7 Mayıs 1924).

Kaynakçada:

Cumhuriyet, 7 Mayıs 1924.

Metin içerisinde aynı gazetelerin farklı kopyalarına atıf yapılmışsa:
Cumhuriyet, 1950-1960, Hürriyet, 1948-1960.

Belgeler

Metin içindeki yollamada:
(Ticaret Bakanlığı, Karar Sayısı, 21/48/26).

Kaynakçada:

Ticaret Bakanlığı, Muamelat Umum Müdürlüğü Kararları, Erişim: T.C. Başbakanlık Arşivi.

CONTACT US

EDITOR

Assoc.Prof.Dr. Deniz Yengin, İstanbul Aydın University, Turkey

E-MAILS

tojdac@gmail.com

info@tojdac.org

ADDRESS

İstanbul Aydın University
Beşyol Mahallesi, İnönü cad. No:38, Küçükçekmece, İstanbul
e-mail: denizyengin@aydin.edu.tr